

Bakalářská práce

Okresní organizace KSČ v Ústí nad Labem v období tzv. normalizace (1969-1989)

Studijní program:

B7106 Historická studia

Studijní obor:

Kulturněhistorická a muzeologická studia

Autor práce:

Lenka Novotná

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.

Katedra historie

Liberec 2023

Zadání bakalářské práce

Okresní organizace KSČ v Ústí nad Labem v období tzv. normalizace (1969-1989)

<i>Jméno a příjmení:</i>	Lenka Novotná
<i>Osobní číslo:</i>	P18000715
<i>Studijní program:</i>	B7106 Historická studia
<i>Studijní obor:</i>	Kulturněhistorická a muzeologická studia
<i>Zadávající katedra:</i>	Katedra historie
<i>Akademický rok:</i>	2021/2022

Zásady pro vypracování:

Bakalářská práce si klade za cíl zmapovat podobu okresní organizace Komunistické strany Československa v období tzv. normalizace, a to jak na úrovni okresního a městského výboru KSČ v Ústí nad Labem, tak některých základních organizací. Sledovány budou organizační a personální aspekty jejich fungování, složení členské základny, výběr nových členů, resp. kandidátů členství či disciplinační prvky, včetně stranických čistek v roce 1970 a jejich dopadů. Stranou pozornosti nezůstane ani realizace vedoucí úlohy KSČ v rámci okresu Ústí nad Labem, včetně fungování kádrové nomenklatury. Čerpáno bude především z archivních fondů uložených v Archivu města Ústí nad Labem a ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích a z dobového tisku a tiskovin.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

KAISER, Vladimír a KAISEROVÁ, Kristina ed. Dějiny města Ústí nad Labem. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. ISBN 80-901-761-5-1.

KALINOVÁ, Lenka: Konec nadějí a nová očekávání. K dějinám české společnosti 1969–1993. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2043-7.

KOČIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. Dějiny Komunistické strany Československa. IV, (1969–1993). Praha: Academia, 2020. ISBN 978-80-200-3174-7.

KRSEK, Martin. Ústí nad Labem. Praha: Paseka, 2011. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-136-8.

ROKOSKÝ, Jaroslav, ed. Sametová revoluce v Ústí nad Labem: svědectví studentů po dvaceti letech. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2009. ISBN 978-80-7414-170-6.

RYCHLÍK, Jan. Československo v období socialismu: 1945–1989. Praha: Vyšehrad, 2020, ISBN 978-80-7601-334-6.

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.

Katedra historie

Datum zadání práce:

5. dubna 2022

Předpokládaný termín odevzdání: 28. dubna 2023

prof. RNDr. Jan Píček, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 5. dubna 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Největší poděkování patří vedoucímu mé bakalářské práce panu doc. PhDr. Jaroslavu Pažoutovi, PhD. za vstřícný přístup, všechny rady i cenné připomínky, se kterými byl vznik této bakalářské práce umožněn a podporován. Také velmi děkuji mamince a sestře za všechnu psychickou pomoc, s níž jsem dokázala práci dotáhnout až do konce, a za to, že mi od začátku studia věří. Velké díky posílám i své nejlepší kamarádce, která při mně stojí již od studia na základní škole. Jsem ráda, že Vás mám.

V neposlední řadě tímto věnuji poděkování zaměstnancům archivu a knihovny a také městu Ústí nad Labem.

Anotace

Cílem bakalářské práce je zmapovat podobu okresní organizace Komunistické strany Československa v období tzv. normalizace na úrovni okresního a městského výboru KSČ v Ústí nad Labem a také na úrovni základních organizací. Práce sleduje organizační a personální aspekty jejich fungování, složení členské základny, výběr nových členů, resp. kandidátů členství či disciplinační prvky, včetně stranických čistek v roce 1970 a jejich dopadů. V centru pozornosti je realizace vedoucí úlohy KSČ v rámci okresu Ústí nad Labem a rovněž fungování kádrové nomenklatury. Údaje jsou načerpány především z archivních fondů uložených v Archivu města Ústí nad Labem, z odborné literatury a dobového tisku.

Klíčová slova: okresní výbor KSČ, městský výbor KSČ, základní organizace, Ústí nad Labem, normalizace, vedoucí úloha KSČ, stranické čistky, kádrová nomenklatura

Annotation

The goal of this bachelor thesis is to survey the scheme of district organization of the Communist Party of the Czechoslovakia (KSČ) in the period of so-called normalization at the level of district and municipal committees KSČ in Ústí nad Labem and the level of the fundamental organizations. Thesis monitors organizational and personal aspects of their function, structure of the member base, selection of new members, in other words, candidates for membership, or disciplinary elements, including cadre cleansing in 1970 and their effects. At the centre of attention is implementation of the Communist Party leading role in the district of Ústí nad Labem as well as function of cadre nomenclature. Information is exploited mainly in archival fonds kept in Archiv města Ústí nad Labem, in specialized literature and old newspapers.

Keywords: district committee KSČ, municipal committee KSČ, fundamental organization, Ústí nad Labem, normalization, the Communist Party leading role, cadre cleansing, cadre nomenclature

Obsah

Úvod.....	10
1 Československo v období tzv. normalizace v letech 1969 až 1989.....	14
1.1 Převratný rok 1968	14
1.2 Zásah vojsk Varšavské smlouvy.....	15
1.3 Návrat totalitního režimu.....	16
1.4 Normalizace poměrů	19
1.5 Vnitřní krize a příčiny pádu.....	22
2 Okres a město Ústí nad Labem.....	25
2.1 Ústecké dějiny	25
2.2 Sociálně ekonomická struktura okresu Ústí nad Labem v době normalizace.....	27
2.3 Úprava členění ústeckého území	29
3 Okresní organizace KSČ v Ústí nad Labem	31
3.1 Okresní výbor KSČ	31
3.1.1 Vnitřní struktura.....	31
3.1.2 Personální aspekty	35
3.2 Městský výbor KSČ	39
3.2.1 Vnitřní struktura.....	39
3.2.2 Personální aspekty	41
3.3 Základní organizace.....	43
3.3.1 Funkce.....	43
4 Realizace vedoucí úlohy strany	47
4.1 Normalizace okresu Ústí nad Labem	47
4.2 Odrazy politiky KSČ v Ústí nad Labem.....	51
4.3 Obyvatelstvo.....	54
4.4 Hospodářství.....	56
4.5 Kultura a umění	57
4.6 Sametová revoluce v Ústí nad Labem	59
5 Závěr.....	63
6 Seznam použitých pramenů a literatury	66
7 Obrazová příloha	69

Seznam použitých zkratek

CZV	celozávodní výbor
ČSSR	Československá socialistická republika
ČVUT	České vysoké učení technické
JZD	jednotné zemědělské družstvo
KPŠ	Krajská politická škola
KSČ	Komunistická strana Československa
KSS	Komunistická strana Slovenska
KSSS	Komunistická strana Svazu sovětských socialistických republik
KŠP	Krajská škola politická
KV	krajský výbor
LM	Lidové milice
MěV	městský výbor
MKRK	městská kontrolní a revizní komise
MNV	místní národní výbor
MV	místní výbor
NDR	Německá demokratická republika
NF	Národní fronta
NV	národní výbor
NVMÚ	Národní výbor města Ústí nad Labem
ObNV	obvodní národní výbor
OF	Občanské fórum
OKRK	okresní kontrolní a revizní komise
ONV	okresní národní výbor
OPŠ	okresní politická škola
OSŠ	okresní stranická škola
OŠP	okresní škola politická
OV	okresní výbor
POV	předsednictvo okresního výboru
RSDr.	rerum socialium doctor, doktor sociálně politických věd
ROH	Revoluční odborové hnutí

SKNV	Severočeský krajský národní výbor
SKV	Severočeský krajský výbor
SSM	Svaz socialistické mládeže
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
UJEP	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně
UO	uliční organizace
ÚV	ústřední výbor
VB	Veřejná bezpečnost
VPŠ	Vysoká politická škola
VŠP	Vysoká škola politická
VUML	Večerní univerzita marxismu-leninismu
ZO	základní organizace

Úvod

Okupace Československé socialistické republiky v roce 1968 zastavila proces, při němž docházelo ke všestrannému oživení takřka celé společnosti. K této obrodě přispívaly reformy, pod které se podepsali noví reprezentanti ÚV KSČ. Vůči nim se s kritikou a obavami vyhranily některé skupiny na domácí půdě a Sovětský svaz s některými z dalších zemí sovětského bloku, který reformy rovněž vnímal jako postupnou destabilizaci státu a riziko naprosté ztráty vlivu komunistické strany. Další vývoj se stal záminkou k neoprávněnému potlačení plně vyzbrojenou sovětskou armádou států Varšavské smlouvy. Tím byl vynucen návrat do náruče Sovětů a nástrojem k podrobení Československa se stal všudypřítomný strach. Znepokojení a zklamání straničtí funkcionáři si museli vybrat, zda budou předstírat a přizpůsobovat se aktuálním náladám konzervativní politiky loajální k Sovětskému svazu nebo odstoupí a přijmou kariérní pokles. Pod termínem konsolidace byly realizovány přísliby dané Moskvě a zrušením demokratizačních reforem, umlčením veřejných protestů, odstraněním vzdorujících stranických i mimostranických funkcionářů napříč republikou se mělo směřovat k tzv. normalizaci, tzn. opětovné převzetí kontroly komunistickou stranou nad vývojem společnosti i činností jednotlivců. Ve snaze o vlastní sebezáchovu KSČ okleštila možnosti veřejného projevu, vzala lidem existenční jistoty, překrucovala informace. Projevy nesouhlasu či odporu hodnotila za nepřátelské a na každém místě se jim vytrvale pokoušela čelit.

Předložená bakalářská práce je věnována vývoji organizace Komunistické strany Československa v období normalizace, vymezené léty 1969 až 1989. K volbě tématu vedlo vícero důvodů, ale především jím byl zájem vypracovat studii o místě, které je mi blízké. Chtěla jsem se tak o Ústí nad Labem dozvědět něco nového a lépe mu porozumět. Práce je zasazena do období normalizace, kterou jsem si zvolila proto, že v této době vyrůstali a dospívali moji rodiče a totalitní režim byl tím elementem, který Ústí nad Labem nadobro změnil.

Předmětem zkoumání je vývoj, organizační prvky a činnost okresního a městského výboru KSČ v Ústí nad Labem i podoba místní členské základny KSČ. Smysl práce spočívá také ve vysvětlení významu základních organizací KSČ, určení jejich vztahu ke stranickým orgánům a způsobů jejich kooperace v Ústí nad Labem. Text je rozložen do čtyř hlavních kapitol a stěžejní úseky dále rozvádějí podkapitoly, u nichž bylo mnohdy zapotřebí rozvést problematiku do víceúrovňového členění.

První kapitola má nejdříve podat obecný výklad k dění, poněvadž zasazení do dobového kontextu a připomenutí některých mezníků by mělo usnadnit porozumění následujícím kapitolám. Poměrně široký okruh zaujímá celkový vývoj v Československé socialistické republice a ústředí komunistického vedení v letech 1969 až 1989, jelikož právě tím byla do značné míry determinována situace i v Ústí nad Labem. Kapitola obsahuje ale i podrobnější vykreslení událostí roku 1968, napětí uvnitř strany nebo objasnění jejího rozkladu a příčiny jejího svržení.

Druhá kapitola obsahuje popis okresu a města Ústí nad Labem, k němuž byla připojena velmi stručně pojatá výprava do jejich historie. Ústí nad Labem, a popravdě i Ústecký kraj, je velmi opomíjeným koutem České republiky s nelichotivou pověstí a řada lidí se domnívá, že kromě továren, kouřících komínů a pozůstatků důlní činnosti nemá, co by mohl nabídnout. Druhá kapitola by měla být pokusem o vyvrácení podobných názorů a je možné, že nejedem čtenář nalezne i některá překvapivá zjištění, která jej přimějí k přehodnocení svého dosavadního pohledu na toto místo. Do druhé kapitoly jsou zařazeny i pasáže popisující sociálně ekonomickou strukturu okresu a přeměny ve správním dělení Ústí nad Labem.

Vlastní jádro bakalářské práce tvoří třetí a čtvrtá kapitola. Třetí kapitola se soustředí na okresní a městský výbor KSČ v Ústí nad Labem. Sleduje jejich vnitřní struktury, načerá vysvětluje pravidla, postavení či šíři pravomocí jejich orgánů. Řeší ale také kádrový pořádek a seznamuje s hlavními představiteli stranických výborů. Do této kapitoly, která se opírá o obecně platná fakta a dělí se i o vlastní poznatky autorky, byly zahrnuty i základní organizace, které s OV a MěV KSČ úzce souvisejí.

Čtvrtá kapitola je konkrétně zaměřena na uplatňování vedoucí úlohy KSČ na úrovni ústeckého okresu. Zmiňovány jsou kádrové čistky spojené s výměnou členských legitimací a jejich důsledky. Během normalizace byly upřednostňovány zájmy politické, jimž je v práci vymezen značný prostor, nebylo by zde ale správné zanechat na pozadí ústecké obyvatelstvo a změny, kterými muselo Ústí nad Labem projít. Na konkrétních příkladech jsou proto demonstrovány snahy výborů KSČ o naplnění hmotných potřeb lidí a vedle nich také potřeb místního hospodářství, s nimiž si stranické orgány hájily vůdčí postavení a oprávnění pronikat do kultury a umění, které jsou v kapitole také zmíněny. Dále jsou do čtvrté kapitoly zařazeny i pasáže popisující přeměny ve správním dělení Ústí nad Labem.

Téma prozatím nebylo odborně plnohodnotně zpracováno. K pochopení širších souvislostí a vytvoření oddílů první kapitoly byly použity knihy *Dějiny Komunistické strany Československa IV, (1969–1993)* (2020), jejíž autory byli Jiří Kocian, Jaroslav Pažout ad., *Československo v období socialismu: 1945–1989* (2020) od Jana Rychlíka a v neposlední řadě také kniha Lenky Kalinové *Konec nadějím a nová očekávání: K dějinám české společnosti 1969–1993* (2012). U poslední podkapitoly o sametové revoluci se text také odvíjel od knižních děl, z nichž bych chtěla vyzdvihnout mimořádný literární počín *Dějiny města Ústí nad Labem* (1995) Vladimíra Kaisera a kolektivu spoluautorů. Kniha s bohatou obrazovou přílohou a podrobným vyprávěním, od pravěkého osídlení po první roky devadesátých let 20. století, mi velmi přispěla k ucelení obrazu ústecké historie včetně normalizace. Další literatura, z níž jsem čerpala a která se vztahuje k ústeckému regionu, byla práce Martina Krška *Ústí nad Labem* (2011) a práce kolektivu autorů *Sametová revoluce v Ústí nad Labem: svědectví studentů po dvaceti letech* (2009). V bakalářské práci byla dále často využita také *Kádrová politika a nomenklatura KSČ 1969–1974* (1998) od Vladimíry Hradecké a Františka Koudelky sledující např. strukturu a organizaci stranických orgánů nebo kádrové čistky.

Oporou při skládání textu byl i nejednou citovaný pramen, *Stanovy Komunistické strany Československa*, který napomohl upřesnit vnitřní i vnější vztahy mezi stranickými složkami, jejich postavení a povinnosti. Pro podtržení významu ústeckých událostí jsem se rozhodla k některým z nich připojit svědectví z dobového krajského týdeníku *Průboj*.

Při tvorbě bakalářské práce mně byly nejdůležitějším informačním zdrojem prameny uložené v Archivu města Ústí nad Labem. Po bádání v dokumentaci zařazené ve fondech stranických orgánů okresního a městského výboru a také orgánů státní správy Okresního národního výboru a Městského národního výboru Ústí nad Labem jsem získané poznatky ověřovala s údaji v knižních publikacích a z internetových stránek a podle nich je dále doplňovala. Obzvláště u třetí a částečně i u čtvrté kapitoly byla práce nejkomplikovanější, jelikož se touto problematikou doposud nikdo podrobněji nezabýval. Navíc se materiály MěV KSČ zachovaly pouze částečně a ve špatném stavu. Abych tedy mohla vytvořit plnohodnotný text také o městském výboru, dohledávala jsem mnoho informací v zápisech z činnosti výboru okresního. Právě dokumenty zařazené ve fondu OV KSČ se staly nejvyužívanějšími prameny, jelikož jsou ve výborném stavu a až na zápisy z okresní konference roku 1971, jež se bohužel nedochovaly, jsou celistvé. Obecně platí, že oba fondy jsou kvalitními zdroji informací politicko-organizačního charakteru, přínosné z hlediska množství údajů o vnitřní organizaci a pra-

covní náplni. Nejcennější materiál přitom představují záznamy z okresních a městských konferencí, který kromě zmíněného zachycuje i povahu okresu a města v období normalizace. Rovněž byly pro oddíly druhé a čtvrté kapitoly velmi užitečné i shrnující zprávy uložené ve fondech příslušných ústeckých národních výborů, které vypovídají o proměnách v Ústí nad Labem, které se v posledních dvaceti letech trvání komunistické nadvlády odehrávaly.

1 Československo v období tzv. normalizace v letech 1969 až 1989

1.1 Převratný rok 1968

Události, které se odehrály na území Československé socialistické republiky v první polovině roku 1968, přinesly spoustě lidem víru, že by se mohlo mnohé změnit k lepšímu. Na straně jedné se v dlouhodobé krizi nacházel stát, jehož centralisticky a direktivně řízené hospodářství selhávalo, na straně druhé tu byla krize v samotném stranickém vedení KSČ, kde přetrvával naprostý názorový nesoulad. Přesto tato doba přála vytvoření a ucelení skupiny reformistů, k níž přispělo odstoupení Antonína Novotného z pozice prvního tajemníka ÚV KSČ dne 5. ledna 1968 a následné dosazení Alexandra Dubčeka.¹

Výměnou v nejvyšší stranické funkci i na dalších vedoucích postech začalo období nečekaných změn, při nichž se ÚV KSČ pokoušel o znovuzískání podpory a obliby veřejnosti. Socialismu začal nasazovat „lidskou tvář“, když 4. března 1968 předsednictvo vyjádřilo souhlas se zrušením cenzury.² Zanedlouho bylo tak trochu i za přispění obyvatel, kteří byli vůči osobě Antonína Novotného po tzv. Šejnově aféře³ vyburcovaní k otevřeným protestům, o jeho osudu ve funkci prezidenta rozhodnuto. Tento úřad nakonec 30. března obsadil generál Ludvík Svoboda a několik dní poté, přesněji 5. dubna, byl ÚV KSČ přijat tzv. akční program. Komunistická strana se zavázala k částečné dělbě moci s dalšími stranami Národní fronty, k toleranci politických názorů i provedení hospodářské reformy Oty Šíka. Program podpořil i rehabilitaci obětí komunistického režimu z 50. let.⁴ Nicméně zlomovým byl tento dokument v tom, že přispěl k demokratizaci země.

Roku 1968 během tzv. pražského jara pocítila československá společnost závan svobody. V tomto období totiž docházelo nejen ke spontánnímu obnovování občanské společnosti, nýbrž i k faktickému odstraňování mocenskopolitických nástrojů KSČ. Monopolní vliv ÚV KSČ se rozpadl a systém kádrové nomenklatury přestal fungovat. V Československu se projevovala větší samostatnost, tolerance k odlišným názorům i jisté

¹ RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu: 1945-1989*. Praha: Vyšehrad, 2020, ISBN 978-80-7601-334-6. str. 195

² RYCHLÍK, Jan. pozn. 1, str. 197

³ Ambicióznímu generálovi Janu Šejnovi velmi pomohla náklonnost prezidenta Novotného. O Šejnovi se ale nakonec provalila pravda o jeho protistátních podvodech a finančních machinacích. Přestože na něj byl vydán zatýkácí rozkaz dopaden nebyl, jelikož se mu podařilo utéct do Spojených států amerických.

⁴ RYCHLÍK, Jan. pozn. 1, str. 198–199

náznaky obrození pluralitního politického systému. Přímý vliv komunistické strany ve státních orgánech, podnicích i nejrůznějších organizacích se vytrácel. Zpovzdálí a s jistými obavami z blížící se kontrarevoluce a zrady socialismu dění pozoroval společně se zbylými státy Varšavské smlouvy Sovětský svaz. Přestože se na společných jednáních Dubček snažil sovětskou stranu v čele s Leonidem Iljičem Brežněvem přesvědčit, že se reformy zavádějí v zájmu zachování socialismu, její plnou důvěru si nezískal. Další dění bylo za jeho zády předurčené po bratislavském jednání 3. srpna, kdy byl sovětským vyslancům předán z rukou československých konzervativních komunistů dopis požadující vojenskou intervenci, aby se s její pomocí zabránilo likvidaci socialistické republiky.⁵

1.2 Zásah vojsk Varšavské smlouvy

Operace Dunaj, pod tímto názvem se uskutečnila okupace Československé socialistické republiky sovětskými vojsky. Fakticky se pod ním skrývala invaze vojáků vyslaných SSSR, Polskem, NDR, Maďarskem a Bulharskem, která s sebou přinesla dalekosáhlé důsledky. Vyvolala nesouhlasné reakce ze strany obyvatelstva i řídicích orgánů státu. Sovětský svaz ze strachu, že by mohl ztratit jeden ze svých satelitů, přikročil k přímému zásahu a úspěšně tak zastavil vlnu demokratizačních proměn. Po uzavření smlouvy o dočasném pobytu sovětských vojsk v říjnu 1968 se stal pohyb okupantů na území Československa legální.⁶

Přes snahy protireformních komunistů se silné odhodlání reformního občanského hnutí pokračovat v boji o vlast a o svá práva nevytrácelo. Beze zbraní se pokoušelo uhájit představitele polednové politiky i jejich reformy. Již dva dny po sovětské invazi 23. srpna 1968, na kdy byl stanoven mimořádný XIV. sjezd KSČ ve Vysočanech, vyjádřili lidé své odmítavé postoje generální stávkou a moskevský protokol odporujícím projevům na intenzitě neubíral.⁷

Českoslovenští mocnáři se sovětským požadavkům podrobili a koncem léta, kdy byla znovuzavedena cenzura, začali od reformů ustupovat.⁸ Společnost se bránila slovy i činy,

⁵ RYCHLÍK, Jan. pozn. 1, str. 225

⁶ Vyhláška č. 11/1969 Sb. Vyhláška ministerstva zahraničních věcí o Smlouvě mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Svazu sovětských socialistických republik o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk na území Československé socialistické republiky, in: *Sbírka zákonů České republiky* [online], 1969, částka 4, s. 39–43 [vid. 7. 7. 2023], dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/Vie-wFile.aspx?type=c&id=1542>

⁷ KALINOVÁ, Lenka. *Konec nadějí a nová očekávání. K dějinám české společnosti 1969–1993*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2043-7. str. 35–36

⁸ RYCHLÍK, Jan. pozn. 1, str. 237

protestovala a hájila proreformní politiky soustředěné okolo prvního tajemníka ÚV KSČ Alexandra Dubčeka, její snahy však byly marné. Moskevské vedení si místo něj vyhlédlo v řadách československých komunistů nového kandidáta, který měl poslušně plnit jeho rozkazy, Gustáva Husáka. K vystřídání na pozici prvního tajemníka došlo na dubnovém zasedání ÚV KSČ roku 1969.⁹ Dubček byl odstraněn a zatlačen do ústraní.

Na pozici prvního tajemníka ÚV KSČ Husák postupoval obezřetně a snažil se nejprve o pozvolné změny, kterými své úmysly před veřejností zastíral. Postupně chtěl společnost oprostít od pozůstatků pražského jara a jeho sympatizanty vypudit z nomenklatury KSČ, a ačkoli se ke své osobě setkal s kritickými komentáři protireformních stranických funkcionářů vytýkajících mu v těchto plánech příliš pomalý postup a volajících po radikálních řešeních, dokázal si svoji vedoucí pozici lži a podvody uhájit. Husákovou oporou byli totiž jeho slovenští kolegové a především Moskva.¹⁰ Oponenty donutil v jejich obhajobě polednové politiky a reforem k ústupu, jejich křídlo ztratilo občanskou podporu a bylo zcela poraženo. Rozkladem poslední velké naděje na záchranu rodící se demokracie a svobody ustaly i protestní pokusy obyvatel.

1.3 Návrat totalitního režimu

V dubnu roku 1969 bylo do čela rozpolceného československého státu uvedeno nové a útočnější vedení směřující k nastolení režimu s neostalinskými prvky, které chtělo mít dohled nad veškerými občanskými aktivitami a především zlikvidovat památky pražského jara a odstavit ze scény každého, kdo se na reformách podílel.¹¹ Po demonstracích v den výročí srpnové okupace v roce 1969 většina společnosti vlivem tvrdých zásahů bezpečnostních složek, které ukončily i lidské životy, na téměř dvacet let rezignovala na odpor.¹² Ztratil jednotnost a částečně za to nesl vinu Alexander Dubček, když dne 22. srpna 1969 přidal svůj podpis pod Zákonné opatření předsednictva Federálního shromáždění o některých přechodných opatřeních nutných k upevnění a ochraně veřejného pořádku č. 99/1969 Sb. (známé jako tzv. pendrekový zákon), jež udávalo podobu postihů za přestupky narušující pořádek nebo výkon práce.¹³

⁹ RYCHLÍK, Jan. pozn. 1, str. 248

¹⁰ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. *Dějiny Komunistické strany Československa. IV, (1969-1993)*. Praha: Academia, 2020. ISBN 978-80-200-3174-7. str. 51

¹¹ KALINOVÁ, Lenka. pozn. 6, str. 37–38

¹² KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 25

¹³ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 57–58

Nástupu normalizačního procesu nic nebránilo. Lidé, kteří reformy vítali a doufali v další, přicházeli kvůli politickým čistkám na přelomu 60. a 70. let mezi funkcionáři o podporu. Reformní zastánce a politiky, kteří se svými postoji strůjčům kádrových čistek, byť jen trochu znelíbili, čekal pád. Projevy sympatií k polednové politice byly zkrátka nepřijatelné, vyvolávaly trestněprávní perzekuci a zbavení podílu na účasti ve veřejném prostoru.

Po plénu ÚV KSČ 29. a 30. května 1969 se radikální křídlo vedené Vasilem Biřákem dočkalo odvolání z vlivných pozic těch členů ústředního výboru, ve kterých vidělo největší překážku v cestě k normalizaci Československa. Zbavení funkce a vyřazení z ÚV KSČ se týkalo proreformních funkcionářů, mezi nimiž byli také František Kriegel a Ota Šik. Těmto dvěma významným tvůrcům reformu bylo tehdy přičiněním Gustáva Husáka odebráno i členství v KSČ. Politika měla nyní jednotně směřovat k nápravě škod, které napáchaly reformy Dubčekovy skupiny, k znovunastolení pořádku a dohledu na komunistickou stranu, veřejnost, hospodářský sektor, a tím si znovu získat důvěru zemí sovětského bloku.¹⁴

Po odstavení opozičních komunistů byly z Husákových vystoupení skutečné záměry snadno rozpoznatelné. Ve svých projevech se směrem k bývalým členům ÚV KSČ neostýchal použít ponižující slova a kriticky se vyjadřoval již i k jejich „nebezpečnému“ způsobu vedení, které uvolnilo prostor k prosazování pravicových myšlenek a které představovalo pro socialistický stát hrozbu. Nebylo proto překvapivé, že příjezd jednotek Varšavské smlouvy byl Husákem vysvětlen jako pomoc. Oslabením Dubčekovy reformní skupiny a srpnovým krutým potlačením demonstrantů získali radikální komunisté sílu k ostrým útokům.¹⁵

Na počátku roku 1970 započalo rok trvající prověřování členů KSČ, které mělo ověřit jejich spolehlivost, názory i minulost, a v první řadě mělo stranu očistit od reformních sympatizantů za účelem posílení vzájemné pospolitosti a spolupráce v souladu s marxismem-leninismem.¹⁶ Čistky se dotkly každého bez rozdílu, měly však i svá jistá specifika. Odebrání členské legitimace těm, kteří s normalizačním režimem nesouhlasili, více než manuálně pracující poškodilo pracovníky z oblasti vědy, kultury a umění (tzv. inteligenci). Komunisté z této skupiny přišli nejen o svůj průkaz, ale i o vyhlídky na kariérní vzestup. U vyloučených se pak hlídalo, aby byli zařazováni na místa, na nichž měli minimální možnost ovlivňovat

¹⁴ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 54–55

¹⁵ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 58

¹⁶ ČUPROVÁ, Lucie. *Normalizace v českých zemích a Charta 77* [online]. Olomouc, 2012 [cit. 2022-02-04]. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Pavel Krákora. Dostupné z: https://theses.cz/id/ihthzv/Bakalsk_prce_Lucie_uprov.pdf str. 19–20

veřejné mínění. Zároveň se dbalo na to, aby tito jedinci umístění např. na stavbu nebyli nikterak zvýhodňováni, co se zejména finanční odměny týče, a byla jim zajištěna zvýšená pozornost. Zasáhlo se také mezi nestraníky, kterým jejich profese umožňovala vstoupit do podvědomí společnosti, zaměstnance ze státní správy, školství nebo kultury. Pokud byly jejich názory v rozporu s normalizačním režimem, přišla omezení ve svobodné činnosti nebo zákazy, jimiž byli tito lidé přinuceni ke změně oboru.¹⁷

Rychlých změn bylo zapotřebí zejména ve sdělovacích prostředcích. Režim dobře věděl, jak silný vliv média mají. Jejich ovládnutím a dosazením lidí spolehlivých, věrných straně, získal další nástroj k upevnění své vedoucí úlohy. Omezení nebo zákazy postihly redakce novin i časopisů. K šíření štvavých zpráv na adresu každého, kdo by svými výroky i akcemi, dikcí režimu, bránil v budování socialismu, bylo nejvíce využíváno Rudé právo, dále Svět socialismu a Tribuna.¹⁸

Vzájemná rivalita a nedůvěra mezi protireformními funkcionáři KSČ, které se táhly po celé období normalizace, způsobily rozchod názorů na podobu normalizačního procesu. Všichni se ale shodli v tom, že pro pozůstatky reformních idejí u nich není místa a jejich rozvoji se musí zamezit. A tak v lednu roku 1970 mimo jiné ÚV KSČ museli opustit i bývalý předseda vlády Oldřich Černík a poslanci Federálního shromáždění Karel Poláček a Štefan Sádovský.¹⁹

Podniky, odborové orgány a organizace se v rámci obnovy postavení strany musely smířit se svým navrácením zcela do područí státu. Zaměstnancům podniků se pochopitelně toto rozhodnutí přičilo, jelikož se jím upustilo od jejich účasti na správě. Revoluční odborové hnutí zanedlouho sestavilo program péče o zaměstnance, který lze považovat za určitou formu jejich satisfakce, poněvadž zajišťoval, i když v reálu ne všem pracovníkům, sociální podporu, dohled na bezpečnost pracoviště nebo možnost rekreace.²⁰

V prosinci roku 1970 bylo přijato Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ. Text tohoto dokumentu byl dozajista vytvořen tak, aby vyzněl ve prospěch SSSR. V podstatě šlo o prohlášení, které legalizovalo sovětskou intervenci a

¹⁷ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 64–65

¹⁸ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 52

¹⁹ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 67–68

²⁰ KALINOVÁ, Lenka. pozn. 6, str. 88

odsoudilo československou reformní politiku, která byla prý pouhým projevem dokazujícím slabost Dubčekova vedení.²¹

1.4 Normalizace poměrů

Období normalizace od roku 1970 se vyznačuje životem občanů ve strachu, pasivitou a rezignací státu na jakékoli výrazné změny. Komunistické vedení přicházelo hlavně se změnami v sociální sféře, a to proto, aby se zajistil veřejný pořádek a udržely dobré životní podmínky. Omezení svobodného projevu a pohybu bylo kompenzováno zejména zásahy do rodinného života, snížením růstu cen či opatřeními zvýhodňujícími vybrané profese. Již roku 1969 se přestaly zvyšovat ceny a byl přijat program orientovaný směrem ke skupinám obyvatel v důchodovém věku a rodinám s dětmi, které bylo nutné výrazněji zaopatřit.²² Od poloviny osmého desetiletí 20. století se poté začal mírně dorovnávat zbrzděný vývoj penzí s mzdami, nicméně ani během následujícího desetiletí se poměr mezi nimi dorovnat nezdařilo. Nastalo zlepšení podmínek sociálního zabezpečení, ale největší přízně se dostalo zaměstnancům zemědělských družstev a na významu nabyli horníci.²³ V průběhu sedmdesátých let se významně posílilo postavení rodiny a dětí, kterým se dostávalo od státu mnohých výhod a podpory. Vysoká porodnost, která dosáhla v sedmdesátých letech vrcholu, ovšem vyžadovala vyřešení problému nedostatku bytů. Za tímto účelem proto padlo rozhodnutí vystavět nová panelová sídliště. Zakrátko se zlepšily nejen možnosti v bydlení, ale i úroveň zdravotnické péče. Přesto byla spousta Čechoslováků zklamaná a obávala se budoucnosti.

Mezi normalizačními opatřeními sociálního charakteru přibývalo těch, které měly za hlavní úkol uspokojit základní potřeby obyvatelstva, protože představovaly podmínku, bez jejíhož splnění by se přispělo k otevřeným protirežimním výstupům. I když některé problémy zůstávaly bez nápravy. Obchody zdaleka nenabízely všechno zboží v dostatečném množství, převažovaly produkty pokulhávající kvality a nabídka zcela nevyslyšela zájmy zákazníků, kteří o ní většinou měly poněkud jiné představy. Zásahu na tom měly tiskoviny a vysílání sousedních zemí, jelikož jejich prostřednictvím se Čechoslováci seznámili s nabídkou kapitalistických zemí.²⁴

²¹ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 70–71

²² KALINOVÁ, Lenka. pozn. 6, str. 86–87

²³ KALINOVÁ, Lenka. pozn. 6, str. 89–90

²⁴ RYCHLÍK, Jan. pozn. 1, str. 274–275

Normalizační opatření a nátlak ze strany státu zapříčinil stagnaci ve všech oblastech společnosti. Obnovou tzv. demokratického centralismu se staly všechny nižší orgány znovu zcela závislé na rozhodnutí vyšších orgánů.²⁵ Tím si aparáty KSČ opatřily způsob, jak monitorovat celou strukturu složek stranické a státní správy i všech organizací nejrůznějšího zaměření. Vliv strany byl zintenzivněn praktikováním kádrové politiky, s níž bylo určováno personální obsazení vlivných pracovních pozic uvedených v kádrových pořádcích stranických orgánů i na úrovni vnější nomenklatury. Mechanismy kádrové politiky byly popsány v usnesení ze 6. listopadu 1970, podle něhož postupovala až do roku 1987, kdy byly provedeny úpravy.²⁶ Vedení organizací, které nesly svým působením na chodu uvnitř země i její reprezentaci ve světě velkou zodpovědnost, mělo být svěřeno do rukou dostatečně kvalifikovaným, spolehlivým a věrným, kteří budou poslušně plnit rozkazy nadřízených. Jedině takoví lidé splňovali předpoklady pro přijetí do komunistické hierarchie a stabilizaci poměrů v republice v duchu socialismu.

Pod úplnou kontrolou komunistické moci se po obnovení centrálního plánování ocitlo opět i hospodářství. Návrat neefektivní hospodářské metody a poměrů z let před pražským jarem, obnovení cenzury, omezení samostatné činnosti a svobodného projevu, zákaz působení či zrušení opozičních spolků, represivní opatření a odvolání demokratizačních reforem znamenaly krok zpět ve vývoji země a zaviny její zaostalosti, která se později projevila.²⁷ Vedení se lehce vypořádalo i s rehabilitacemi politických vězňů. Rehabilitační komise ÚV KSČ Jana Pillera byla roku 1971 nahrazena komisí vedenou Jánem Kempným. Řešení otázky politických vězňů však stát nebral jako jednu z priorit, proto práce na rehabilitacích od té doby probíhaly v omezené míře.²⁸

Na konci května roku 1971 byl stranou uspořádán XIV. sjezd KSČ, kterého někteří její bývalí členové využili k uveřejnění letáku, v němž varovali před aktuálním směřováním politiky představené v Poučení z krizového vývoje a v Rezoluci k aktuálním otázkám strany. Zatímco byl ve varování vyjadřován kladný postoj k reformám z období pražského jara,²⁹ odcházel ze zasedání 29. května Gustáv Husák již jako generální tajemník. Výrazný kariéerní vzestup byl umožněn Vasilu Biľakovi, který zaujal místo v předsednictvu a stal se i jedním z řadových tajemníků ÚV KSČ.³⁰ Proces vývoje stranického vedení byl tedy XIV. sjezdem

²⁵ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 31

²⁶ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 89

²⁷ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 33

²⁸ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 53–54

²⁹ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 74

³⁰ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 77–78

dokončen. V některých z nejpřednějších pozic setrvaly od počátku sedmdesátých do poloviny let osmdesátých tytéž tváře. Husák si po celé zmíněné období ve své blízkosti nechával na místě předsedy federální vlády Lubomíra Štrougala, dlouhá léta ve funkci českého předsedy vlády čekala Josefa Korčáka, slovenským vládním předsedou byl Peter Colotka a prvním tajemníkem ÚV KSS Jozef Lenárt.³¹

V listopadu roku 1971 se po tříleté odmlce uskutečnily volby do zastupitelstev, které ani nemohly dopadnout jinak než ve prospěch jediné, komunistické strany. Normalizátoři triumfovali a směle pokračovali v odstraňování symbolů pražského jara. Gustáv Husák na jaře 1975 vystřídal na postu prezidenta republiky velmi nemocného Ludvíka Svobodu a když o tři roky později do Československa zavítal Leonid Iljič Brežněv, který vyjádřil Husákovi ze strany SSSR plnou důvěru a podporu, nemohlo být o jeho mocenském postavení již žádné pochyby.³²

Od roku 1970 se začal usilovně hledat plán, který by pomohl vyřešit neuspokojivé složení členské základny KSČ. Jak bylo zjištěno, značný pokles zájmu o členství byl zejména mezi aktivními dělníky a mladými lidmi, obzvláště mezi studenty. Celkově se zvyšoval průměrný věk a negativním ukazatelem bylo rovněž zvýšení počtu členů ve straně, kteří nebyli zapojeni do pracovního procesu. Bez úpravy podmínek pro přijetí nových členů, by tento vývoj měl údajně katastrofální důsledky. Proto byla navrácena v platnost tzv. kandidátská lhůta v délce trvání dvou let, během níž bylo posouzeno, zda-li je kandidát hoděn udělení členství v KSČ.³³ Především v rozmezí let 1976 až 1981 v členské základně skutečně po zavedení kandidátské lhůty narostl počet dělníků i mladých lidí ve věku do 25 let.³⁴ Osmdesátá léta však tento příznivý vývoj přerušila a členská základna KSČ utrpěla drastickým snížením zastoupení těchto skupin.

Poměry v Československé socialistické republice se podařilo stabilizovat, společnost byla normalizována. Plánované byly programy i přesná podoba sjezdů, voleb, průvodů, vystoupení apod., vše probíhalo podle představ komunistů. Jejich spokojenost dokládá XV. sjezd, který probíhal ve dnech 12. až 16. dubna 1976. Na zasedáních, jež probíhala 6. až 10. dubna roku 1981 v rámci XVI. sjezdu KSČ v nedávno dokončeném Paláci kultury však

³¹ RYCHLÍK, Jan. pozn. 1, str. 288

³² KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 79–81

³³ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 100–103

³⁴ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 105–106

panovala už poněkud odlišná atmosféra. Gustáv Husák hovořil o nedostatečném plnění plánu a potřebě zkvalitnění a zrychlení v oblasti hospodářství. Ztroskotání v plnění norem spojoval s nečekaně rychlým růstem cen energie a materiálů a neopomněl z těchto chyb obvinít Západ a jeho kapitalismus. Důležité je však zmínit, že na sjezdu předsednictvo ÚV KSČ přivítalo mezi svými nově Miloše Jakeše, s nímž se ještě později setkáme.³⁵

1.5 Vnitřní krize a příčiny pádu

Krizi uvnitř československého státu lze rozpoznat ke konci 70. let a ani po příchodu 80. let nebylo žádného plánu, jak z tohoto labyrintu ven. Začala se totiž naplno projevovat slabina centrálního plánování a celkově izolovaného a neměnného způsobu řízení země, kterou ale komunistické vedení buď ignorovalo, anebo si ji odmítalo připustit. I tak se shodlo na krocích, kterými by tento problém v následujících letech mohlo odstranit.

Krize uvnitř stranického vedení se prohlubovala. Jeho členové se neustále zabývali vnitřními záležitostmi a daleko závažnějším tématům nedokázali věnovat dostatek pozornosti. V KSČ se šířila pasivita a úplatkářství. Vlastním problémům přikládali větší význam než těm, které sužovaly celou republiku a které způsobily její postupný rozklad. Chyběla organizovanost, vzájemná souhra, jednota názorů a zodpovědnost, které by soustředily úsilí tak, aby se vyřešila např. neefektivnost řízení státní ekonomiky, jejíž jádrem bylo těžké strojírenství. Účinným řešením by bylo uplatnění prvků tržního hospodářství, jenomže v tomto kroku bránila funkcionářům ideologie, a hlavně by si tím narušili stabilitu svého postavení.³⁶

V roce 1985 byl v SSSR mezitím zvolen generálním tajemníkem KSSS Michail Gorbačov, který zahájil společně s perestrojkou, glasností a myšlenkou samostatného vnitřního vývoje ve spřátelených zemích bez zásahů Moskvy ve východním bloku „revoluci“.³⁷ Na XVII. sjezdu KSČ stanovenému na 24. až 28. března 1986 nebyl dění v SSSR přikládán velký význam. Hovořilo se o zásluhách a práci KSČ, které doprovázela prohlášení povzbuzující posluchače v nadějných vyhlídkách do budoucna.³⁸ Teprve ve druhé polovině 80. let KSČ pozvolným tempem aplikovala metody inspirované sovětskými reformami. Se zpožděním si uvědomila, že je přestavba v Československu bezpodmínečná a

³⁵ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str.120–122

³⁶ KALINOVÁ, Lenka. pozn. 6, str. 108

³⁷ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 137

³⁸ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 139–140

nezastírala své špatné zacházení s hospodářskými prostředky a nepromyšlené rozmisťování pracovní síly.³⁹

V KSČ projevoval zjevný zájem o ideje nového kurzu předseda vlády Lubomír Štrougal a hrstka dalších, nicméně uznání majority zbylých funkcionářů včetně Vasilu Bil'aka si Gorbačovovy demokratizační reformy příliš nezískaly. Obyvatelstvo, které již mělo potuchy o vnitrostranických rozepřích, jim bylo nakloněno a s napětím sledovalo vývoj. Jejich důvěra v československou přestavbu se ale zanedlouho rozplynula, když Michail Gorbačov roku 1987 navštívil Československo. Pojetí reformem totiž přenechával v režii nejvyšších stranických orgánů země.⁴⁰ Paradoxně měly být provedeny právě těmi, proti nimž se mezi obyvateli zformovala opoziční hnutí.⁴¹

V roce 1987 byl Gustáv Husák sesazen z funkce generálního tajemníka a na jeho místo nastoupil Miloš Jakeš. Ústřední výbor KSČ nakonec přistoupil k prvním přestavbovým změnám a navrhl zakotvit pojem demokracie i v ústavě, jejíž text měl být připraven ke schválení roku 1990. Základním kamenem přestavby měl být Komplexní dokument pro přestavbu hospodářského mechanismu ČSSR schválený roku 1988, jehož obsah částečně uvolňoval podnikatelskou činnost či samosprávu. Reálně jeho myšlenky však také nikdy nevstoupily v platnost.⁴²

Dlouholetá cesta ČSSR po boku SSSR se ve druhé polovině 80. let začala pomalu rozcházet, když se v roce 1988 Gorbačov takticky distancoval od představ Brežněva a jeho doktríny, která Českoslováky svazovala s východním blokem. Tímto gestem se generální tajemník KSSS vzdával autoritativního postavení k Československu, což vyvolalo otřes, který zanechal konzervativní politiku a její věrné osamocené. Ztratili v Sovětech oporu a rádce. A zatímco moc ÚV KSČ slábla, rozrůstající se opoziční hnutí sílilo.⁴³

Poslední návrhy vytvořené totalitním systémem z roku 1989 se nedostavily včas. Komunistická strana se jimi v poslední chvíli pokoušela zachránit systém, když již bylo očividné jeho pokročilé stádium rozpadu. V posledních chvílích svého slábnoucího panování a slávy slibovala lidem podíl na řízení státu, rozšiřovala prostor dalším politickým stranám a

³⁹ KALINOVÁ, Lenka. pozn. 6, str. 112–113

⁴⁰ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 143–144

⁴¹ Ve druhé polovině 70. let vzniklo sdružení Charta 77 a Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS), ve druhé polovině 80. let Hnutí za občanskou svobodu, Demokratická iniciativa, Nezávislé mírové sdružení ad.

⁴² KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 145–147

⁴³ ČUPROVÁ, Lucie. pozn. 15, str. 34

organizacím NF, chtěla snížit produkci těžkého průmyslu a vyslovila se pro nastolení socialismu s prvky demokracie.⁴⁴

Konec diktátu komunistické strany, která nepřipouštěla inovace a která se celá léta odmítala oprostít od svých rutinních postupů, byl v závěru osmdesátých let nezpochybnitelný. Komunistickému režimu chyběla důslednost a odvaha podniknout včasné kroky k rekonstrukci celého systému, který se tak ocitl v nezvratitelné krizi. V hospodářství pod taktovkou centrálního plánování nebyla umožněna konkurenceschopnost. Nabídka se vzdalovala požadavkům doby a poptávka ji mnohdy převyšovala. Uvnitř panoval nesoulad vztahů výroby i dostatečného množství zboží vyrobeného dle skutečných potřeb obyvatel a s rozvahou vynaloženými investicemi.⁴⁵ Stranická politika si neuměla poradit s komplexem problémů, a to ekonomického, ekologického, politického a morálního charakteru. Protežovala těžký průmysl, opomíjela však vydávat také účinná opatření na ochranu přírody. Chybou strany bylo také především to, že se držela svých předsudků a neměla zájem o komunikaci s občanskou společností. Nedůvěřivý postoj k ní chovali lidé uvnitř hranic Československa i za nimi. Trpělivost občanů vyprchala a jejich odpor nabýval na intenzitě. Nechtěli dále podporovat režim, který je především omezoval a izoloval.

⁴⁴ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 159

⁴⁵ KALINOVÁ, Lenka. pozn. 6, str. 27

2 Okres a město Ústí nad Labem

2.1 Ústecké dějiny

Okres Ústí nad Labem, střed Ústeckého kraje, se stejnojmenným hlavním městem sousedí s okresy Děčín, Teplice a Litoměřice. Ústecký okres má 23 obcí, jimiž jsou v abecedním pořádku Habrovany, Homole u Panny, Chabařovice, Chlumeč, Chuderov, Libouchec, Malé Březno, Malečov, Petrovice, Povrly, Přestanov, Ryjice, Řehlovice, Stebno, Tašov, Telnice, Tisá, Trmice, Ústí nad Labem, Velké Březno, Velké Chvojno a Zubrnice. Z nich si uchovávají povahu města Chabařovice, Chlumeč a Trmice a město Ústí nad Labem je vedle nich městem statutárním, které se dělí na městské obvody Neštětice, Severní Terasa, Střekov a Ústí nad Labem-město. Roku 2021 bylo napočítáno 116 916 obyvatel.⁴⁶

První písemné útržky z dějin Ústí nad Labem v 10. století označily obývanou oblast při ústí řek Bíliny a Labe nejdříve za hradiště s celníci, jejichž nemalý význam lze odvodit od zájmu obchodníků a jejich cestách po labské trase.⁴⁷ Za letopočet založení Ústí nad Labem je poté považován rok 1240, o němž je psáno v listině Václava I. Ze tří vesnic⁴⁸ a přístavu, které se postupně spojovaly, byl tímto dokumentem v polovině 13. století stvrzen vznik města královského a Ústí nad Labem je jeho zásluhou jedním z prvních čtyřiceti vlastníků tohoto titulu.⁴⁹ Během husitských válek, přesněji v roce 1426, bylo katolické Ústí nad Labem vypleněno a vypáleno Jakoubkem z Vřesovic,⁵⁰ přesto se již v následujícím desetiletí vzchopilo, vyrostly nové domy a později také radnice.⁵¹ Za vlády Habsburků postihly Ústí nad Labem tři ničivé požáry,⁵² nicméně s podporou Ferdinanda I. mohla obnova probíhat rychle a v předbělohorské době město vzkvétalo. Zanedlouho ale touha po uznání a obdivu purkmistra Jana Arnošta Schössera přivedla Ústí nad Labem k zadlužení a jeho odpůrce roku

⁴⁶ Údaj ze sčítání lidu roku 2021. Charakteristika okresu Ústí nad Labem | ČSÚ v Ústí nad Labem. *Český statistický úřad* | ČSÚ [online]. [cit. 9.4.2023]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xu/charakteristika_okresu_usti_nad_labem

⁴⁷ KRSEK, Martin. *Ústí nad Labem*. Praha: Paseka, 2011. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-136-8. str. 9–12

⁴⁸ První stálá osídlení se rozkládala pod masivem Mariánské skály, v oblastech dnešního Mírového náměstí a na místě dnešního Obchodního centra Forum.

⁴⁹ Ústí nad Labem. Praha: KINSKÝ média s.r.o., 2019. BM: 01191506. informační materiál města Ústí nad Labem, str. 3

⁵⁰ KRSEK, Martin. pozn. 46, str. 15–16

⁵¹ KAISER, Vladimír a KAISEROVÁ, Kristina ed. *Dějiny města Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. ISBN 80-901-761-5-1. str. 28–29

⁵² V letech 1536/1537, 1538 a 1562. KAISER, Vladimír a KAISEROVÁ, Kristina ed. pozn. 50, str. 36–38

1617 až k ústecké defenestraci.⁵³ Z neklidných staletí plných válek se ústecké oblasti nejvíce dotkla střetnutí s vojsky Napoleona I. u nedalekého Chlumce a Přestanova.

Reformy 18. a zejména 19. století vyvolaly přelomové posuny, které vedly k přílivu podnikatelů a s rozmachem ústeckého průmyslu souviselo i spuštění železniční dopravy. Roku 1850 propojily kolejnice nejdříve Ústí nad Labem a Prahu, roku příštího byla dráha prodloužena na území německých zemí.⁵⁴ Dostatečný přísun materiálu byl zajištěn i tradiční říční přepravou a labské údolí s přilehlými oblastmi tímto poskytovalo dokonalé zázemí pro textilní podniky Carla Wolfruma, keramickou výrobu se zahradními trpaslíky Johanna Maresche, střekovské továrny na tuky a mýdla s jelenem⁵⁵ založené Johannem Schichtem, drožďárnu Louise Eckelmana v Krásném Březně aj. Dařilo se sklářství, rafinaci cukru a pivovarnictví, jejichž věhlas udělil Ústí nad Labem podíl na zahraničním vývozu. Spolek pro chemickou a hutní výrobu, jehož provoz započal rokem 1857, vystoupal v Rakouském císařství na špičku chemického oboru.⁵⁶

Roku 1874 byla mezi ústeckým a protějším střekovským břehem vybudována první ze tří současných mostních konstrukcí. O několik metrů dále po proudu řeky byl poté roku 1936 zpřístupněn most Dr. Edvarda Beneše a otevřela se také stavidla Masarykových zdymadel. S dalšími projekty obdobného významu se ale setkáváme vlivem celosvětového vývoje, jímž byl ústecký rozvoj utlumen, až ve druhé polovině 20. století.

Ústí nad Labem utrpělo nejen průmyslovou činností, ale i pobytem nacistů a zejména bombardováním amerických letounů v závěru druhé světové války.⁵⁷ Komunistická strana přebírala Ústecko ve zbídačeném stavu. Brzy v roce 1949 se přesto oblast stala centrem Ústeckého kraje a po jedenácti letech celých severních Čech.⁵⁸ Role Ústí nad Labem byla tak v návaznosti na zřízení Severočeského kraje roku 1960 povýšena.

⁵³ KRSEK, Martin. pozn. 46, str. 18

⁵⁴ KRSEK, Martin. pozn. 46, str. 23

⁵⁵ Dnešní Severočeské tukové závody.

⁵⁶ KAISER, Vladimír a KAISEROVÁ, Kristina ed. pozn. 50, str. 111

⁵⁷ V dubnu roku 1945 následkem náletů ve městě padlo 572 budov a zaniklo 2 754 domovů. Zcela nepoužitelné zůstaly silnice, byla zpřetřhána železniční doprava, mimo provoz se ocitnul labský přístav a kanalizace, včetně rozvodů vody, plynu a páry. Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, městský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, karton: B2, Městská konference KSČ 31.3. 1973, str. 6–7

⁵⁸ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, městský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, karton: B2, Městská konference KSČ 31.3. 1973, str. 6–7

2.2 Sociálně ekonomická struktura okresu Ústí nad Labem v době normalizace

Během normalizace se Ústí nad Labem zaměřilo na řešení bytových problémů s cílem zamezit odlivu obyvatelstva, a tedy i pracovní síly. Muselo mu vytvořit takové podmínky, aby mohlo vést plnohodnotný život, tzn. zajistit místa nejen k bydlení a pracovnímu uplatnění, ale i k seberozvoji. K roku 1970 bylo v okrese evidováno 105 922 obyvatel, roku 1980 to bylo již 115 161 obyvatel.⁵⁹

Dokladem o pokroku ve výstavbě je město Ústí nad Labem, na nějž připadala největší hustota zalidnění. V roce 1970 zde žilo 56 304 osob. V průběhu deseti let, kdy probíhaly výstavby nových sídlišť, se městská část ale úspěšně vylidnila, jak je vidět na čísle 43 759 z roku 1980. Ústečané se rozptýlili do jejího okolí, např. na sídliště Severní Terasa, kde v roce 1970 bylo zaznamenáno 872 obyvatel a jejichž počet se do roku 1980 stihl vyšplhat na 20 306.⁶⁰

Rozhodujícím podílem přispívalo rozvoji ústeckého hospodářství odvětví průmyslu. Na počátku 70. let získal přední postavení průmysl potravinářský, pod nímž si druhou příčku držel průmysl chemický. Významnou úlohu zastával i hutní a strojírenský průmysl, u těchto sektorů se ale zároveň dlouhodobě vyskytoval jev, kdy ubývaly pracovní síly.⁶¹ Stejně tak klesal podíl zaměstnanců ve stavebnictví, v místních službách a odvětví dopravy.⁶²

V polovině 70. let se dařilo rozvíjet potravinářský průmysl a zásluhou nutné rozsáhlé výstavby nových bytů v okrese razantně stoupla úroveň průmyslu stavebních hmot. Zajímavým projevem bylo vyrovnání poměru mezi chemickou a potravinářskou výrobou, dozajista ovlivněné vysokou fluktuací pracovních sil. I nadále lidé z průmyslu, zejména z textilního, odcházeli.⁶³ Nejvíce ubývalo stavebních dělníků, čímž samozřejmě klesala produktivita práce a fáze dokončování nabíraly zpoždění. Později se obtíže v zaměstnanosti překonaly částečně tím, že se dařilo směřovat mládež ke vzdělání se zaměřením na oblast

⁵⁹ RŮŽKOVÁ, Jiřina a ŠKRABAL, Josef. *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*. I. díl. Praha: Český statistický úřad, 2006. ISBN 80-250-1277-8. str. 419

⁶⁰ RŮŽKOVÁ, Jiřina a ŠKRABAL, Josef. pozn. 58, str. 419

⁶¹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ 28.–29.4. 1973, Tištěný materiál pro delegáty. str. 4–5

⁶² Archiv města Ústí nad Labem, Okresní národní výbor Ústí nad Labem, Zápis a usnesení ze schůze pléna 29.4. 1971, inv. č. 3183, karton 893, Závěrečný účet Okresního národního výboru v Ústí nad Labem a rozbor hospodaření za rok 1970. str. 33

⁶³ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ, 21.–22.2. 1976, Tištěný materiál pro delegáty. str. 39–40

energetickou, stavební, dopravní nebo na oblast zdravotnictví. Zkrátka tam, kde pracovníci scházeli.⁶⁴

Príznivý dopad na permanentní růst zaměstnanosti v ústeckém okrese měla nesporně výstavba bytů, objektů občanské vybavenosti a sociální politika. Na přelomu 70. a 80. let vykazovalo zastoupení ekonomicky aktivního obyvatelstva výraznou rostoucí tendenci,⁶⁵ špatná situace u míry zaměstnanosti se začala zlepšovat a napomohlo se znovu zvýšit průmyslovou výrobu.⁶⁶ Nepříznivě ale vyznívaly výsledky u zemědělské produkce. Do nové dekády se přehoupla nerovnováha u rostlinné a živočišné výroby, jednoznačně zaviněna tím, že úrodná půda byla obětována těžbě a nové zástavbě.⁶⁷ Ačkoli zaostávání rostlinné produkce oproti produkci živočišné ovlivnily také neovlivnitelné, špatné klimatické podmínky v závěru 70. let.⁶⁸ Problém v zemědělském prostředí se řešil jen výpomocí, např. povoláváním průmyslových pracovníků do zemědělské činnosti, a evidentně bez žádoucího efektu.⁶⁹

Poměrně velký skok ve srovnání s rokem 1970 je vidět ve vybavenosti ústeckých domácností. V roce 1980 měla chladničku nebo televizor téměř každá z nich. Automobilů přibývalo zatím pomaleji.⁷⁰ V polovině 80. let se přeměnila struktura ústecké ekonomiky, protože vlivem elektrotechnického vývoje a větší poptávky po moderních domácích spotřebičích rostla výroba palivoenergetického průmyslu a strojírenství.⁷¹ Tento trend nasvědčoval tomu, že se dřívější stěžejní podíl chemického průmyslu na prosperitě ústecké ekonomiky ještě sníží. Místo něj měl v posledních letech trvání totalitního režimu v Ústí nad Labem největší zisky průmysl elektrotechnický, potravinářský, energetický a polygrafický.⁷²

⁶⁴ Archiv města Ústí nad Labem, Městský národní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1192, karton 237, Plnění volebního programu NF okresu Ústí nad Labem za léta 1976–1980. str. 3–6

⁶⁵ Archiv města Ústí nad Labem, Městský národní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1192, karton 237, Plnění volebního programu NF okresu Ústí nad Labem za léta 1976–1980. str. 2–3

⁶⁶ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A4, Okresní konference KSČ 21.–22.2. 1981, Tištěný materiál pro delegáty. str. 6

⁶⁷ Archiv města Ústí nad Labem, Městský národní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1192, karton 237, Plnění volebního programu NF okresu Ústí nad Labem za léta 1976–1980. str. 4

⁶⁸ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A4, Okresní konference KSČ 21.–22.2. 1981, Tištěný materiál pro delegáty. str. 11

⁶⁹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A6, Okresní konference KSČ 25.–26.1. 1986, Tištěný materiál pro delegáty. str. 33

⁷⁰ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A4, Okresní konference KSČ 21.–22.2. 1981, Tištěný materiál pro delegáty. str. 12

⁷¹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A6, Okresní konference KSČ 25.–26.1. 1986, Tištěný materiál pro delegáty. str. 5

⁷² Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A7, Okresní konference KSČ, 16.–17. 4. 1988, Fakta o sociálně ekonomickém rozvoji okresu v letech 1986–1987. str. 2

2.3 Úprava členění ústeckého území

Na počátku normalizace se v ústeckém okrese obec Ústí nad Labem od roku 1963 dělila na osm částí. Územní struktura obce se pozměnila v roce 1980, kdy se rozšířila na 23 částí.⁷³ V prvním roce 80. let se během července a srpna s úmyslem zjednodušení a urychlení výkonu správy NV na území okresu Ústí nad Labem sloučila obec Ústí nad Labem s obcemi Brná, Skorotice, Habrovice, Hostovice, Koštov, Sebusín, Svádov a Vaňov. Jmenované obce a část obce Malečov, Kojetice, se připojily k Bukovu, Bánovu, Církvicím, Klíši, Krásnému Březnu, Olešnici, Olšinkám, Předlicím, Strážkám, Střekovu, Trmicím, Všebořicím, Újezdu a Ústí nad Labem. Ve výsledku měla nová obec Ústí nad Labem 24 částí, poslanci MNV se automaticky stali zástupci MěNV.⁷⁴ Okresní národní výbor od roku 1980 spravoval 3 městské NV, 6 místních NV a 5 NV se statutem střediskových místních národních výborů.⁷⁵

Demografický vývoj nechal v ústeckém okrese vedle sebe rozrůstat tři města, jimiž byly Neštětice, Chabařovice a Ústí nad Labem. Za daných okolností zastupitelské orgány ve druhé polovině 80. let usoudily, že nejlepším řešením bude města integrovat. První lednový den roku 1986 se nejprve sloučily MěNV Neštětice, MěNV Chabařovice a obec Chlumeč, aby se posléze mohly sjednotit do MěNV Ústí nad Labem.⁷⁶ V období před květnovými volbami do obecních zastupitelstev zatím vyřizoval záležitosti města MěNV a pro okres ONV, avšak po těchto volbách vešlo v platnost zákonné opatření o ústecké správní struktuře, které k datu ustavující schůze 23. června 1986 ze sloučeného ONV v Ústí nad Labem a MěNV v Ústí nad Labem potvrzovalo zřízení Národního výboru města Ústí nad Labem. Na NVMÚ přešla agenda ONV a oprávnění MěNV převzal spolu se svými obvodními národními výbory, které byly pověřené správou městských obvodů.⁷⁷ Obvodní národní výbory tvořily oblasti 1 střed města, 2 Chlumeč, 3 Bukov, 4 Severní terasa, 5 Neštětice, 6 Střekov.⁷⁸ Bylo tedy vytvořeno

⁷³ RŮŽKOVÁ, Jiřina a Josef ŠKRABAL. *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*. II. díl, Abecední přehled obcí a částí obcí v letech 1869-2005. Praha: Český statistický úřad, 2006. ISBN 80-250-1311-1. str. 549

⁷⁴ Archiv města Ústí nad Labem, Městský národní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 932, karton 221, Integrace obcí k ÚL-důvodová zpráva

⁷⁵ Archiv města Ústí nad Labem, Městský národní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1192, karton 237, Plnění volebního programu NF okresu Ústí nad Labem za léta 1976–1980. str. 34

⁷⁶ HLADÍKOVÁ, Věra. *Poválečný územní vývoj města*. [online]. [cit. 9.3. 2023]. Dostupné z: <https://www.usti-nad-labem.cz/dejiny/1945-95/ul-8-57.htm>

⁷⁷ Opatření č. 1/1986 Sb. Zákonné opatření předsednictva České národní rady o národních výborech v okrese Ústí nad Labem, § 5 odst. 1. in: *Sbírka zákonů České republiky* [online], 1986, částka 1, s. 1–2 [vid. 7. 7. 2023], dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2168>

⁷⁸ Archiv města Ústí nad Labem, Národní výbor města Ústí nad Labem, inv. č. 152, karton 37, Zahájení činnosti NVMÚ a ObNV 1986, str. 6

šest ObNV na území města a deset MNV ve venkovské části okresu.⁷⁹ Z předsedy ONV Ing. Pavla Bronce se na prvním zasedání NVMÚ stal primátor hlavního města Severočeského kraje. Po zániku okresních a městských státních orgánů byly k NVMÚ přidruženy organizace REPRO, Technické služby, Okresní správa silnic, Útvar hlavního architekta či Podnik bytového hospodářství ad.⁸⁰

V důsledku této strukturální změny Ústí nad Labem u národních výborů se novým podmínkám musela zákonitě přizpůsobit i podoba stranických výborů. Jelikož bylo zřejmé, že by další existence městského výboru KSČ a městské kontrolní a revizní komise pozbyly svého původního významu, usnesly se orgány na jejich zániku k 30. červnu 1986 při plenárním zasedání. Základní organizace při ONV a MěNV KSČ zanikly a místo nich byla vytvořena ZO KSČ Národního výboru města Ústí nad Labem se šesti ZO KSČ obvodních národních výborů.⁸¹

⁷⁹ Archiv města Ústí nad Labem, Národní výbor města Ústí nad Labem, inv. č. 2, karton 1, 1. plénum 23.6. 1986, Řízení prvního ustavujícího plenárního zasedání Národního výboru města Ústí nad Labem, konaného dne 23. června 1986, str. 1

⁸⁰ Archiv města Ústí nad Labem, Národní výbor města Ústí nad Labem, inv. č. 2, karton 1, 1. plénum 23.6. 1986

⁸¹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ 19.6. 1985, evid. č. A237, Návrh na ukončení činnosti Městského výboru KSČ v Ústí nad Labem

3 Okresní organizace KSČ v Ústí nad Labem

V mechanismu centralizovaného stranického řízení zaujímaly stěžejní příčku stranické výbory, jejichž nadřízenými orgány byly předsednictvo a aparát ÚV KSČ. V 60. letech nad všemi sedmi kraji⁸² stály krajské výbory, do jejichž působnosti spadaly okresní výbory, zřízené zvláště pro každý okres. Pod nimi již byla správní struktura daleko členitější a vztahy uvnitř složitější. Výbory KSČ se musely mimo činnost svých vlastních jednotlivých orgánů a jejich potřeby orientovat i v podřízených stranických organizacích, orgánech státní správy, průmyslových závodech, hospodářských podnicích, institucích společenských, zájmových i vzdělávacích a v informačních médiích.

Řídící sbor předsednictva ÚV KSČ propůjčoval stranickým orgánům moc rozhodující o podobě i vývoji veškerých oblastí života obyvatel. Výbory v místě svého působitě určovaly souběžně politiku i hospodářství tak, aby byly v souladu s nařízeními vedení a reagovaly na požadavky víceletých plánů. Mezi jejich pravomoci se zařadilo udávání směru umělecké produkce a byly hlavními hybateli tisku, u nichž především soustavně dohlížely na činnost jejich původců. Výbory KSČ mohly navíc zasahovat do vysílání místního rozhlasu a do chodu kulturních a vzdělávacích institucí, udržovaly pozornost nad pracovišti státních orgánů a organizacemi v jejich kompetenci.⁸³

3.1 Okresní výbor KSČ

3.1.1 Vnitřní struktura

O směru politiky a podobě členské základny Okresního výboru KSČ, hospodářství i kultury v Ústí nad Labem rozhodovala okresní konference. Za normalizace se scházela pravidelně od roku 1971 do roku 1988 střídavě po dvou a třech letech⁸⁴, aby se kromě zhodnocení dosavadních výsledků práce okresního stranického sboru a organizací v jeho působnosti usnesla na postupu v realizaci směrnic a závěrů ÚV a KV KSČ na příští období. Jejím dalším posláním bylo vybrat ze svých řad členy a kandidáty, kterým by měl být svěřen

⁸² Československá socialistická republika se od roku 1960 sestávala ze sedmi krajů: Středočeského, Severočeského, Jihočeského, Východočeského, Západočeského, Severomoravského a Jihomoravského. K Severočeskému kraji náležely okresy Louny, Chomutov, Most, Teplice, Litoměřice, Ústí nad Labem, Děčín, Česká Lípa, Jablonec nad Nisou a Liberec. Ústí nad Labem představovalo zároveň centrum kraje. Zákon č. 36/1960 Sb. Zákon o územním členění státu, in: *Sbírka zákonů České republiky* [online], 1960, částka 15, s. 98–100 [vid. 7. 7. 2023], dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=965>

⁸³ Krajské a okresní organizace KSČ, *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. © 2008–2016 [cit. 9.3.2023]. Dostupné z: <http://320dy2e.257.cz/cs/krajske-okresni-organizace-ksc>

⁸⁴ Okresní konference KSČ v Ústí nad Labem se konaly v letech 1971, 1973, 1976, 1981, 1983, 1986 a 1988.

okresní stranický orgán, členy okresní kontrolní a revizní komise a také určit delegáty, kteří se účastní konference krajské.⁸⁵ Jména navržených kandidátů byla za účasti funkcionářů krajského a ústředního výboru předložena delegátům k veřejnému hlasování, k němuž se přistoupilo v závěru konference. Členem nebo kandidátem okresního aparátu se mohl stát komunista, který byl v KSČ alespoň čtyři roky, přičemž tato zásada platila i v případě člena okresní kontrolní a revizní komise. Jednací a volební řád konference zároveň stanovil takové podmínky, aby člen či kandidát OV nebyl současně odhlasován za člena OKRK.⁸⁶

Po celou dobu trvání byla, zpravidla dvoudenní, konference organizována delegáty zvolenými pracovním předsednictvem a komisemi.⁸⁷ Na konferenci vysílaly delegáty každá z tzv. základních organizací KSČ okresu, které tyto své zástupce schvalovaly na členských schůzích.⁸⁸ V den, kdy konference končila, se k prvnímú ustavujícímú zasedání scházelo ve svém novém složení plénum OV. Na začátku zasedání byl zástupcem vyššího stranického orgánu (SKV KSČ, někdy ÚV KSČ) představen kandidát na vedoucího tajemníka⁸⁹ a jím mohl být pouze funkcionář, jehož členství v KSČ přesáhlo hranici osmi let.⁹⁰ Po svém jmenování vedoucí tajemník seznámil přítomné s navrženými tajemníky organizačně-politického, ideologického, průmyslového a zemědělského resortu, po jejichž schválení bylo jednohlasně přijato také jedenáctičlenné předsednictvo a předseda OKRK.⁹¹

V mezidobí okresních konferencí byl na území Ústí nad Labem nejvyšší mocí okresní výbor, jeho aparát s funkcí výkonnou a předsednictvo s funkcí řídicí. Aparát OV KSČ, jehož členské zastoupení i náplň práce stanovila konference, poskytoval předsednictvu oporu

⁸⁵ Stanovy Komunistické strany Československa schválené XII. sjezdem KSČ dne 8. prosince 1962, doplněné a upravené XIII. sjezdem KSČ dne 4. června 1966 a XIV. sjezdem KSČ dne 29. května 1971. Praha: Ústřední výbor Komunistické strany Československa, 1976. str. 43–44

⁸⁶ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ 28.–29.4. 1973, Jednání, Jednací a volební řád. str. 2

⁸⁷ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ 28.–29.4. 1973, Jednání, Zahájení. str. 6–8

⁸⁸ Stanovy Komunistické strany Československa schválené XII. sjezdem KSČ dne 8. prosince 1962, doplněné a upravené XIII. sjezdem KSČ dne 4. června 1966 a XIV. sjezdem KSČ dne 29. května 1971. Praha: Ústřední výbor Komunistické strany Československa, 1976. str. 43

⁸⁹ Výplývá z prostudovaných záznamů všech ustavujících plenárních zasedání OV KSČ z období normalizace. Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ (ustavující plenární zasedání) 28.3. 1971, karton 25, 22.2. 1976, karton 31, 23.4. 1978, karton 34, Zasedání pléna OV KSČ 22.2. 1981, karton 37, 24.4. 1983, karton 40, 26.1. 1986, karton 43.

⁹⁰ Stanovy Komunistické strany Československa schválené XII. sjezdem KSČ dne 8. prosince 1962, doplněné a upravené XIII. sjezdem KSČ dne 4. června 1966 a XIV. sjezdem KSČ dne 29. května 1971. Praha: Ústřední výbor Komunistické strany Československa, 1976. str. 44

⁹¹ Výplývá z prostudovaných záznamů všech ustavujících plenárních zasedání OV KSČ z období normalizace. Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ (ustavující plenární zasedání) 28.3. 1971, karton 25, 22. 2. 1976, karton 31, 23.4.1978, karton 34, Zasedání pléna OV KSČ 22.2.1981, karton 37, 24.4. 1983, karton 40, 26.1. 1986, karton 43.

v uplatňování politiky v okrese,⁹² kupř. v rozvíjení aktivní činnosti ZO KSČ a usměřování MěV KSČ. Stranický orgán měl s cílem shrnout a ohodnotit jejich pokroky ročně uspořádat minimálně šest plenárních zasedání, na nichž se usnesl na dalších opatřeních. V období, kdy se plénum nescházelo, přebíralo řízení okresu, což zahrnovalo i úseky aparátu OV KSČ, předsednictvo.⁹³ Jeho uskupení zaujímal pozici organizátorskou i informátorskou, muselo vědět o dění v okresní organizaci a do práce aparátu mohlo jako nadřízený orgán kdykoliv vstupovat.⁹⁴ Předsednictvo OV se tedy scházelo častěji, díky čemuž mělo přístup k čerstvým zprávám. Na plenárních schůzích OV poté muselo členům a kandidátům o svých krocích a výsledcích práce předkládat informativní zprávu.⁹⁵ Při OV KSČ trvale pracovala OKRK. Tento pomocný stranický orgán zajišťoval další přísun informací tím, že pravidelně na úrovni OV i ZO KSČ a vybraná pracoviště vysílal sbory, které vyšetřily, popř. ověřily kvalitu v dodržování směrnic, stanov a průběh vypracovávání úkolů, současně i správný chod administrativních a evidenčních prací, hospodaření stranického výboru, zdroje příjmu z placení členských příspěvků jako povinnosti každého člena KSČ.⁹⁶ Za konkrétními účely OV KSČ sestavoval komise, z nichž si uvedeme jen některé, např. komisi ekonomickou, komisi pro členské záležitosti,⁹⁷ komisi ekonomické propagandy, komisi pro agitaci, tiskovou komisi⁹⁸ a komisi pro oslavy.⁹⁹

Smyslem činnosti OV KSČ a jeho orgánů, kterým byl věnován předchozí odstavec, bylo zapojovat všechny komunisty v okresní organizaci Ústí nad Labem do posilování stability strany a organizování společnosti dle předepsaných instrukcí. Jeho pomocníky ke zvládnutí tohoto úkolu byly ZO KSČ, které z jeho vůle vznikaly i zanikaly a které soustředil

⁹² Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ, 19. 3. 1969, evid. č. 107, Struktura a pracovní náplň aparátu OV KSČ. str. 1737

⁹³ Stanovy Komunistické strany Československa schválené XII. sjezdem KSČ dne 8. prosince 1962, doplněné a upravené XIII. sjezdem KSČ dne 4. června 1966 a XIV. sjezdem KSČ dne 29. května 1971. Praha: Ústřední výbor Komunistické strany Československa, 1976. str. 44–45

⁹⁴ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ, 19. 3. 1969, evid. č. 107, Struktura a pracovní náplň aparátu OV KSČ. str. 1737

⁹⁵ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ, 19. 3. 1969, evid. č. 107, Návrh organizační normy toku signálních, orientačních a řídicích informací uvnitř OV KSČ a zásad pro publikování názorů a stanovisek stranického orgánu. str. 1704

⁹⁶ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A4, Okresní konference KSČ 21.–22.2. 1981, Tištěný materiál pro delegáty. str. 15–16

⁹⁷ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV, 29.11. 1972, evid. č. A28, str. 2266

⁹⁸ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ, 21.–22.2. 1976, Tištěný materiál pro delegáty. str. 63

⁹⁹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV, 29.11. 1972, evid. č. A28, str. 2262

tak, aby jeho vliv dosahoval opravdu všude a ke každému.¹⁰⁰ Pro sektory, které ale svým významem vyžadovaly zvláštní stranickou pozornost, byla u OV KSČ v Ústí nad Labem ustavena specializovaná oddělení. Jejich nejdůležitějšími funkcemi obecně byla v první řadě koordinace, druhou bylo poradenství. Dohlížela na to, aby byl při vzájemné spolupráci s funkcionáři, členy, organizacemi či ústavy v okrese udržován soulad a stálá komunikace. Každé z oddělení se ve svém resortu soustředilo na porozumění směru aktuální politiky KSČ i účelu přijatých usnesení. Za výkony svého úseku předně odpovídali plénem zvolení tajemníci a za dodání informací a zajištění pomoci stranickým orgánům a organizacím orgánů odpovídali instruktoři.¹⁰¹

První oddělení OV KSČ zajišťovalo správná provedení politicko-organizačních opatření. Kontrolovalo vnitřní uspořádání orgánu, neslo zodpovědnost za pořádek v jeho evidencích, kádrovou činnost a plnění předpisů. Sledoval také řízení a postupy při uskutečňování plánů stranického vedení v ZO KSČ, při nich ustavených výborech a v MV KSČ. Zároveň byl hlavním patronem strany, který kontroloval, zda v okresních závodech, podnicích či společenských organizacích nedochází k projevům, které by zneuctovaly KSČ a republiku. Náplní činnosti tajemníka tohoto úseku bylo vypracovávat úkoly a rozvrhy pro aparát OV KSČ a jejich plnění pravidelně vyhodnocovat. Zjišťoval pracovní metody ZO, CZV a MV KSČ, o nichž sepisoval pro aparát posudky. Měl rovněž zabezpečovat kádrovou činnost, včetně hledání kádrových rezerv.¹⁰²

Neméně významné místo v okresním aparátu Ústí nad Labem měla ideologie. Ideologické oddělení dbalo na to, aby se v okresní organizaci nevyskytly odchylky od správného uplatňování marxisticko-leninského učení a aby se komunisté zdokonalovali ve svých znalostech, načež pro ně obstarávalo pravidelné vzdělávání ve formě přednášek, kurzů, besed v OPŠ nebo v komunistickém centru vzdělání VUML. Ideologický úsek se angažoval i při stranické výchově v podnicích a v kulturně-vzdělávacích prostorech. Zajímala ho efektivnost propagandy a agitace, zejména jejich účinky na obyvatelstvo. Kvalitu odvedené práce poté analyzoval tajemník pro ideologii, který se soustředil na odstraňování chyb a

¹⁰⁰ Stanovy Komunistické strany Československa schválené XII. sjezdem KSČ dne 8. prosince 1962, doplněné a upravené XIII. sjezdem KSČ dne 4. června 1966 a XIV. sjezdem KSČ dne 29. května 1971. Praha: Ústřední výbor Komunistické strany Československa, 1976. str. 44

¹⁰¹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ, 19. 3. 1969, evid. č. 107, Struktura a pracovní náplň aparátu OV KSČ

¹⁰² Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ, 19. 3. 1969, evid. č. 107, Struktura a pracovní náplň aparátu OV KSČ. str. 1743–1745

nalezení možností jejich nápravy. Musel být schopen objasnit organizacím politické cíle a posilovat i jejich propagandistické úsilí.¹⁰³

Cílem oddělení pro stranickou práci v sociálně-ekonomické sféře bylo pozvednout životní úroveň Ústečanů. Na svých průzkumech zakládalo pro hospodářské sektory náměty a doporučení, které měly podněcovat k zavedení nových organizačních principů přispívajících k soustředění pracovního zázemí a zpevnění soudržnosti zaměstnanců. Plnění úkolů a povinností, kam bylo kromě jmenovaných zařazeno také monitorování stavu životního prostředí, vyžadovalo zapojení veškerých iniciátorů hospodářského rozvoje, ONV KSČ počínaje a ZO KSČ konče. I zde účinkoval tajemník, který měl zpravovat OV KSČ, jak o stavu sociálních a ekonomických oblastí, tak o reakcích obyvatel na jeho práci. Tajemník pro sociálně-ekonomickou činnost mohl v některých otázkách požádat o pomoc Okresní zemědělské sdružení, komise a odbory ONV, Státní banku či Státní statistický úřad.¹⁰⁴

Materiály obsahující údaje, na jejichž základě byla rozebrána agenda oddělení OV KSČ, pocházejí z jara roku 1969. Nicméně u oddělení sociálně-ekonomického bylo téhož roku pravděpodobně rozhodnuto o jeho zrušení a ustavení oddělení pro zemědělství a oddělení pro průmysl.¹⁰⁵ Z jakých důvodů či kdy k němu mohlo dojít, bohužel nelze v tuto chvíli s přesností určit, jelikož dohledání by bylo předmětem podrobnějšího výzkumu.

3.1.2 Personální aspekty

Po funkcionářích OV KSČ bylo vyžadováno, aby ovládali marxisticko-leninské teorie a základy v organizování politiky. Své znalosti měli nadále rozšiřovat samostudiem, navštěvováním politických škol a kurzů, museli ale také umět nabyté myšlenky prosazovat mezi lidmi. Rozpis podmínek funkcionářů okresního stranického orgánu ukládal, aby si svojí činností udržovali důvěru a blízkost občanů, naučili se osvojovat jejich pohledy a dovedli je následně interpretovat. Nutno podotknout, že patřičná kritéria ve způsobu života museli splňovat nejen zaměstnanci, nýbrž i jejich rodiny, a měli být vzorem svému okolí. Ideální představu o funkcionáři OV KSČ ztělesňoval absolvent Vysoké školy politické, popřípadě další z vysokých škol, který měl na paměti marxisticko-leninské učení, získal alespoň pětiletou praxi v předních stranických funkcích, jimiž bylo členství v OV, předsednictví MěV,

¹⁰³ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ, 19.3. 1969, evid. č. 107, Struktura a pracovní náplň aparátu OV KSČ. str. 1769–1770

¹⁰⁴ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ, 19.3. 1969, evid. č. 107, Struktura a pracovní náplň aparátu OV KSČ. str. 1778–1779

¹⁰⁵ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ, 21.11. 1969, evid. č. A109

CZV, v aparátu KSČ nebo v řízení mimostranických organizací. Kromě studia a pracovních výkonů vyhovoval i svým přehledem o hospodářství ústecké oblasti, schopností zvažovat dopady a respektem u straníků a dalších občanů.¹⁰⁶

V roce 1969 plénum OV KSČ v Ústí nad Labem přijalo kádrový pořádek, upravený na základě usnesení a směrnic ÚV KSČ, kterým bylo pracovištím i funkcionářům ujasněno, kam sahaly hranice jejich pravomocí, a náplň práce, k čemuž se upínala i kádrová činnost. Zásady OV KSČ se staly závazné také pro výbory nižších stupňů, MěV, ale i podnikové výbory a celozávodní výbory KSČ, z nichž měly vycházet jejich kádrové pořádky.¹⁰⁷

Podle nomenklatury funkcí byla volba vedoucího tajemníka a tajemníků OV KSČ proveditelná a platná po schválení kandidátů sekretariátem ÚV KSČ,¹⁰⁸ se souhlasem nebo s doporučením SKV KSČ. Uskutečňovala se na plenárním zasedání OV, kde plénum volilo tajemníky, předsednictvo a potvrzovalo předsedu orgánu OKRK, jež byl volen na schůzi této komise. Přestože povinností pléna OV bylo přezkoumat a zvážit navrženého předsedu a kandidáty na poslance ONV, okresního prokurátora nebo např. předsedy OV NF, zůstala většina návrhů k projednání předsednictvu OV. Jeho členové se k nim jen vyjádřili nebo mohli vznést jiné. Tímto měli pod naprostou kontrolou, kdo byl umístěn mezi politické, odborné, administrativní i technické pracovníky. Předsednictvem byli vybíráni členové štábu LM, posluchači VPŠ, OSŠ, KPŠ a VUML, předsedové do MěV a CZV KSČ, tajemníci, místopředsedové a členové rady do ONV, vedoucí odborů ONV, předseda MěNV, tajemník OV NF ad., předsedové některých výborů, Leninského svazu mladých atp. Předsednictvo OV mělo konečné slovo i ve výběrovém řízení hospodářských vedoucích. V průmyslových podnicích, které byly pro ústecké hospodářství stěžejní, s největším počtem zaměstnanců, bylo předsednictvo oprávněné přijímat nebo navrhopat ředitele, jejich náměstky, někdy také pracovníky vedení úseků. Z národních podniků sídlících v okrese Ústí nad Labem se to týkalo např. Spolku pro chemickou a hutní výrobu, Chemopharmy, Mototechny, Pozemních staveb, Kovohutí v Povrlech, Tonasa v Neštěmicích a Prefy ve Vaňově. Dalšími důležitými místy, do nichž OV zasahoval byly z průmyslu střešovské Severočeské tukové závody, v resortu

¹⁰⁶ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ, 19.3. 1969, evid. č. 107, Struktura a pracovní náplň aparátu OV KSČ. str. 1738–1740

¹⁰⁷ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV, 26.11. 1969, evid. č. A23, Kádrový pořádek Okresního výboru Komunistické strany Československa Ústí nad Labem. str. 2310–2311

¹⁰⁸ HRADECKÁ, Vladimíra a KOUDELKA, František. *Kádrová politika a nomenklatura KSČ 1969-1974*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR; sv. 31. ISBN 80-85270-83-8. str. 141

zemědělství JZD ve Strážkách, Všebořicích, Dubicích a Kojeticích, ve školství a kultuře Dům kultury pracujících, školská a kulturní správa ONV nebo děkanát Pedagogické fakulty.¹⁰⁹

Nejváženější funkci ve stranickém aparátu zastával vedoucí tajemník a v okrese Ústí nad Labem ji od roku 1966 po rok 1969, k němuž se váže počátek námi sledovaného úseku dějin, vykonával Jiří Kašpar. Jeden z předních protagonistů reformního období byl pod tlakem konsolidace nucen z vedení OV KSČ v červnu roku 1969 odstoupit.¹¹⁰ Na onom červnovém plénu OV KSČ přijal usnesení, aby Jiřího Kašpara nahradil tehdy osmačtyřicetiletý Rudolf Kvasnička.¹¹¹

Rudolf Kvasnička byl vyučeným zámečníkem a členem strany od roku 1945.¹¹² Stranické vzdělání si v letech 1957 až 1960 osvojoval v Moskvě na vysoké škole při ÚV SSSR¹¹³ a během půlročního studia na KPŠ.¹¹⁴ Vedle funkce vedoucího tajemníka OV KSČ v Ústí nad Labem obstál i jako vedoucí tajemník OV KSČ v Děčíně, člen Severočeského krajského výboru KSČ a jeho předsednictva. Léty prověřený a nesčetněkrát oceňovaný Kvasnička se osvědčil natolik, že ústecký okres řídil po čtrnáct let. Roku 1983 ale dosáhl důchodového věku a nastal čas přenechat své místo vedoucího tajemníka, členství v předsednictvu OV, velitele okresního štábu LM, předsedy OV NF a předsedy rady obrany Ústí nad Labem mladšímu funkcionáři. Ke Kvasničkově žádosti o odchod do penze nebylo v předsednictvu KV a ÚV KSČ žádných námitek, a tak mohlo plénum OV KSČ návrhu na jeho uvolnění vyhovět.¹¹⁵ Poprvé od začátku normalizace nastala ve funkci vedoucího tajemníka změna, když ÚV KSČ přistoupil na doporučení KV KSČ a tato pozice mohla být se souhlasem pléna ústeckého OV obsazena Jiřím Holubem, tajemníkem z politicko-organizačního oddělení.¹¹⁶

¹⁰⁹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV, 26.11. 1969, evid. č. A23, Kádrový pořádek Okresního výboru Komunistické strany Československa Ústí nad Labem. str. 2308–2320

¹¹⁰ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV (mimořádné plenární zasedání), 30.6. 1969, evid. č. A23, Zápis z plenárního zasedání ze dne 30.6. 1969 (mimořádné)

¹¹¹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ (ustavující plenární zasedání) 28.3. 1971, karton 25. str. 3

¹¹² Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ (ustavující plenární zasedání) 28.3. 1971, karton 25. str. 3

¹¹³ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 9.3. 1983, Diskusní příspěvek-RSDr. Jaroslav Hajn, vedoucí tajemník SKV KSČ, karton 40. str. 2

¹¹⁴ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ 28.–29.4. 1973, Diskusní příspěvky II. Návrh na členy okresního výboru KSČ. str. 464

¹¹⁵ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 9.3. 1983, Diskusní příspěvek-RSDr. Jaroslav Hajn, vedoucí tajemník SKV KSČ, karton 40. str. 1–2

¹¹⁶ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 9.3. 1983, Diskusní příspěvek-RSDr. Jaroslav Hajn, vedoucí tajemník SKV KSČ, karton 40. str. 4

Vydání členského průkazu KSČ dřívějšímu automechanikovi Jiřímu Holubovi se váže k roku 1960, v politice se však chtěl angažovat více. Získal si důvěru místních obyvatel i strany, která mu zajistila na dobu devíti let místo poslance u ONV, kde také tři roky působil v radě.¹¹⁷ Od roku 1973 zasedal v SKV KSČ, objevil se dokonce i mezi členy MěV KSČ, ZO KSČ nebo u LM. Za účelem studia byl Holub vyslán do Prahy na Vysokou školu politickou ÚV KSČ, po jejímž absolvování dosáhl v roce 1978 místa tajemníka politicko-organizačního oddělení OV a člena POV,¹¹⁸ o pět let později jej plénum potvrdilo ve funkci vedoucího tajemníka.¹¹⁹ V roce 1985 si Jiřího Holuba do funkce tajemníka pro svůj úsek vybral SKV KSČ a v souvislosti s návrhem na Holubovo uvolnění z OV KSČ představil vedoucí tajemník kraje Václav Šípek plénu okresního výboru i kandidáta příštího vedoucího tajemníka. Jím se po kooptaci do OV KSČ na doporučení vyššího stranického sboru stal Jiří Hájek.¹²⁰

Vedoucí tajemník RSDr. Jiří Hájek byl do KSČ přijat v roce 1962. V letech 1965 až 1967 studoval na ČVUT, odkud si odnesl poznatky pro prvotní pracovní zkušenost, již bylo povolání technologa. Závěr 70. let poté Hájek strávil dvouletým studiem na Vysoké škole politické ÚV KSČ, po němž mohl teorie o vykonávání politické činnosti uvádět do praxe v základní organizaci jako její člen a místopředseda, v MěNV jako poslanec a v OV KSČ jako člen aparátu, předsednictva i jeho vedoucí tajemník a předseda OV NF.¹²¹ V roce 1987 došlo k poslednímu střídání čelního představitele OV KSČ v Ústí nad Labem. Po dohodě stranických orgánů byl Jiří Hájek z vedení uvolněn a přestoupil do aparátu kraje. Z něj byl naopak kooptován RSDr. Jaroslav Indra, z krajského oddělení pro průmyslové odvětví, a tento nový člen OV KSČ byl také jmenován vedoucím tajemníkem.¹²²

Jaroslav Indra pocházel z Teplic, kde po studiích pracoval jako vedoucí výroby v teplických podnicích, např. Teplotechna. Do KSČ vstoupil ve dvaceti sedmi letech roku 1965. Předtím než se ujal řízení okresu Ústí nad Labem, si na VŠP čtyři roky doplňoval stranické vzdělání. Po jeho dokončení mu bylo nabídnuto pracovní místo u OV KSČ v Teplicích, později byl místopředsedou zdejšího okresního národního výboru. V polovině

¹¹⁷ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A4, Okresní konference KSČ 22.–23.4. 1978, Diskusní příspěvky II. Návrh na členy okresního výboru KSČ. str. 475

¹¹⁸ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A5, Okresní konference KSČ 23.–24.4. 1983, Návrh na členy okresního výboru KSČ. str. 467

¹¹⁹ Archiv města Ústí nad Labem, Okresní výbor KSČ, Zasedání pléna OV KSČ 24.4. 1983, karton 40

¹²⁰ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 4.10. 1985, karton 43

¹²¹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A6, Okresní konference KSČ 25.–26.1. 1986, Návrh na členy okresního výboru KSČ. str. 428

¹²² Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 14.4. 1987, karton: 44

osmdesátých let se Jaroslav Indra postavil do vedení oddělení státních orgánů a společenských organizací v Severočeském krajském výboru KSČ, kde od roku 1986 zodpovídal za práci v krajském průmyslu. Indra se velmi dobře orientoval i v prostředí základních organizací, které znal jak z pohledu člena výboru, tak jeho předsedy.¹²³ Po okresní konferenci a ustavujícím plénu OV KSČ v roce 1988 tedy již ke změně vedoucího tajemníka nedošlo¹²⁴ a RSDr. Jaroslav Indra ve funkci zůstal až do pádu režimu.

3.2 Městský výbor KSČ

3.2.1 Vnitřní struktura

Rozhodujícím činitelem na poli městské organizace v Ústí nad Labem byl městský výbor KSČ. Základy pro jeho činnost vytvářela městská konference, která se scházela zpravidla měsíc před svoláním konference okresní. V programu městské konference nechyběla analýza kvality postupu v plnění úkolů zadaných vyššími stranickými výbory, výsledných pokroků ve zlepšování podmínek města ani predikce dalších projektů. Městskou konferenci završila volba členů a kandidátů stranického orgánu, po níž na ustavujících plenárních zasedáních proběhly volby předsednictva MěV a městské kontrolní a revizní komise.¹²⁵

Struktura a fungování MěV KSČ se v mnoha směrech podobaly nadřazenému OV KSČ. Na ustavujícím zasedání zvolil stranický orgán ze svých řad nové vedení s předsedou v jeho čele.¹²⁶ Vnitřní i vnější aktivitu MěV KSČ následně řídilo mezi konferencemi rovněž předsednictvo, které bylo činné mezi plenárními zasedáními. Obdobně MěV KSČ spolupracoval se svým pomocným orgánem pro kontrolu a revizi MěKRK a pro oblasti, které potřebovaly větší péči a podporu ve svém rozvoji, jmenoval komise pro organizaci, stížnosti nebo pro přestárlé a nemocné soudruhy.¹²⁷ Další komise, pro ideologii a ekonomiku, při ústeckém MěV KSČ pracovaly bez ustání po celou normalizační éru, během níž byly také

¹²³ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 14.4. 1987, Návrh do funkce vedoucího tajemníka OV KSČ v Ústí nad Labem, karton 44. str. 758

¹²⁴ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 17.4. 1988, karton 46

¹²⁵ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, městský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. B2, Městská konference KSČ 31.1. 1976, Jednací řád

¹²⁶ Stanovy Komunistické strany Československa schválené XII. sjezdem KSČ dne 8. prosince 1962, doplněné a upravené XIII. sjezdem KSČ dne 4. června 1966 a XIV. sjezdem KSČ dne 29. května 1971. Praha: Ústřední výbor Komunistické strany Československa, 1976. str. 48

¹²⁷ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, městský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. B2, Městská konference KSČ 14.3. 1971, Zpráva předsedy Městské kontrolní a revizní komise KSČ s. Václava Dolejšího, str. 63–64

zřízeny komise pro stranickou práci, práci s mládeží, zasloužilé členy strany¹²⁸ a tisková komise.¹²⁹

S ohledem na počet obyvatel krajského města byl městský výbor KSČ pro okresní výbor KSČ nepostradatelným partnerem. Jeho prostřednictvím se řízení okruhu stranických organizací ve městě posílilo a zintenzivnilo. Do středu okresu i kraje převáděl MěV pokyny vyšších orgánů KSČ. Usměřňoval zejména MěNV KSČ v Ústí nad Labem v uvádění a realizaci usnesení, vyslechnutých požadavků obyvatel, ekologických zásahů ve městě, ale i základní organizace v podnicích, organizacích a družstvech a s nimi taktéž uliční organizace kupř. v agitační činnosti atp.¹³⁰

Na významných místech ve městě, na nichž byl stálý vliv komunistů pro politiku KSČ zvláště důležitý, byla jeho přímá účast na správě stanovena nomenklaturou. I přes značnou mezerovitost materiálu uchovávaného ve fondu MěV KSČ se podařilo naleznout kádrový pořádek z roku 1973, který městským orgánům stanovil širší pravomoci ve výběru a umisťování pracovníků. Plenárním zasedáním MěV bylo voleno a odvoláváno téměř celé vedení MěNV, předseda, místopředseda, tajemník, členové rady a během volebního období také poslanci MěNV. Závěr předsednictva MěV poté rozhodoval o vedení jeho komisí a odborů. Na úrovni hospodářské nemohli být bez souhlasu předsednictva vybírání ani ředitelé a náměstci, ani vedoucí kádrových a personálních útvarů předních městských podniků a závodů, kam patřily Technické služby města, Služby veřejnosti, Zahradnický podnik, Dopravní podnik, Městský stavební podnik, Podnik bytového hospodářství, REPRO¹³¹, Městské kino, Zoologická zahrada.¹³² Tento seznam se během plynutí normalizace pozměnil a v 80. letech náležela v kompetenci MěV KSČ Ústí nad Labem správa Technických služeb, Zahradnického podniku, Dopravního podniku, Podniku bytového hospodářství, REPRa a soustava společností, jimiž byly Interhotel Bohemia, Karko a Hygie.¹³³

¹²⁸ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, městský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, karton: B3, Městská konference KSČ 11.1. 1986, Návrh na složení MěV KSČ v Ústí nad Labem. str. 4–7

¹²⁹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ, 21.–22.2. 1976, Tištěný materiál pro delegáty. str. 63

¹³⁰ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, městský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. B3, Městská konference KSČ 31.1. 1981, Návrh na usnesení městské konference KSČ v Ústí nad Labem. str. 3–4

¹³¹ Rekreačně propagační a sportovní zařízení.

¹³² Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, městský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, karton: B2, Městská konference KSČ 31.3. 1973, Kádrový pořádek. str. 1–3

¹³³ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ 19.6. 1985, evid. č. A237, Návrh na ukončení činnosti Městského výboru KSČ v Ústí nad Labem. str. 8

Deklarovaným cílem MěV KSČ, v blízké spolupráci s MěNV KSČ, bylo pozvednout životní úroveň hlavního města Severočeského kraje a zvětšit podíl občanů na utváření jeho podoby. Na MěV KSČ spočinulo korigování práce NV i NF v uskutečňování volebních programů, zasahoval do příprav politických a společenských událostí i do estetických úprav města Ústí nad Labem. Hlavní snahy MěV KSČ byly shrnuty v bodech Dokumentů o rozvoji a výstavbě krajského města Ústí nad Labem do roku 1990.¹³⁴ Jednalo se o dlouholetý výhled stavebních projektů s výčtem plánů a termínů jejich provedení, který měl pokrýt potřeby obyvatel, průmyslu, zemědělství, služeb, kultury i umění.¹³⁵

3.2.2 Personální aspekty

Na úrovni městského stranického aparátu zastával nejvyšší funkci předseda volený plenárním zasedáním MěV KSČ, jehož návrh na zvolení podle kádrového pořádku schvalovalo předsednictvo OV KSČ.¹³⁶ S přelomem reformního a normalizačního období v Ústí nad Labem se pojí jméno osobnosti Jaroslava Zelenky. Stál za svými názory hájící Dubčekovu politiku a vážil si toho, že se mohl jako člen delegace zúčastnit XIV. sjezdu ve Vysočanech.¹³⁷ S konsolidačními opatřeními nesouhlasil a pro tyto důvody se v červnu roku 1969 rozhodl odstoupit.¹³⁸ Po Zelenkově odchodu byl plenární schůzi jmenován předsedou MěV KSČ Oldřich Beneš, jehož volba byla poté schválena předsednictvem OV KSČ.¹³⁹

Oldřich Beneš se vyučil sklářem v Libochovicích¹⁴⁰ a do strany vstoupil v roce 1950. Kromě práce v rámci svého oboru byl zaměstnancem v technickém oddělení Spolku pro chemickou a hutní výrobu, v němž se aktivně zapojoval i v základní organizaci KSČ. Prošel ale také CZV, POV a pracoval u MěV KSČ, v jeho předsednictvu a vedl jeho ekonomickou komisi. Stranické vzdělávání Oldřicha Beneše mělo krátkého trvání, dva týdny navštěvoval Okresní politickou školu a dva měsíce Krajskou politickou školu.¹⁴¹ Ve vedení MěV KSČ se

¹³⁴ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A4, Okresní konference KSČ 22.–23.4. 1978, Tištěný materiál pro delegáty, str. 4

¹³⁵ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, městský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. B3, Městská konference KSČ 31.1. 1981, str. 14

¹³⁶ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ, 1.11. 1972, evid. č. A130, Kádrový pořádek, str. 13

¹³⁷ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 15.9. 1970, evid. č. A24, Zhodnocení průběhu a výsledků prověrky členů provedené na základě usnesení ÚV KSČ z ledna 1970 v okresní organizaci v Ústí nad Labem, str. 3124

¹³⁸ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ 23.7. 1969, evid. č. A107, Návrh do funkce předsedy Městského výboru KSČ v Ústí nad Labem, str. 2498

¹³⁹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ 23.7. 1969, evid. č. A107, Návrh do funkce předsedy Městského výboru KSČ v Ústí nad Labem, str. 2498

¹⁴⁰ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ 10.12. 1969, evid. č. A109, Kádrová charakteristika, str. 3631

¹⁴¹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ 23.7. 1969, evid. č. A107, Návrh do funkce předsedy Městského výboru KSČ v Ústí nad Labem, str. 2498

udržel pár měsíců. V prosinci téhož roku, kdy byl Beneš pověřen vedením MěV, byl také převeden na pozici tajemníka do MěNV.¹⁴²

Do funkce předsedy MěV KSČ byl ustanoven jeho dřívější tajemník Josef Bradáč. Nejstarší z hlavních představitelů se narodil roku 1913 a do KSČ vstoupil nedlouho poté, co skončila druhá světová válka, roku 1945. Původní profesí byl knihař, za svého života však pracoval jako topič či náčelník štábu krajského velitele LM.¹⁴³ Byl účastníkem půlročního kurzu KPŠ a kurzů VPŠ, ve stranických funkcích měl příležitost poznat pracoviště základních organizací a celozávodních výborů KSČ, MěV, OV i KV KSČ.¹⁴⁴ V roce 1973 dovršil Josef Bradáč důchodového věku a řízení města bylo převzato Miloslavem Kapounem.¹⁴⁵

Do strany byl Kapoun, původní profesí holič-kadeřník, přijat roku 1951. Pracoval jako vedoucí v provozu ústeckého družstva Hygie a ředitel Služeb veřejnosti, ve výboru základní organizace KSČ a přes funkci jeho předsedy postoupil až do MěV KSČ, kde zastával místo v předsednictvu,¹⁴⁶ pozici předsedy ekonomické komise a především místo předsedy tohoto orgánu.¹⁴⁷ Miloslav Kapoun si odbyl politickou průpravu v Krajské politické škole a Vysoké politické škole ÚV KSČ¹⁴⁸ ale i v nejvyšším stranickém vzdělávacím institutu Večerní univerzitě marxismu-leninismu.¹⁴⁹ Roku 1973 jej na okresní konferenci delegáti schválili za člena pléna OV KSČ, jímž zůstal po celou dobu svého úřadu v MěV KSČ,¹⁵⁰ do roku 1985. V tomto roce předsednictvo okresního výboru doporučilo, aby byl Kapoun pro vážné onemocnění zařazen na méně náročnou pozici tajemníka OV NF, na níž se vyměnil

¹⁴² Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ 10.12. 1969, evid. č. A109, Návrh na uvolnění s. Oldřicha Beneše z funkce předsedy Městského výboru KSČ v Ústí nad Labem. str. 3630

¹⁴³ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ 10.12. 1969, evid. č. A109. str. 3633–3634

¹⁴⁴ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, městský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. B2, Městská konference KSČ 14.3. 1971, Návrh na složení Městského výboru KSČ. str. 201

¹⁴⁵ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ 21.3. 1973, evid. č. A134, Návrh na s. Miloslava Kapouna do funkce uvolněného předsedy Městského výboru KSČ v Ústí nad Labem. str. 12477

¹⁴⁶ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ 21.3. 1973, evid. č. A134, Návrh na s. Miloslava Kapouna do funkce uvolněného předsedy Městského výboru KSČ v Ústí nad Labem. str. 12478

¹⁴⁷ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, městský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. B2, Městská konference KSČ 14.3. 1971, Návrh na složení Městského výboru KSČ. str. 202

¹⁴⁸ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A4, Okresní konference KSČ 22.–23.4. 1978, Návrh na členy okresního výboru. str. 477

¹⁴⁹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A4, Okresní konference KSČ 21.–22.2. 1981, Návrh na členy okresního výboru KSČ. str. 430

¹⁵⁰ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A5, Okresní konference KSČ 23.–24.4. 1983, Návrh na členy okresního výboru KSČ. str. 468

s Milanem Zemanem, který svými vlastnostmi k výkonu vyšší stranické funkce plně vyhovoval.¹⁵¹

Milan Zeman se ve Spolku pro chemickou a hutní výrobu vyučil elektromontérem a po splnění vojenské služby pracoval v Technických službách města Ústí nad Labem. Zde byl zaměstnán nejdříve jako řidič a poté jako vedoucí dopravy. Při této funkci zároveň vstoupil v roce 1971 do strany, pro jejíž politiku působil v základních organizacích KSČ, základní organizaci ROH a OV KSČ. Zeman byl do roku 1977 posluchačem KPŠ a o osm let později absolventem dálkového studia pražské VPŠ, po jejímž dostudování se stal předsedou MěV KSČ.¹⁵²

3.3 Základní organizace

Základní organizace byly stavebními kameny komunistické moci. Síť těchto stranických poboček se rozprostřela po celém okrese, tvořily se ve výrobních podnicích, společenských organizacích, vědeckých institucích, vzdělávacích centrech apod. Kdekoliv, kde OV KSČ potřeboval mít přehled, úzký a přímý kontakt s lidmi, zřizoval s tamními komunisty skupiny, které měly působit ve prospěch komunismu. Přední stranický orgán okresu za pomoci členů KSČ, kteří v těchto ZO pracovali, zajišťoval ochranu vedoucího postavení strany, plnění hospodářských plánů a snažil se o celkový rozvoj společnosti.¹⁵³

Komunistický režim skrze okresní a městské výbory a jejich základní organizace kontroloval pracovníky a jejich činnost i občany a jejich životy, jak se ztotožnili s jeho záměry. Okresní organizace KSČ v Ústí nad Labem se skládala ze ZO a CZV kontrolovaných OV KSČ, své opodstatnění v ní nicméně měl MěV KSČ. Jeho úlohu jakožto organizátora základních a uličních organizací nacházejících se v samém centru okresu i kraje nelze opomenout.

3.3.1 Funkce

Neodmyslitelnou součástí ZO byly rozhodující orgány, výbory, které se vytvářely na členských schůzích a jejichž vedením byl pověřen předseda. Jestliže byla ZO založena ve velkovýrobě s výraznou koncentrací komunistů jako tomu bylo v ústeckém závodě Kovohutě

¹⁵¹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ 5.6. 1985, evid. č. A237

¹⁵² Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ 5.6. 1985, evid. č. A237 Návrh na uvolnění s. Milana Zemana z funkce tajemníka OV NF Ústí nad Labem, včetně návrhu komplexního hodnocení. Návrh do funkce politického pracovníka-předsedy MěV KSČ. str. 12452–12458

¹⁵³ Stanovy Komunistické strany Československa schválené XII. sjezdem KSČ dne 8. prosince 1962, doplněné a upravené XIII. sjezdem KSČ dne 4. června 1966 a XIV. sjezdem KSČ dne 29. května 1971. Praha: Ústřední výbor Komunistické strany Československa, 1976. str. 49–50

S. M. Kirova Povrly, docházelo k jejímu rozdělení.¹⁵⁴ Členské schůze se konaly v jednotlivých částech ZO a uvnitř celého podniku se poté svolávaly schůze celozávodního výboru, kam byli zváni předsedové ZO, členové závodních výborů ROH a SSM, ředitel a jeho náměstci, vedoucí výroby ad. Výbory v Kovohutích ale i v dalších místech usilovaly o to, aby přiměly členy k pravidelné participaci na těchto zasedáních a působily na ředitele i vedení provozu, aby se snažili vést zaměstnance ke splnění pokynů a ohledně jejich počinání vypracovali posudky.¹⁵⁵ Stranické organizace fungovaly na podobném principu jako jejich nadřazené stranické orgány OV a MěV KSČ, jelikož členská schůze byla vrcholným a rozhodujícím článkem v práci výborů ZO,¹⁵⁶ tudíž srovnatelná s postavením konference v pracovních systémech OV a MěV KSČ.

Pro stranické vedení okresu a města zajišťovaly ZO se svými výbory pravidelné zásobování členské základny novými členy, protože částečně fungovaly i jako komise přijímacího řízení. Na členské schůzi se projednávaly přihlášky ke vstupu do KSČ, které však v případě kladného vyřízení nabývaly účinnosti až po vyjádření OV nebo MěV KSČ, v závislosti na tom, zda ZO spadala do té či oné organizace. Taktéž se na schůzích diskutovalo o udělení stranických trestů a vyloučení ze strany.¹⁵⁷ Příkladem toho, jak mohlo vypadat rozšiřování členské základny, tedy i okresní organizace, může být Socialistický svaz mládeže. Její ZO obdržela přihlášky, vybrala ze „svazáků“ kandidáty členství a ti museli v běhu své tzv. kandidátské lhůty absolvovat stranickou výchovu.¹⁵⁸ Šlo o to, aby během ní prokázali, že si členskou legitimaci zaslouhují, zlepšili se v reprezentaci politiky a ideologie a byli vzorem pro své okolí.

Společným prvkem s OV a MěV KSČ bylo ovšem i provozování kádrové práce. Její řízení náleželo k nejdůležitějším úkolům stranických orgánů i stranických organizací. Mezi funkcionáři ze ZO a z CZV KSČ, u nichž byl mimochodem preferován dělnický původ, vyhledával OV KSČ adepty do funkcí svých úseků i kádrové rezervy do funkcí

¹⁵⁴ Stanovy Komunistické strany Československa schválené XII. sjezdem KSČ dne 8. prosince 1962, doplněné a upravené XIII. sjezdem KSČ dne 4. června 1966 a XIV. sjezdem KSČ dne 29. května 1971. Praha: Ústřední výbor Komunistické strany Československa, 1976. str. 50

¹⁵⁵ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ 28.–29.4. 1973, Diskusní příspěvky I., Diskusní příspěvek č. 19. str. 262–263

¹⁵⁶ Stanovy Komunistické strany Československa schválené XII. sjezdem KSČ dne 8. prosince 1962, doplněné a upravené XIII. sjezdem KSČ dne 4. června 1966 a XIV. sjezdem KSČ dne 29. května 1971. Praha: Ústřední výbor Komunistické strany Československa, 1976. str. 23–24

¹⁵⁷ Stanovy Komunistické strany Československa schválené XII. sjezdem KSČ dne 8. prosince 1962, doplněné a upravené XIII. sjezdem KSČ dne 4. června 1966 a XIV. sjezdem KSČ dne 29. května 1971. Praha: Ústřední výbor Komunistické strany Československa, 1976. str. 14–16

¹⁵⁸ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ, 21.–22.2. 1976, Tištěný materiál pro delegáty. str. 9

v nomenklatuře. Podmínkou pro umožnění nástupu k výkonu funkce kromě toho bylo, aby potencionální nomenklaturní kádr prošel patřičným stranickým či odborným vzděláváním.¹⁵⁹ V obvodu své působnosti vybíral z členů ZO podniků, organizací a družstev a v UO rovněž MěV KSČ.¹⁶⁰ K výchově a dosazování kádrů byly vedeny hospodářské, společenské a mimostranické organizace a za správné odvedení práce mělo ručit ředitelství a řídicí zaměstnanci.¹⁶¹

Principy kádrové politiky se odvíjely od kádrových pořádků, o nichž bylo z pohledu stranických orgánů pojednáno již v předchozích částech. Ve vztahu OV KSČ k ZO a vedoucím pracovníkům se po schválení kádrového pořádku v Ústí nad Labem roku 1969, kdy již probíhala první etapa normalizace, kompetence tohoto stranického sboru zcela obnovily. Z kádrového pořádku vyplývá skutečnost, že i když podíl na vedení kádrové práce a předávání návrhů do funkcí připisovala nomenklatura vedoucím úsekovým pracovníkům a ředitelům, byli trvale závislí na vyjádření příslušného stranického orgánu.¹⁶² V praxi to znamenalo, že z členů stranických organizací nepřímo vybíral a do vedoucích pozic sektorů průmyslu, zemědělství či NV následně dosazoval stranický orgán. K samotným nástupům a odchodům z funkcí docházelo až po vydání stanoviska ZO.¹⁶³

Bylo hovořeno o tzv. kádrovém návrhu vyhotoveném vedoucím pracovníkem stranického orgánu, podniku, závodu či instituce. Ten musel dle kritérií kupř. kádrového pořádku OV KSČ v Ústí nad Labem z roku 1978 obsahovat odůvodnění potřeby personální změny a alternativní umístění odvolávaného, u kandidáta údaje o politickém přesvědčení, pracovních úspěších i soukromém životě a rodině. Dokument se následně předával k projednání oddělením OV KSČ, která jej postoupila ke schválení plénu nebo předsednictvu.¹⁶⁴

¹⁵⁹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ, 21.–22.2. 1976, Tištěný materiál pro delegáty, str. 10

¹⁶⁰ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, městský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. B3, Městská konference KSČ 31.1. 1981, Návrh na usnesení městské konference KSČ v Ústí nad Labem, str. 3–4

¹⁶¹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ 28.–29.4. 1973, Návrh programu hlavních úkolů Okresního výboru KSČ Ústí nad Labem do XV. sjezdu Komunistické strany Československa, str. 12

¹⁶² Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV, 26.11. 1969, evid. č. A23, Kádrový pořádek Okresního výboru Komunistické strany Československa Ústí nad Labem, str. 4

¹⁶³ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ, 1.11. 1972, evid. č. A130, Kádrový pořádek, str. 24

¹⁶⁴ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ, 30.8. 1978, Kádrový pořádek, karton: A34, str. 4–5

Vliv strany skrze ZO za normalizace zesiloval za pomoci skupin agitátorů, které se rozptýlily napříč ústeckým okresem i městem, aby propagovaly KSČ, anebo zřízováním agitačních středisek v UO při MěV KSČ, v obcích i podnicích a závodech (Spolku pro chemickou a hutní výrobu, Kovohutí v Povrlech, Tonasa v Neštěmicích ad.), pod jejichž záštitou mělo během shromáždění a slavnostní docházet ke spojení Ústečanů a politiky KSČ.¹⁶⁵ Takto pojatým prosazováním vedoucí úlohy strany chtěly funkcionáři ZO zvednout zájem o společné plnění závazků, úklid veřejného prostranství ve městě nebo práce při sklizních v místech nedostupných pro zemědělskou techniku.¹⁶⁶

¹⁶⁵ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ 28.–29.4. 1973, Tištěný materiál pro delegáty. str. 15–16

¹⁶⁶ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, městský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. B3, Městská konference KSČ 12.3. 1983, Program rozvoje krajského města Ústí nad Labem na období let 1981–1985. str. 5

4 Realizace vedoucí úlohy strany

Od chvíle, kdy vojska Varšavské smlouvy hodinu před půlnocí dne 20. srpna 1968 stanula na území Ústí nad Labem,¹⁶⁷ se změnilo mnohé. Na odpor sovětské armádě se postavili také Ústečané, za podpory členů stranických výborů, základních organizací KSČ a ROH,¹⁶⁸ Moskva však měla s Československem, jak bylo odhaleno v první kapitole, jiné plány. Čelní státní představitelé zanechali donucením své podpisy u závazku postupného návratu k prosovětské politice a celá organizační struktura se tomu měla podříditi. Bylo zřejmé, že došlo ke střetu dvou protipólů, kde na jedné straně stáli jednoznační odpůrci dosavadní politiky, kteří zásah zemí Varšavské smlouvy schvalovali, na straně druhé tvůrci a obhájcí reformem trvajícím na obnově suverenity ČSSR a nerušeném pokračování v obrodném procesu.¹⁶⁹ Moskevské protokoly neakceptovala většina členů ústeckého vedení a další představitelé demokratizačního hnutí, kdežto Československo bylo v područí SSSR a ten jiné formy a inovace socialismu nepřipouštěl.

4.1 Normalizace okresu Ústí nad Labem

V dubnu roku 1969 se stal prvním tajemníkem ÚV KSČ Gustáv Husák a proces konsolidace se ubíral rychlejší tempem. Autoři demokratizačních změn byli z aparátu postupně vyřazeni a stejný osud, odstavení z utváření veřejného života, byl přichystán i jejich příznivcům. Reformní komunisté přičiněním konzervativců ztráceli důvěru, jelikož byla rozpoutána kampaň, v níž byli zdiskreditováni nepravdivými a mnohdy až absurdními tvrzeními, kterým lidé měli uvěřit. Lživého objasňování povahy událostí a předních aktérů roku 1968 se v ústeckém OV KSČ a posléze na městských i obecních besedách zhostili také někteří členové ÚV KSČ (Krček, Tesař, Lenárt ad.). Do přesvědčování funkcionářů i občanů a do jejich vyvedení z mylného pochopení „bratrské pomoci sovětské armády“ se vložili i sovětské vojáky.¹⁷⁰

¹⁶⁷ KAISER, Vladimír a KAISEROVÁ, Kristina ed. pozn. 50, str. 250

¹⁶⁸ Průboj: krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje [online]. Ústí nad Labem: KV KSČ Ústí nad Labem, Datum vydání 21.08.1968, Ročník 20, Číslo 231, str. 1 [cit. 9. 10. 2023]. ISSN 1804-5782. Dostupné: <https://ndk.cz/view/uuid:bb20ca9e-481d-4b63-8851-6529dc1d4c2d?page=uuid:6718c430-50f7-11e7-abc1-005056820560>

¹⁶⁹ Průboj: krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje [online]. Ústí nad Labem: KV KSČ Ústí nad Labem, Datum vydání 22.09.1968, Ročník 20, Číslo 259, str. 2 [cit. 9. 10. 2023]. ISSN 1804-5782. Dostupné: <https://ndk.cz/view/uuid:c4eb8668-278a-41c7-9b32-7cb54f037c16?page=uuid:87ae9800-50f7-11e7-b21b-005056822549>

¹⁷⁰ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 15.9. 1970, evid. č. A24, Závěrečná zpráva o výměně stranických legitimací v okrese Ústí nad Labem. str. 3123–3129

Konsolidace v okresní organizaci Ústí nad Labem se plně rozvinula v červnu roku 1969, kdy svá místa začali opouštět přední členové stranických orgánů. Odcházel buď z vlastní vůle nebo jim nebylo pro jejich „nesprávné“ názory a nesouhlas s normalizační politikou umožněno ve svých funkcích dále pracovat. Z OV KSČ v Ústí nad Labem odstoupil vedoucí tajemník Jiří Kašpar, jehož funkci převzal Rudolf Kvasnička.¹⁷¹ Odešla také tajemnice ideologického oddělení RSDr. Vlasta Klímová, která za své postoje dostala stranický trest vyloučení z KSČ a orgánem OV byla nakonec zařazena na pracoviště v Kovohutích Povrly. O umožnění rezignace z funkce tajemníka pro organizačně-politickou práci OV požádal František Pokorný.¹⁷² Nastupujícím změnám se odmítal podrobit i kupř. předseda MěV KSČ Jaroslav Zelenka.¹⁷³

Vývoj okolností přál konzervativním funkcionářům oddaným marxisticko-leninské teorii a ti trvali na dodržování poslušnosti SSSR. Její odmítání bylo pokládáno za pasivitu, která v konsolidačním procesu tvořila překážku, a jelikož kroky OV a MěV KSČ k jejímu zdolání ospravedlňovala nomenklatura, mohl OV na návrh MěV KSČ odvolat pro pracovní nekázeň předsedu MěNV Jaroslava Dvořáka a doporučit jako náhradníka svého člena Josefa Krupku.¹⁷⁴ Očista ústeckého okresu na úrovni státních orgánů pokračovala. Zejména u vedení ONV, které v plnění úkolů vykazovalo nízkou aktivitu, což si OV KSČ vyložil tak, že neměl zájem poskytnout straně pomoc.¹⁷⁵ Zatímco předseda ONV Jaromír Čadek s tajemníkem Josefem Novákem předsednictvo OV o uvolnění z funkce sami požádali, místopředseda Ing. Jiří Šír o svém provinění přesvědčen nebyl. Nezbyvalo mu však než usnesení stranického orgánu respektovat. Za předsedu a za člena rady ONV, za člena OV KSČ i jeho předsednictva byl posléze z SKNV kooptován František Hubáček.¹⁷⁶ Celkově okresní národní výbor

¹⁷¹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV (mimořádné plenární zasedání), 30.6. 1969, evid. č. A23, Zápis z plenárního zasedání ze dne 30.6.1969 (mimořádné). str. 4–5

¹⁷² Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ, 21.11. 1969, evid. č. A109

¹⁷³ Předseda MěV KSČ Jaroslav Zelenka byl dokonce jedním z účastníků tzv. vysočanského sjezdu. Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 15.9. 1970, evid. č. A24, Závěrečná zpráva o výměně stranických legitimací v okrese Ústí nad Labem. str. 3124

¹⁷⁴ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ, 21.11. 1969, evid. č. A109, Návrh na kádrové změny ve vedoucích funkcích MěNV v Ústí nad Labem. str. 3326–3331

¹⁷⁵ Úsilím obměněné členské základny OV KSČ pod vedením Rudolfa Kvasničky byla náprava zpetřhaných svazků se socialistickými zeměmi. V první řadě chtěli zlepšit vztahy se SSSR a vyhovět jeho přání, jímž byla oprava pomníku Rudé armády poškozeného krátce po okupaci. Za průběh a rychlost prací zodpovídal ONV KSČ, nepostupoval však dle představ stranického aparátu, a navíc se v Ústí nad Labem stále vyskytovaly lokality s protisovětskými vzkazy připomínající srpen 1968, které měly být dávno odstraněny. Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ, 1.10. 1969, evid. č. A108, Kontrola postupu práce na sovět. komandatuře a postup prací na obnově pomníku RA. str. 2882–2886

¹⁷⁶ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ, 21.11. 1969, evid. č. A109, Návrh stanoviska OV KSČ k činnosti vedení ONV v Ústí nad Labem v období 1968–1969 - kádrové návrhy na změny ve vedoucích funkcích ONV v Ústí nad Labem. str. 3316–3326

opustilo 32 poslanců a 8 členů rady, městské národní výbory 28 poslanců a 9 členů rady, místní národní výbory 12 předsedů a 13 tajemníků.¹⁷⁷

V průběhu roku 1969 byly v okresní organizaci vyřazeny a vyměněny veškeré osoby doposud zastávající klíčové vedoucí funkce v okresním a městském výboru, v NV, v ROH a NF. Třeba v oblasti kultury a školství byl z funkce ředitele Domu kultury pracujících odvolán Ladislav Deyl, ředitel kulturní správy Karel Šlapák, ředitel školské správy Jaroslav Švanda, předseda školské a kulturní komise ONV Zdeněk Suchý i školní inspektoři.¹⁷⁸ Obměna byla v zásadě strategickým záměrem k tomu, aby se s oněmi novými funkcionáři mohl OV poté soustředit na výbory ZO a CZV KSČ, do nichž se jeho hodnotící komise vypravovaly od poloviny roku 1969.¹⁷⁹ Vodítkem těchto šetření byla realizační směrnice ÚV KSČ a dokument O jednotném postupu v boji proti pravicovému oportunistu a revizionismu v okrese Ústí nad Labem schválený plénem OV KSČ v říjnu 1969 a také okresními stranickými organizacemi.¹⁸⁰

Ve výborech ZO KSČ v Ústí nad Labem bylo do zahájení stranické čistky, která se pod výměnou členských legitimací skrývala, ke složení funkce přinuceno 81 předsedů a 216 členů. Stejný verdikt byl učiněn u sedmi z deseti předsedů CZV KSČ. Okamžité a intenzivní odsuny odpůrců normalizačních změn provedly výbory v Palivovém kombinátu Antonína Zápotockého, Spolku pro chemickou a hutní výrobu či trmické elektrárně. Naopak v Podniku bytového hospodářství nebo na Pedagogické fakultě oponenti dominovali až do roku 1970. Vyskytly se i rezignace některých členů a předsedů kulturních a školních organizací, např. v Krajské knihovně Maxima Gorkého, jimiž dali najevo, že se k takové politice, která byla nastolena, nepřidají.¹⁸¹

V roce 1970 byl lednovým usnesením a Dopisem ÚV k výměně členských legitimací zahájen proces očisty KSČ od zbývajících nevyhovujících členů.¹⁸² Okres Ústí nad Labem se do plnění dal v únoru. Komisemi SKV KSČ bylo nejdříve prověřeno předsednictvo a

¹⁷⁷ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 15.9. 1970, evid. č. A24, Závěrečná zpráva o výměně stranických legitimací v okrese Ústí nad Labem. str. 3129

¹⁷⁸ Archiv města Ústí nad Labem, Městský národní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1097, karton: 230, Poučení z krizového vývoje v okresní organizaci za období let 1967–1969. str. 21

¹⁷⁹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 15.9. 1970, evid. č. A24, Závěrečná zpráva o výměně stranických legitimací v okrese Ústí nad Labem. str. 3125

¹⁸⁰ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 15.9. 1970, evid. č. A24, Závěrečná zpráva o výměně stranických legitimací v okrese Ústí nad Labem. str. 3129

¹⁸¹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 15.9. 1970, evid. č. A24, Závěrečná zpráva o výměně stranických legitimací v okrese Ústí nad Labem. str. 3127

¹⁸² HRADECKÁ, Vladimíra a KOUDELKA, František. pozn. 107, str. 25–26

tajemníci OV a ti poté přebírali organizaci pohovorů s ostatními členy stranického orgánu. Okruh prověřených komunistů se zvětšoval a mohlo dojít k přesunu akce do ZO KSČ.¹⁸³

Z okresního výboru byli vybráni instruktoři, kteří se posléze rozmístili do všech ZO, kde se zapojili do činnosti prověřkových komisí. Úkolem bylo provést s jednotlivci pohovory a zaznamenávat jejich výpovědi. Do protokolu komise uváděly osobní údaje, vzdělání i názory a na nich sestavovaly závěr. Konečné rozhodnutí o vydání nového členského průkazu však spočívalo na posouzení členské schůze, která na základě závěru z tohoto důkladného šetření u jednotlivých členů zvážila, zda byli pro stranu přínosní.¹⁸⁴ Ve druhé části stranických čistek odehrávajících se v ZO KSČ došlo ve 26 případech ke zrušení organizace a v 75 organizacích, označených za pravicově oportunistické, měly bez výjimky prověřovat pouze komise vyslané OV KSČ. Zbývající ZO směly vytvořit komise své a pokud to jejich situace neumožňovala, mohly zavolat na pomoc skupiny okresního stranického orgánu.¹⁸⁵

V dubnu 1970 nabývalo platnosti další usnesení ÚV KSČ, kterým byla činnost pohovorových skupin na čas zastavena. Jelikož nejvyšší stranický výbor nebyl s výsledky spokojen, musely metody prověřování projít úpravou.¹⁸⁶ Pohovory uskutečněné před touto novelizací, které nová kritéria nesplňovaly, byly provedeny znovu nebo je přezkoumalo disciplinární řízení. Ve finální části prověrek se řešily sporné případy komunistů s pozastaveným členstvím. Častokrát se ale dospělo k rozhodnutí stranickou legitimaci již znovu nevystavovat.¹⁸⁷

Do zářijového skončení očisty opustilo OV KSČ celkem 33 členů a kandidátů, z MěV KSČ a jeho MKRK 22 členů, z aparátu strany 15 odešlo pracovníků. Uvolněná místa musela být zaplněna formou kooptace členů, do OV bylo kooptováno celkem 16 členů a do MěV členů 8. K roku 1968 v okrese Ústí nad Labem pobývalo 15 303 příslušníků KSČ. Stav klesl s úbytkem 160 členů, z tohoto počtu bylo ve 139 případech členství zrušeno nebo rozhodnuto o vyloučení.¹⁸⁸ K prvnímu lednovému dni roku 1970 čítala okresní organizace 12 705 členů.

¹⁸³ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 24.4. 1970, evid. č. A24, Průběh výměny členských legitimací. str. 2822

¹⁸⁴ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 31.1. 1970, evid. č. A23, Metodické pokyny pro postup skupin, které budou provádět pohovory se členy ZO KSČ. str. 2544

¹⁸⁵ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 15.9. 1970, evid. č. A24, Závěrečná zpráva o výměně stranických legitimací v okrese Ústí nad Labem. str. 3140

¹⁸⁶ HRADECKÁ, Vladimíra a KOUDELKA, František, pozn. 107, str. 26

¹⁸⁷ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 15.9. 1970, evid. č. A24, Závěrečná zpráva o výměně stranických legitimací v okrese Ústí nad Labem. str. 3140–3141

¹⁸⁸ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 15.9. 1970, evid. č. A24, Závěrečná zpráva o výměně stranických legitimací v okrese Ústí nad Labem. str. 3126–3128

Propad vysvětluje rok 1969, kdy komunistickou stranu opustilo 3 260 členů, z nichž bylo 1 808 vyloučeno a 1 452 odcházelo se zrušeným členstvím.¹⁸⁹ Zpráva o výsledcích k roku 1970 evidovala 1 225 zrušení členství a 1 534 vyloučení. Stranická legitimace nebyla vydána 2 759 členům, z toho se jednalo nejvíce o dělníky, pracovníky technického hospodářství a administrativy, lékaře a učitele, z hlediska věku o občany od 36 do 45 let. Ukázkou může být Spolek pro chemickou a hutní výrobu, v němž se během jednoho roku, mezi léty 1969 až 1970, zredukoval počet členů z 938 na 602.¹⁹⁰

Pro srovnání výsledků stranických čistek v ústeckém okrese s některou z dalších významných severočeských lokalit se jako vhodný příklad nabízí severočeské město Liberec. Po zhodnocení zpráv a číselných údajů liberecké okresní organizace zjišťujeme, že ústecký přístup byl daleko mírnější. Počet libereckých komunistů se zrušeným členstvím o poznání převyšoval počet členů vyloučených. Kdežto v Ústí nad Labem tomu bylo naopak a poměr mezi těmito dvěma skupinami byl téměř vyvážený. Od vyhlášení celé akce výměny členských legitimací bylo v Liberci učiněno 14 938 hodnocení, po nichž zůstalo v KSČ 10 768 osob.¹⁹¹ V Ústí nad Labem bylo prozkoumáno okolo 11 303¹⁹² případů a členství si ponechalo 9 563 osob.¹⁹³

Do nomenklaturního systému mohli být započítáni jen ti, kteří se v minulosti nedopustili činů namířených proti socialismu a vyhovovali po stránce názorové. V podnicích a organizacích se při průzkumech zjišťovala loajalita ke straně, dojmy z roku 1968, vnímání okupace nebo současné politiky. Kádrové čistky měly připravit pracovní prostředí, na němž nebude prostor k projevům pasivity, které naopak povzbudí k větším výkonům. Podíl na moci si zasloužili lidé s ochotou se přizpůsobit a pomoci napravit „páteř“ socialistické společnosti.

4.2 Odrazy politiky KSČ v Ústí nad Labem

Konsolidační proces roku 1970 vrcholil a zdálo se, že posláni aparátů stranické moci a správy, zotavit socialistické zřízení a obnovit autoritu KSČ, bylo úspěšně naplněno. Po

¹⁸⁹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 15.9. 1970, evid. č. A24, Výsledky pohovorů v okrese Ústí nad Labem 18. 9. 1970. str. 3142

¹⁹⁰ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 15.9. 1970, evid. č. A24, Závěrečná zpráva o výměně stranických legitimací v okrese Ústí nad Labem. str. 3143

¹⁹¹ MAŇÁK, Jiří. *Od ústupu k porážce, od omezení k likvidaci: postup "normalizace" a jeho vyvrcholení v "očistě" liberecké okresní organizace Komunistické strany Československa.* [online] [vid. 9. 4. 2023]. Praha: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, 2011, Studijní materiály Ústavu pro soudobé dějiny. ISBN 978-80-7285-144-7. Dostupné z: <http://www.dejinyksc.usd.cas.cz/publikace-projektu.html> str. 77

¹⁹² Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 15.9. 1970, evid. č. A24, Výsledky pohovorů v okrese Ústí nad Labem 18. 9. 1970. str. 3162

¹⁹³ Archiv města Ústí nad Labem, Městský národní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1097, karton 230, Poučení z krizového vývoje v okresní organizaci za období let 1967–1969 str. 21

ukončení očisty se v ústecké okresní organizaci udrželo 9 563 členů, na pokyn OV KSČ její složení z roku 1968 opustilo 5 580 osob. Konzervativní komunisté tak poslední plamínky demokracie uvnitř strany čistkami uhasili. Věřili, že ČSSR bude prosperovat jedině pod centrálním vedením strany, praktikováním marxisticko-leninských teorií a za pomoci přátel ze socialistického bloku. Těmto přesvědčením odpovídalo ústecké Poučení z krizového vývoje v okresní organizaci, v němž byly vyhledány příčiny i jmenováni konkrétní lidé stojící za reformními událostmi, kteří byli dokumentem napadáni a odsuzováni.¹⁹⁴

Pozornost se postupně vracela k řešení každodenních problémů Ústečanů, přesto si lze v programech stranických orgánů všimnout, že se dozvuky prověřování nesly ještě první polovinou 70. let. Od XIV. sjezdu ÚV KSČ byla totiž v důsledku usnesení o kádrové a personální práci¹⁹⁵ opakovaně vyzdvihována preciznost v péči o funkcionáře a kritéria kádrového výběru byla patřičně zpřísněna.¹⁹⁶ Výběh nových kádrů obnášel za normalizace řadu pravidel a důmyslnější měla být i jejich příprava a umístování.

Předpokládaným účinkem nastolení podmínek bylo i v okresní organizaci Ústí nad Labem pozvednutí úrovně činnosti orgánů KSČ, stranických, mimostranických a společenských organizací. Navýšila se četnost a intenzita průpravných činností, kurzů, přednášek, které museli absolvovat nomenklатурní pracovníci a též kádrové rezervy, které byly zálohou pro nomenklатурní i stranické funkce. Jejich využitím byly řešeny členské ztráty, zapříčiněné prověrkami z počátku desetiletí, po nichž bylo na péči o kádrový rezervoár opakovaně, s důrazem upozorňováno.¹⁹⁷ Upřednostňovali se mladí dělníci a dařilo se navýšit počet žen.¹⁹⁸ Jejich školení bylo poté realizováno ve vzdělávacích ústavech a k jejich formování se také rozrůstaly kádrově-personální útvary.¹⁹⁹ Zvýšení účinků politického vlivu napomáhaly kabinety a střediska politické výchovy v CZV a ZO KSČ, např. ve Spolku

¹⁹⁴ Archiv města Ústí nad Labem, Městský národní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1097, karton 230, Poučení z krizového vývoje v okresní organizaci za období let 1967–1969

¹⁹⁵ Usnesení ke kádrové a personální práci bylo přijato v listopadu roku 1970. HRADECKÁ, Vladimíra a KOUDELKA, František, pozn. 107, str. 120–133

¹⁹⁶ HRADECKÁ, Vladimíra a KOUDELKA, František, pozn. 107, str. 27–29

¹⁹⁷ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ 28.–29.4. 1973, Návrh programu hlavních úkolů Okresního výboru KSČ Ústí nad Labem do XV. sjezdu Komunistické strany Československa, str. 12–13

¹⁹⁸ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ, 21.–22.2. 1976, Tištěný materiál pro delegáty, str. 10

¹⁹⁹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ 28.–29.4. 1973, Návrh programu hlavních úkolů Okresního výboru KSČ Ústí nad Labem do XV. sjezdu Komunistické strany Československa, str. 12–13

a v Palivovém kombinátu,²⁰⁰ aby stranickou výchovu podstoupili skutečně všichni členové i kandidáti členství.²⁰¹

V 70. letech postupovala kádrová politika všemi stupni okresní organizace, která se díky ní vrátila do moci státu. Jednotliví nomenklaturní pracovníci byli kontrolováni pravidelně a každé dva roky také celoplošně.²⁰² Normalizací kádrové politiky se opětovně synchronizovala činnost organizací se záměry stranických orgánů, jejichž společným cílem bylo sblížení občanů a socialismu. Při volbách, výročních slavnostech nebo soutěžích vyhlášených ke zvýšení pracovní produktivity šlo o hromadné zapojení lidí, zvýšení zájmu o aktivní tvorbu a posílení socialismu.²⁰³

Tabulka 1: Vývoj členské základny okresní organizace KSČ v Ústí nad Labem (členové a kandidáti členství)

1971	1976	1981	1986	1987
10 165	11 701	13 251	13 904	13 880

Vlastní zpracování autorky dle: Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Okresní konference KSČ 1976–1988

Na základě údajů z tabulky lze konstatovat, že během 70. let se po stranických čistkách komunistům podařilo své početní stavy stabilizovat, jelikož došlo k rapidnímu nárůstu členů a kandidátů. Téměř celé období se neslo v nutnosti naplnit představu o získání co nejvíce členů, aby se strana měla, o koho opřít, čímž si chtěla posílit legitimitu svého postavení. Motivace ke vstupu mohly být různé podoby a členství v KSČ nabízelo řadu výhod a kariérní posun, kterých si učitelé, vědci či umělci byli vědomi a kterých chtěli jednoduše využít.

V 80. letech však začalo na Ústecku tempo zpomalovat. Lze z něj vyvodit, že vynaložené úsilí v propagační a agitační práci se stranickým orgánům a organizacím příliš nevyplatilo. Znechucení stavem hospodářství, nespokojenost s režimem a pochyby o správnosti politiky učinily koncem desetiletí své. Úbytek přírůstku členů KSČ poznamenaly

²⁰⁰ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A4, Okresní konference KSČ 22.–23.4. 1978, Tištěný materiál pro delegáty. str. 9

²⁰¹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ, 21.–22.2.1976, Tištěný materiál pro delegáty. str. 9

²⁰² HRADECKÁ, Vladimíra a KOUDELKA, František, pozn. 107, str. 27–29

²⁰³ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ 28.–29.4. 1973, Zpráva okresního výboru o dosavadní činnosti a dalším zaměření okresní organizace. str. 18

především odchody dělnických pracovníků průmyslových odvětví²⁰⁴ a Ústí nad Labem jakožto rozvinutá průmyslová zóna mělo zastoupení dělníků vysoké. Stále se snižující zájem o členství ve straně se na Ústecku projevil dokonce dříve a výrazněji než jinde. Z komparace údajů o početních stavech členské základny KSČ na celostátní úrovni je zjevné, že ústecký okres celorepublikový vývoj dozajista předběhl.

4.3 Obyvatelstvo

Pronatalitním zaměřením československé politiky 70. let se v ústeckém okrese navýšily počty narozených dětí v rozpětí let 1976 až 1980. O tyto přírůstky nejmladších ročníků se postaraly i pokroky ve zdravotnických střediscích a příliv zaměstnanců na jejich oddělení.²⁰⁵ Tempo přibývání obyvatel během normalizace zrychlovalo a Ústí nad Labem se mu výstavbou obstojně přizpůsobovalo. K vysvětlení je ale zapotřebí přiznat skutečnost, že když se roku 1971 hledala v rámci 5. pětiletého plánu cesta, jak výstavbu uspíšit, měla být bytová nouze mírněna na úkor zařízení bytů.²⁰⁶

Výsledky druhé poloviny 70. let dokládají, že zjednodušením výbavy se situaci ve stavebnictví skutečně napomohlo a plán 6. pětiletky byl opravdu překonán. Na nových sídlištích, kterými v té době byla Severní Terasa, Krásné Březno nebo Kamenný Vrch, byly vystavěny mateřské i základní školy a počítalo se s rozšiřováním jejich areálů.²⁰⁷ Obyvatelstvo bylo relativně mladé, jelikož původní místní německá majorita byla donucena, vzhledem k poválečnému úmyslu dosáhnout homogenního státu Čechů a Slováků, město opustit. Proti růstu novostaveb, inspirovaných sovětským stavitelstvím, tak nikdo nic nenamítal²⁰⁸ a sídliště s panelovými domy během jednoho desetiletí zastínila okolí. Během 70. let a 80. let vyrostly panelové komplexy na Dobčicích a Stříbrnicích, Pod Holoměří, ve Všebořicích a v Neštěmicích, na protějším, střežkovském břehu Labe v ulici Karla IV. Starší budovy byly ponechány na Bukově a Klíši, v Chabařovicích, Přestanově nebo ve Vaňově. Sídlíště měla být dále rozšířena, jelikož v plánech byly další projekty.²⁰⁹

²⁰⁴ KOCIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. pozn. 10, str. 114

²⁰⁵ Archiv města Ústí nad Labem, Městský národní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1192, karton 237, Plnění volebního programu NF okresu Ústí nad Labem za léta 1976–1980

²⁰⁶ Archiv města Ústí nad Labem, Okresní národní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 3183, karton 894, Zápis a usnesení ze schůze pléna 5.10. 1971, Rozpis 5. pětiletého plánu a směrnice na rok 1972. str. 2

²⁰⁷ Archiv města Ústí nad Labem, Městský národní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1192, karton 237, Plnění volebního programu NF okresu Ústí nad Labem za léta 1976–1980. str. 9–10

²⁰⁸ KRSEK, Martin. pozn. 46, str. 58

²⁰⁹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ 19.6. 1985, evid. č. A237, Návrh na ukončení činnosti Městského výboru KSČ v Ústí nad Labem

Zásluhou komunistů byla za normalizace obyvatelstvu vystavěna spousta zařízení, která doposud chyběla. Na přelomu 70. a 80. let se za splněný mohl zaškrtnout úkol prodloužení mnoha rozvodů pitné vody, kanalizačních sítí a silničních tras do nových obytných zón,²¹⁰ jež byly postupně doplňovány zázemím pro sociální péči nebo obchodními středisky. Zpestření nabídky služeb zajistilo vedení Ústí nad Labem např. roku 1974, kdy byl po sedmiletém²¹¹ vyčkávání zprovozněn obchodní dům Labe navržený Růženou Žertovou.²¹² Roku 1976 byla přistavěna budova Pedagogické fakulty a roku 1977 infekční pavilon Krajské nemocnice na Bukově.²¹³ Studenti mohli tehdy navštěvovat také školy průmyslovou strojnickou, zdravotní či Gymnázium. Za zábavou, pohybem a odpočinkem se mohli Ústečané vydat do Vaňova, na Klíši do plavecké haly a na koupaliště,²¹⁴ roku 1974, po protahované výstavbě, také do Sportovní haly Chemičky na Klíši.²¹⁵

Historické změny prodělala i městská hromadná doprava. Po postupném odstranění kolejí byly dějiny tramvajové přepravy v Ústí nad Labem v roce 1970 uzavřeny a přešlo se na nekolejový způsob dopravy.²¹⁶ Ústeckou autobusovou dopravu, jejíž provoz byl zahájen na konci 60. let, doplnila roku 1988 ekologičtější trolejbusová doprava.²¹⁷ Počáteční zastávka okruhu linky číslo 51 byla situována ve Všebořicích, odkud trolejbusy pokračovaly směrem do Fučíkovy ulice, přes Mírové náměstí, Důlce a Stříbrníky na Severní Terasu.²¹⁸

²¹⁰ Archiv města Ústí nad Labem, Městský národní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1192, karton 237, Plnění volebního programu NF okresu Ústí nad Labem za léta 1976–1980. str. 7–8

²¹¹ Obchodní dům Labe. *odlabe.cz* [online] © 2014–7. obchodní, a.s. [vid. 9. 3. 2023]. Dostupné z: <http://www.odlabe.cz/cz/obchodni-dum-labe/>

²¹² Průboj: krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje [online]. Ústí nad Labem: KV KSČ Ústí nad Labem, Datum vydání 1.4. 1974, Ročník 26, Číslo 77, str. 1 [cit. 9. 10. 2023]. ISSN 1804-5782. Dostupné: <https://ndk.cz/view/uuid:e4348603-266d-4fe3-8a64-9ff8999136bf?page=uuid:2e6d52d0-9941-11e7-ba6a-005056822549>

²¹³ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, městský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, karton B3, Městská konference KSČ 11.2. 1978, Tištěný materiál pro delegáty. str. 9–10

²¹⁴ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ 19.6. 1985, evid. č. A237, Návrh na ukončení činnosti Městského výboru KSČ v Ústí nad Labem. str. 4

²¹⁵ Průboj: krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje [online]. Ústí nad Labem: KV KSČ Ústí nad Labem, Datum vydání 6.4.–7.4.1974, Ročník 26, Číslo 82, str. 6 [cit. 9. 3. 2023]. ISSN 1804-5782. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:cb87048a-366d-4eba-bb3d-f3aa37e90588?page=uuid:ffcee590-9942-11e7-ba6a-005056822549>

²¹⁶ HLADÍKOVÁ, Věra. *Městská doprava po roce 1948. Poválečný územní vývoj města.* [online]. [cit. 9.3.2023]. Dostupné z: <https://www.usti-nad-labem.cz/dejiny/1945-95/ul-8-69.htm>

²¹⁷ Průboj: krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje [online]. Ústí nad Labem: KV KSČ Ústí nad Labem, Datum vydání 2.–3.7. 1988, Ročník 40, Číslo 154, str. 1 [cit. 9. 3. 2023]. ISSN 1804-5782. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:e591c242-e678-465e-aa57-8a704c01c6c7?page=uuid:7a507060-d5cf-11ea-903c-5ef3fc9ae867>

²¹⁸ Průboj: krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje [online]. Ústí nad Labem: KV KSČ Ústí nad Labem, Datum vydání 6.11. 1987, Ročník 39, Číslo 261, str. 1 [cit. 9.3. 2023]. ISSN 1804-5782. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:95ea3b0a-472c-4e08-9917-414410439462?page=uuid:29db03b0-2d7a-11e9-a347-005056825209>

4.4 Hospodářství

Ústí nad Labem platilo za oblast, kde se na malé ploše ve velkém koncentrovaly továrny a elektrárny počtu většího, než bylo pro životní prostředí snesitelné. Od druhé poloviny 60. let byly vybírány poplatky za znečišťování a podniky těžkého průmyslu a strojírenství prošly modernizací. Přes učiněné změny ve snaze o ozdravení životního prostředí se ale ovzduší příliš nezlepšilo. Vážnost situace byla stížnostmi obyvatel připomínána a vyžadovala účinnější řešení. Ústečané nakonec přiměli vedení k odstavení městské elektrárny na Špitálském náměstí a největší znečišťovatelé, Elektrárna v Trmicích, Spolek pro chemickou a hutní výrobu a Severočeské tukové závody, podstoupily modernizaci provozního a odlučovacího zařízení.²¹⁹ Tím však ještě nebylo vyhráno. Otázka ochrany životního prostředí byla položkou, která tížila okresní i městské orgány dlouhodobě.

Hospodářství ústeckého okresu se od první poloviny 70. let vyznačovalo vzestupem, vytrvalý růst byl zaznamenán především v průmyslovém sektoru chemické a potravinářské výroby.²²⁰ Na rozvoj průmyslu bylo funkcionáři vynaloženo nejvíce prostředků a soustředili na něj nejvíce pozornosti. Proto byly další projekty, které se mnohdy nestíhaly realizovat, často řazeny do tzv. akcí Z.²²¹ Ve městě Ústí nad Labem byly prováděny za asistence průmyslových koncernů, Zahradnického podniku, Okresní správy silnic, Technických služeb, odborářů z ROH, výborů NF, ale i dobrovolníků. Smyslem jejich snah bylo většinou technologickými úpravami zredukovat kontaminaci prostředí, podpořit pročištění vzduchu přidáním flóry do více částí města, rekultivovat veřejný prostor i vypomocet při stavbách např. u pavilonu ptactva a savců Zoologické zahrady²²² nebo při zakládání dětských hřišť.²²³

Na konci 70. let ústecké hospodářství utrpělo v důsledku nepříznivého podnebí a nepřál mu ani počátek 80. let,²²⁴ kdy byla příčiněním palivo-energetické krize přijata regulační opatření v resortu průmyslu a stavebnictví.²²⁵ Pracovní produktivita přesto stoupala

²¹⁹ Archiv města Ústí nad Labem, Okresní národní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 3183, karton 892, Zápis a usnesení ze schůze pléna 27.4. 1970, Referát na plenární zasedání ONV v Ústí nad Labem dne 27. dubna 1970 k závěrečnému účtu a rozboru hospodaření za rok 1969

²²⁰ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ, 21.–22.2. 1976, Tištěný materiál pro delegáty. str. 38–39

²²¹ zvelebení měst a obcí

²²² Archiv města Ústí nad Labem, Městský národní výbor KSČ, inv. č. 1192, Plnění volebního programu NF okresu Ústí nad Labem za léta 1976-1980. str. 43–44

²²³ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, městský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. B2, Městská konference KSČ 31.1. 1976, Tištěný materiál pro delegáty. str. 17

²²⁴ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A4, Okresní konference KSČ, 21.–22.2.1981, Tištěný materiál pro delegáty, Sociálně-ekonomický vývoj okresu. str. 7

²²⁵ Archiv města Ústí nad Labem, Okresní národní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 3183, KT 906, Zápis a usnesení ze schůze pléna 22. 12. 1980, Návrh na usnesení. str. 3–4

a s využitím pracovní síly občanů, např. vyhlášením socialistické soutěže k uctění výročí založení KSČ, se ekonomický úpadek nedostavil.²²⁶

Počátkem 80. let se státní politika zaměřila na pozvednutí úrovně oblastí, která léta přehlížela, na zemědělství a péči o výživu obyvatelstva. V okrese Ústí nad Labem se změna orientace odrazila rapidním růstem zájmu o výrobu rostlinných produktů, podporou zemědělců i rozšiřováním a údržbou zeleně. V zemědělství se projevil technologický pokrok, kterým byly sklizně nejen usnadněny, nýbrž i urychleny. Vysoké příčky obsadily obce ústeckého okresu např. v soupeření o největší sklizeň metrákového sena.²²⁷ Pozitivní vývoj v plnění plánů let 1981 až 1985 byl shledán též ve vysazování stromů, křovin a květin. Městské orgány, i když pozvolna, objevovaly smysl pro ekologii a hromadnými akcemi typu Celoměstské směny, Měsíc zvýšené pracovní aktivity, akce Z atp. pobízely občany ke zvelebování prostředí a úpravám veřejného prostoru.²²⁸

Normalizace udržela v chodu významné podniky a závody, kterými byly v první řadě Spolek pro chemickou a hutní výrobu, Severočeské tukové závody a Teplárna Trmice. Vysokou úroveň ústeckého hospodářství zachovávaly podniky obklopující centrum Chemopharma, Důl 5. květen, Sigma či Textilana.²²⁹ Ve druhé polovině 80. let ale u některých vyvstaly problémy způsobené zastaralým zařízením, nezvladatelně rostly výrobní náklady a snižovala se kvalita produktů. A zcela nedostatečná byla zabezpečení přírody a lidského zdraví.²³⁰

4.5 Kultura a umění

Během normalizace byla kultura a umění navrácena do zajetí politiky, která je ve velké míře zneužívala k propagandě. Její přístup si můžeme ukázat ve vnějším prostředí na pomníku Klementa Gottwalda, který město Ústí nad Labem spatřil na podzim roku 1971.²³¹ A

²²⁶ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A4, Okresní konference KSČ, 21.–22.2. 1981, Tištěný materiál pro delegáty, Sociálně-ekonomický vývoj okresu. str. 7

²²⁷ Archiv města Ústí nad Labem, Okresní národní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 3183, karton 906, Zápis a usnesení ze schůze pléna 22. 12. 1980, Návrh na usnesení, Vyhodnocení akce sklizně sena z mechanizačně nepřístupných ploch za rok 1980. str. 3–4

²²⁸ Archiv města Ústí nad Labem, Městský národní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 2076, karton 314, Program rozvoje města na období 1981–1985, Oblast prohlubování socialistické demokracie, politickoorganizační práce MěstNV a rozvoje iniciativy a aktivity občanů

²²⁹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ 19.6. 1985, evid. č. A237, Návrh na ukončení činnosti Městského výboru KSČ v Ústí nad Labem. str. 2

²³⁰ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A7, Okresní konference KSČ, 16.–17. 4. 1988, Písemná zpráva o výsledcích práce okresní stranické organizace při zabezpečování závěrů XVII. Sjezdu KSČ. str. 4–5

²³¹ Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ 28.–29.4. 1973, Tištěný materiál pro delegáty. str. 3

ukázku vnitřního vlivu stranických orgánů spojíme se Státním divadlem Zdeňka Nejedlého, v němž se stranická skupina zasadila o to, aby politika promlouvala k lidem přes divadelní prostory, výroční slavnosti i způsoby uměleckého projevu účinkujících.²³²

Osmdesátá léta nebyla pro tyto oblasti o méně náročnější. Roku 1981 vstoupilo Ústí nad Labem do 7. pětiletého plánu reagujícího na závěry XVI. sjezdu KSČ, přičemž jednu z jeho hlavních myšlenek představoval komplexní posun v kultuře a umění. Komunisté pochopili, že jednou z podmínek ke spokojenosti obyvatelstva, je pestrost nabídky nejrůznějších forem seberochoje a zábavy k vyplnění volného času. Okresní i městské výbory měly pro první polovinu 80. let vypracovat plán, jak přizpůsobit kulturní střediska propagandě a správné interpretaci významu KSČ. Jejich úsilím mělo být sblížení občanů s koncepcí socialismu a kolektivismu, kterou chtěly zapracovat do vědomí i chování lidí ve Státní vědecké knihovně Maxima Gorkého či přes okresní vlastivědné muzeum. Do výchovy socialistických občanů byla zapojena i kina, která měla i pevně stanoveno, z kolika procent upřednostňovat filmy socialistických zemí s doporučením, aby byla promítání proložena komunistickou propagandou. Sovětskou a domácí tvorbu muselo preferovat také Státní divadlo Zdeňka Nejedlého, Činoherní studio či Koncertní a výstavní síň Bedřicha Smetany.²³³

S národními výbory se v angažmá režimu semknuly odbory ROH, Svaz socialistické mládeže, výbory, podniky, závody, klubovny, veškeré spolky a organizace. Intenzivní péči o stálou výzdobu města, přípravami jubilejních oslav významných momentů z dějin KSČ, pořádáním pravidelných přehlídek, koncertů v Sadech Sovětské armády nebo prezentacemi výtvorů socialistického realismu se zastupitelské sbory snažily zaujmout každou věkovou kategorii, přičemž šlo nejvíce o snadno manipulovatelné děti a dospívající mládež.²³⁴

Z hlediska územního členění a architektury se Ústí nad Labem od druhé světové války změnilo téměř k nepoznání. Komunisté se dívali do budoucnosti a zástavba z předválečných let většinou osamoceně chátrala nebo ji čekala demolice. Pro renovace starého se v plánech volný rádek nenašel a jeho osud byl spíše přenechán zubu času. Průkaznou skutečností může být rozhodnutí rady ONV o přemístění Okresního archivu v Ústí nad Labem, u něhož z

²³² Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ 28.–29.4. 1973, Diskusní příspěvky I., Diskusní příspěvek č. 16. str. 249–251

²³³ Archiv města Ústí nad Labem, Okresní národní výbor Ústí nad Labem, Zápis a usnesení ze schůze pléna 8.12. 1981, inv. č. 3183, karton 907, Hlavní směry rozvoje kulturně výchovné činnosti v okrese Ústí nad Labem na období let 1981–85

²³⁴ Archiv města Ústí nad Labem, Okresní národní výbor Ústí nad Labem, Zápis a usnesení ze schůze pléna 8.12. 1981, inv. č. 3183, karton 907, Hlavní směry rozvoje kulturně výchovné činnosti v okrese Ústí nad Labem na období let 1981–85

finančních důvodů k rekonstrukci prostorů v Trmicích nedošlo a archiváři se museli vydat do městské budovy v Hrnčířské ulici.²³⁵

Výbory se nezbavovaly pouze domů. Na Mírovém náměstí roku 1976 byla odstřelena 129 let stará radnice, čímž připravily město o památku klasicismu, a s ní obětovaly i restaurace Zdar a Falk. Po demolici mezi Dlouhou ulicí a Velkou Hradební zbyla plocha, kterou zabraly monstrózní správní budovy z betonu. Nejvýznamnější z nich reprezentuje budova Krajského výboru KSČ, dokončená roku 1985.²³⁶ Zástavba historické hodnoty ustupovala funkcionalismu a brutalismu, jež do dnešních dnů narušují vzezření města.

4.6 Sametová revoluce v Ústí nad Labem

Ve srovnání s hlavním městem byl průběh roku 1989 v Ústí nad Labem velmi rozdílný. V Praze se demonstrovalo, v krajském městě na severu Čech se ale při téměř dvacetileté odmlce v převážné části obyvatelstva vytratila odvaha a motivace. Nebyly zaznamenány sebemenší pokusy o to, na pražské události navázat. Přesto je nezbytné věnovat pozornost tomu, co se v Ústí nad Labem přihodilo již v prvních dvou měsících revolučního roku 1989.

Obyvatelstvo tehdy žilo ve strachu vyvolaném anonymními telefonáty o bombových atentátech. Původce jednoho z nich, jenž hovořil o náloži uložené v nemocnici, byl úspěšně dopaden. Překvapivé bylo, že narušitelem veřejného pořádku byl komunist a příslušník LM. Ke skutečnému, ohromnému výbuchu došlo 8. února v sídle KNV na Lidickém náměstí. Přestože byl natolik silný, že praskla i okna muzejní budovy na opačném konci náměstí, nikomu se nic nepříhodovalo. Viník vypátrán nebyl, ale komunistům byl jeho čin, kterému se později říkalo „ústecký Reichstag“²³⁷, ideální k propagandistickým účelům a tažení proti opozici.²³⁸ Krajsští funkcionáři explozi vyložili jako atentát na Severočeský kraj a tím i na celou ČSSR. Manipulovali míněním občanů a prostřednictvím svých obvyklých formulací

²³⁵ Archiv města Ústí nad Labem, Okresní národní výbor Ústí nad Labem, Zápisy a usnesení ze schůzí pléna 4.3. 1969–6.5. 1969, inv. č. 3183, karton 891, Zápisy a usnesení ze schůze pléna 4.3. 1969, Zpráva o činnosti rady ONV z meziobdobí plenárních zasedání ONV v Ústí nad Labem, Rozbor plnění interpelačních dotazů z 26. plenárního zasedání ONV. str. 5

²³⁶ KRSEK, Martin. pozn. 46, str. 59–60

²³⁷ Přízvisko bylo odvozeno od budovy Říšského sněmu v německém Berlíně, která byla v roce 1933 zapálena nacisty. Požárem si nacistická moc vytvořila záminku ke stíhání svých protivníků a k postupné likvidaci demokracie.

²³⁸ KAISER, Vladimír a KAISEROVÁ, Kristina ed. pozn. 50, str. 257–258

nabádali ke spojení sil proti společnému nepříteli a k obraně probíhající přestavby a demokratizace.²³⁹

Téhož měsíce se ve vysílání televizního zpravodajství ukázalo, jak na ústecké skládce v Chabařovicích komunisté nakládají s toxickým odpadem. Smutný obrázek byl zcela v rozporu s jejich úsilím o zlepšení životního prostředí, a přestože se stal pro některé Ústečany podnětem k vystoupení na obranu přírody, Národní výbor města Ústí nad Labem svůj souhlas na plánovanou demonstraci na místě Lidického náměstí nedal a pojistil se raději i zvýšením počtu příslušníků VB.²⁴⁰

Ústecká opoziční základna se rýsovala převážně až ve druhé polovině roku 1989. Proti OV i MěV KSČ a jejich stoupencům stanuly Československá demokratická iniciativa a Obroda²⁴¹, na něž postupně navazovaly další skupiny. Se zájmem veřejnosti se setkal obzvláště manifest Několik vět se a přibývalo jistě i zájemců o zhlédnutí videa z lednové demonstrace během výročí Palachovy smrti. Svědectví o podobě 17. listopadu na Národní třídě doputovala do Ústí nad Labem spolu se studenty a ostatními, kteří byli zásahu přítomni. Na protest vůči tomuto chladnokrevnému postupu vyhlásili studenti z Pedagogické fakulty 20. listopadu stávkou. Kromě studentů mobilizovali rovněž pracovníci Činoherního studia. Dne 22. listopadu se dohromady se studentským výborem domluvili na sjednocení postupu a již odpoledne se na Mírovém náměstí sešlo přes šest tisíc lidí, aby uvědomili představitele stranických orgánů o svých názorech a požadavcích na změnu přístupu k přírodě a lidem.²⁴² Vydali se do ulic, kde zvoláváním odsuzovali nejen režim („Jakeše do koše.“), ale i pasivitu některých spoluobčanů („Kdo nestojí na chodníku, ten nebrání republiku.“). Studenti hodlali ve stávce pokračovat, dokud nedojde ke spravedlivému posouzení incidentu na Národní třídě, příslibu svobodného výběru z kandidátů do zastupitelských orgánů a ukončení věznění režimních odpůrců.²⁴³ V závěru dne se v Národním domě sešly skupiny vytvořené ústeckými a litoměřickými studenty, členy souboru a pracovníky Činoherního studia, Obrody a Československé demokratické iniciativy. Na tomto hromadném setkání opozice bylo po vzoru

²³⁹ Průboj: krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje [online]. Ústí nad Labem: KV KSČ Ústí nad Labem, Datum vydání 11.–12.2. 1989, Ročník 41, Číslo 36, str. 1 [cit. 9. 10. 2023]. ISSN 1804-5782. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:ca878d22-2cad-4468-a902-05965e1f1956?page=uuid:f4072530-d678-11ea-b7a2-005056827e51>

²⁴⁰ KAISER, Vladimír a KAISEROVÁ, Kristina ed. pozn. 50, str. 258

²⁴¹ Členská základna Obrody, jež se soustředila okolo postavy Jindřicha Žačka, byla tvořena bývalými členy KSČ, kteří byli během normalizace stíháni režimem.

²⁴² KAISER, Vladimír a KAISEROVÁ, Kristina ed. pozn. 50, str. 258–259

²⁴³ ROKOSKÝ, Jaroslav, ed. *Sametová revoluce v Ústí nad Labem: svědectví studentů po dvaceti letech*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2009. ISBN 978-80-7414-170-6. str. 86–87

Prahy založeno ústecké Občanské fórum²⁴⁴, s nímž se veřejnost seznámila na Mírovém náměstí následující den.²⁴⁵

Největší impuls k protirežimnímu povstání pocházel od mladé generace, která dokázala Ústečany včas probudit. Stávka se vyvarovala násilí a studenti byli naopak velmi činorodí, pustili se do sběru odpadu v parku a objevili se mezi nimi i dárci krve.²⁴⁶ Navzdory tomu, že jejich protivníkem byla strana, která ovládala všechny podniky, zapojila mládež do revoluce také dělníky. Komunisté z OV KSČ slábli, ale stále soupeřili o lid a pozornost, např. v textech zveřejňovaných letáků, v nichž se pokoušeli zvrátit dění ve svůj prospěch.²⁴⁷ Vysokoškoláci byli však mnohem vynalézavější a aktivnější. V budově kolejí, kde rozložili svoji základnu, vybudovali středisko informací a lidé jim nosili různé materiály a pomůcky, z nichž mohli tvořit plakáty, letáky nebo vylepovat hesla na výlohy.²⁴⁸

Ve dne 25. listopadu narušila mimořádnou schůzi OV KSČ a vedoucích funkcionářů z SKV KSČ, akce mnoha tisíců demonstrantů, kteří přišli s prosbou o poskytnutí zvukové aparatury na náměstí, aby bylo při projevech příští den lépe slyšet. Sídlo krajského výboru jimi bylo obklopeno, proto tedy krajský tajemník pro ideologii Jaroslav Kohák²⁴⁹, namísto vedoucího tajemníka SKV KSČ RSDr. Václava Šípka, raději přikývl. Následující den se Šípek s vedoucím tajemníkem OV KSČ Jaroslavem Indrou a tajemníkem NVMÚ Františkem Maškem setkal se studentským výborem a OF, a jak bylo sjednáno, odpoledního demonstračního programu se účastnila i komunistická strana. Jaroslava Koháka však obecnost nevyšlechlo. Generální stávka příštího dne 27. listopadu čítala při účasti dělníků, ekologických aktivistů, lidovců, socialistů, studentů, Romů a dalších přes čtyřicet tisíc lidí.²⁵⁰ Ke shromážděným promluvili Emil Zátopek, Jiří Bartoška nebo Michal Tučný.²⁵¹

Vedoucí tajemník SKV odmítal vítězství demokratického hnutí uznat a vydal rozkaz LM. Nejen že neuposlechly, dokonce na Šípka upozornili ÚV KSČ. Nabídka primátora Ing. Josefa Kubici adresovaná revolucionářům k uskutečnění prvního vážného rozhovoru

²⁴⁴ Významnými jmény tohoto sdružení byly Petr Poledňák (ředitel střekovského Činoherního studia), Petr Gandalovič (učitel střední školy), Ing. Lukáš Mašín (kontakt s Prahou). KAISER, Vladimír a KAISEROVÁ, Kristina ed. pozn. 50, str. 259

²⁴⁵ KAISER, Vladimír a KAISEROVÁ, Kristina ed. pozn. 50, str. 259

²⁴⁶ ROKOSKÝ, Jaroslav, ed. pozn. 242, str. 143

²⁴⁷ KAISER, Vladimír a KAISEROVÁ, Kristina ed. pozn. 50, str. 259

²⁴⁸ ROKOSKÝ, Jaroslav, ed. pozn. 242, str. 17

²⁴⁹ Dřívější tajemník OV KSČ pro politicko-organizační práci. Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, karton 43, Zasedání pléna OV KSČ 26.1. 1986.

²⁵⁰ KAISER, Vladimír a KAISEROVÁ, Kristina ed. pozn. 50, str. 260

²⁵¹ ROKOSKÝ, Jaroslav, ed. pozn. 242, str. 87

předznamenala budoucí spolupráci, kdy se o správu Ústí nad Labem dělilo Občanské fórum a národní výbor.²⁵²

Uvnitř okresní organizace KSČ v Ústí nad Labem zatím vládla názorová nerovnováha. Na prosincové mimořádné okresní konferenci bylo patrné, že představy konzervativního křídla a ústeckého Demokratického fóra komunistů jsou neslučitelné. Obhájci starých principů si neuvědomovali, že je převážná většina společnosti odsuzuje. Ustavili akční výbor, jímž si vliv v ZO chtěli vydobýt nazpět.²⁵³ Na mimořádném sjezdu KSČ v Praze na konci roku 1989 se ukázalo, že se do řízení státu dostali lidé, kteří nebyli schopni rozumného úsudku.²⁵⁴

²⁵² KAISER, Vladimír a KAISEROVÁ, Kristina ed. pozn. 50, str. 260–261

²⁵³ Průboj: krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje [online]. Ústí nad Labem: KV KSČ Ústí nad Labem, Datum vydání 12.12.1989, Ročník 41, Číslo 292, str. 1–2 [cit. 9. 10. 2023]. ISSN 1804-5782. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:bd2c3e5e-0c98-4d73-9802-c5faa78ea654?page=uuid:f1546fd0-d64d-11ea-903c-5ef3fc9ae867>

²⁵⁴ Průboj: krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje [online]. Ústí nad Labem: KV KSČ Ústí nad Labem, Datum vydání 23.12. 1989, Ročník 41, Číslo 302, str. 1–2 [cit. 9. 10. 2023]. ISSN 1804-5782. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:b267846b-fa93-4267-9a40-941032effb02?page=uuid:215dd760-d64f-11ea-903c-5ef3fc9ae867>

5 Závěr

Po vojenské intervenci v roce 1968 se představitelé Československé socialistické republiky pod nátlakem zavázali k podrobení domácí politiky požadavkům Sovětského svazu a znovuzavedení totalitních poměrů. Normalizace přiměla ponížený a zklamáný československý národ po jeho neúspěšném vzdorování stáhnout se do ústraní. Většina se s touto porážkou nikdy zcela nevyrovnala, obecně u ní převládl strach, apatie a pasivita. Nemluvě o opozičních aktivitách, které se staly ojedinělými a ve svém působení měly pouze omezené možnosti. Poměrně malý stát byl znovu silně izolován a ochromen zákazy, které ranily občanské svobody a zanechaly šrámy na několika generacích, kterým bylo znemožněno žít život dle svých představ.

Předmětem zkoumání této bakalářské práce byla okresní organizace KSČ v Ústí nad Labem v časovém úseku mezi léty 1969 až 1989, kdy byla na území československého státu uplatňována normalizační politika. Okres Ústí nad Labem byl pod kontrolou OV KSČ a na centrum Severočeského kraje, město Ústí nad Labem, dohlíželo MěV KSČ. Zřizováním stranických organizací, nazývaných základní, měly tyto výbory zajistit na každém potřebném místě maximální vliv strany. Obnovením centrálního řízení státu na konci 60. let došlo k opětovnému provázání ÚV KSČ se stranickými orgány v jednotlivých regionech, k synchronizaci činnosti vyšších a nižších orgánů se stranickými organizacemi ve všech oblastech společnosti, do jejichž kompetence spadaly orgány státní správy, průmyslové koncerny, zemědělská zařízení, kulturní střediska i sdělovací prostředky.

Normalizaci prosadili s pomocí SSSR komunističtí kariéristé, kteří se k dosažení vytoužené moci neostýchali vyhrožovat a odepírat základní lidská práva. Jejich počínání mnohokrát odporovalo základním myšlenkám socialismu, rovnoprávnosti, ale i zdravému rozumu, jak se ukázalo při vytlačování zastánců demokratizačních reforem. V ústecké organizaci KSČ začínalo stranické šetření v polovině roku 1969, kdy v OV a MěV KSČ docházelo k dobrovolným i vynuceným rezignacím. Poté se vyhodnocovaly názory a minulost členů KSČ. Prvotně byli hodnoceni komunisté, po nich byli předvoláni dokonce i nestraníci zastávající vlivné pozice. Akce s cílem zneškodnit odpůrce normalizační politiky byla překročením lidské důstojnosti a opovážlivým zásahem do soukromí. Stranické vedení si chtělo ověřit, zda mají oporu a další vykonavatele nového pořádku na správných místech.

Čistky měly údajně napravit pracovní morálku a uvolnit prostor oddaným komunistům, jimž byla připisována schopnost obnovit prosperitu země. Reformní hnutí bylo naopak Poučením z krizového vývoje v okresní organizaci za období let 1967–1969 zatracováno. Po sérii hodnocení členů a kádrové čistce se přirozeným jevem stalo intenzivní stranické vzdělávání, zdůrazňování významu kádrových rezerv, propagační a agitační práce. Stranickou výchovou museli projít členové i kandidáti členství, které přijímaly ZO KSČ.

Co se týče stranických funkcionářů, těmi byli lidé, kteří ve svém okolí měli aktivně prosazovat politiku, často však k účelnému výkonu funkce postrádali potřebné odborné vzdělání. Tehdy bylo vše jinak, pro normalizaci nebylo vzdělání tolik podstatné. Nebylo proto čemu se divit, když ve vedení Ústí nad Labem stanul i kadeřník nebo automechanik. Předpokladem byla ochota poslušně plnit a podporovat. Takové pracovníky a kádrové rezervy do nomenklaturních funkcí, jež byly uvedeny v kádrových pořádcích, vyhledávaly ZO KSČ. Se skupinami komunistů ze ZO KSČ spolupracovaly OV a MěV KSČ také při realizaci usnesení vyšších orgánů v podmínkách Ústí nad Labem. Stranická skupina pak ve svém působišti vykonala vůli strany.

Již víme, že šlo o zvětšení rozsahu a intenzity ovládnutí obyvatelstva, střežení marxisticko-leninské ideologie a vnucování prosovětské politiky, aby se neopakovala situace roku 1968, kterou Husákův režim víceméně přirovnával k anarchii. Dvě dekády tak Československo jen pasivně přijímalo nařízení elitních politiků vládnoucí strany a jejich místních spojů, kteří si neuvědomovali svoji zodpovědnost. Větší váhu přikládali vnitrostranickým problémům a k potřebám či zájmům okolí nepřihlíželi.

Normalizace nedovolila vybočovat. Znamenala stereotypy v chování i myšlení, které byly příznačné i pro oba ústecké stranické výbory rozhodující o přidělené oblasti na pravidelných konferencích a schůzích. Každá volba členů a kandidátů OV či MěV KSČ, členstva kontrolních a revizních komisí i delegátů konferencí vyšších stranických složek byla bezvýznamnou událostí. O každém se rozhodovalo s předstihem a při volbě se nečekalo na nic jiného než na přijetí. Ustavující plenární zasedání jmenovalo nové vedení již předtím jmenované vyššími orgány. O návrzích, usneseních, programech a opatřeních se nediskutovalo, bez kritického zhodnocení se jednoduše přijaly.

Straničtí představitelé si osvojili umění manipulace s myšlením lidí prostřednictvím demagogických frází, s nimiž dlouhý čas získávaly souhlas s nastoleným režimem. Komunistická vláda se začala hroutit v samotné Moskvě a v Československu byla nakonec

stržena lavinovým efektem. V Ústí nad Labem vyvstaly první hromadné projevy vzepětí proti KSČ a jejím zdejším zástupcům až v roce 1989, kdy se semkly skupiny bývalých členů KSČ, signatáři manifestu Několik vět, pracovníci Činoherního studia, dělníci ad. Ústečané se poprvé vydali na Mírové náměstí 22. listopadu. Velkou zásluhu na velmi klidném převratu v centru severních Čech měli studenti.

Nicméně v bakalářské práci bylo odhaleno a shrnuto i to, co normalizační léta v Ústí nad Labem zanechala. Komunistický režim musel bojovat s následky bombardování za druhé světové války i v době normalizace a bohužel mizely zbytky původní zástavby, jelikož se o záchranu památek ústečtí funkcionáři nezajímali. Jejich snem bylo vybudovat moderní severočeskou metropoli, která by se stala reprezentativním sídlem stranických orgánů krajského města. Nutno přiznat, že nové budovy ve městě i v jeho okolí byly pro veřejnost a rodiny skutečně potřebné. Rozhodně na léta nesvobody nelze pohlížet černobíle. Během dvou desetiletí byla vystavěna školní a výchovná zařízení, o další pavilony se rozrostla dnešní univerzita a nemocnice, vznikla sportovní střediska. V okolí městského centra stranické orgány rozhodly založit panelová sídliště, do kterých byly prodlouženy vodovody, plynovody, kanalizace i trasy dopravních spojů. Trolejbusová doprava i vše jmenované slouží okresu dodnes. Ústí nad Labem si dokonce zachovalo vysokou úroveň průmyslu. Na druhou stranu za zcela nedostačující lze však hodnotit opatření na ochranu přírodního prostředí, jemuž se vedení plně věnuje teprve od pádu režimu.

6 Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny:

Archivní

Archiv města Ústí nad Labem: KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem

KSČ, městský výbor Ústí nad Labem

Národní výbor města Ústí nad Labem

Okresní národní výbor Ústí nad Labem

Městský národní výbor Ústí nad Labem

Elektronické

Průboj: krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje [online]. Ústí nad Labem: KV KSČ Ústí nad Labem [cit. 9.10.2023]. ISSN 1804-5782. Dostupné z portálu Národní digitální knihovny

Tištěné

Stanovy Komunistické strany Československa schválené XII. sjezdem KSČ dne 8. prosince 1962, doplněné a upravené XIII. sjezdem KSČ dne 4. června 1966 a XIV. sjezdem KSČ dne 29. května 1971. Praha: Ústřední výbor Komunistické strany Československa, 1976.

Zákony

Opatření č. 1/1986 Sb. Zákonné opatření předsednictva České národní rady o národních výborech v okrese Ústí nad Labem, § 5 odst. 1. in: Sbírka zákonů České republiky [online], 1986, částka 1, s. 1–2 [vid. 7. 7. 2023], dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2168>

Vyhláška č. 11/1969 Sb. Vyhláška ministerstva zahraničních věcí o Smlouvě mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Svazu sovětských socialistických republik o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk na území Československé socialistické republiky, in: Sbírka zákonů České republiky [online], 1969, částka 4, s. 39–43 [vid. 7. 7. 2023], dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1542>

Zákon č. 36/1960 Sb. Zákon o územním členění státu, in: Sbírka zákonů České republiky [online], 1960, částka 15, s. 98–100 [vid. 7. 7. 2023], dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=965>

Literatura:

HRADECKÁ, Vladimíra a KOUDELKA, František. *Kádrová politika a nomenklatura KSČ 1969–1974*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR; sv. 31. ISBN 80-85270-83-8.

KAISER, Vladimír a KAISEROVÁ, Kristina ed. *Dějiny města Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. ISBN 80-901-761-5-1.

KALINOVÁ, Lenka. *Konec nadějím a nová očekávání. K dějinám české společnosti 1969–1993*. Praha: Academia, 2012. ISBN 978-80-200-2043-7.

KOČIAN, Jiří, Jaroslav PAŽOUT, Tomáš VILÍMEK, Stanislav BALÍK a Vít HLOUŠEK. *Dějiny Komunistické strany Československa. IV, (1969-1993)*. Praha: Academia, 2020. ISBN 978-80-200-3174-7.

KRSEK, Martin. *Ústí nad Labem*. Praha: Paseka, 2011. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-136-8.

MAŇÁK, Jiří. *Od ústupu k porážce, od omezování k likvidaci: postup "normalizace" a jeho vyvrcholení v "očistě" liberecké okresní organizace Komunistické strany Československa*. [online] [cit. 9.4. 2023]. Praha: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky, 2011, Studijní materiály Ústavu pro soudobé dějiny. ISBN 978-80-7285-144-7. Dostupné z: <http://www.dejinyksc.usd.cas.cz/publikace-projektu.html> str. 77

ROKOSKÝ, Jaroslav, ed. *Sametová revoluce v Ústí nad Labem: svědectví studentů po dvaceti letech*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2009. ISBN 978-80-7414-170-6.

RŮŽKOVÁ, Jiřina a ŠKRABAL, Josef. *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*. I. díl. Praha: Český statistický úřad, 2006. ISBN 80-250-1277-8.

RŮŽKOVÁ, Jiřina a Josef ŠKRABAL. *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*. II. díl, Abecední přehled obcí a částí obcí v letech 1869-2005. Praha: Český statistický úřad, 2006. ISBN 80-250-1311-1.

RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu: 1945-1989*. Praha: Vyšehrad, 2020, ISBN 978-80-7601-334-6.

Ústí nad Labem. Praha: KINSKÝ média s.r.o., 2019. BM: 01191506, informační materiál města Ústí nad Labem

Internetové zdroje:

ČUPROVÁ, Lucie. *Normalizace v českých zemích a Charta 77* [online]. Olomouc, 2012 [cit. 4.2.2022]. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Pavel Krákora. Dostupné z: https://theses.cz/id/ihthzv/Bakalsk_prce_Lucie_uprov.pdf

HLADÍKOVÁ, Věra. *Městská doprava po roce 1948. Poválečný územní vývoj města*. [online]. [cit. 9.3. 2023]. Dostupné z: <https://www.usti-nad-labem.cz/dejiny/1945-95/ul-8-69.htm>

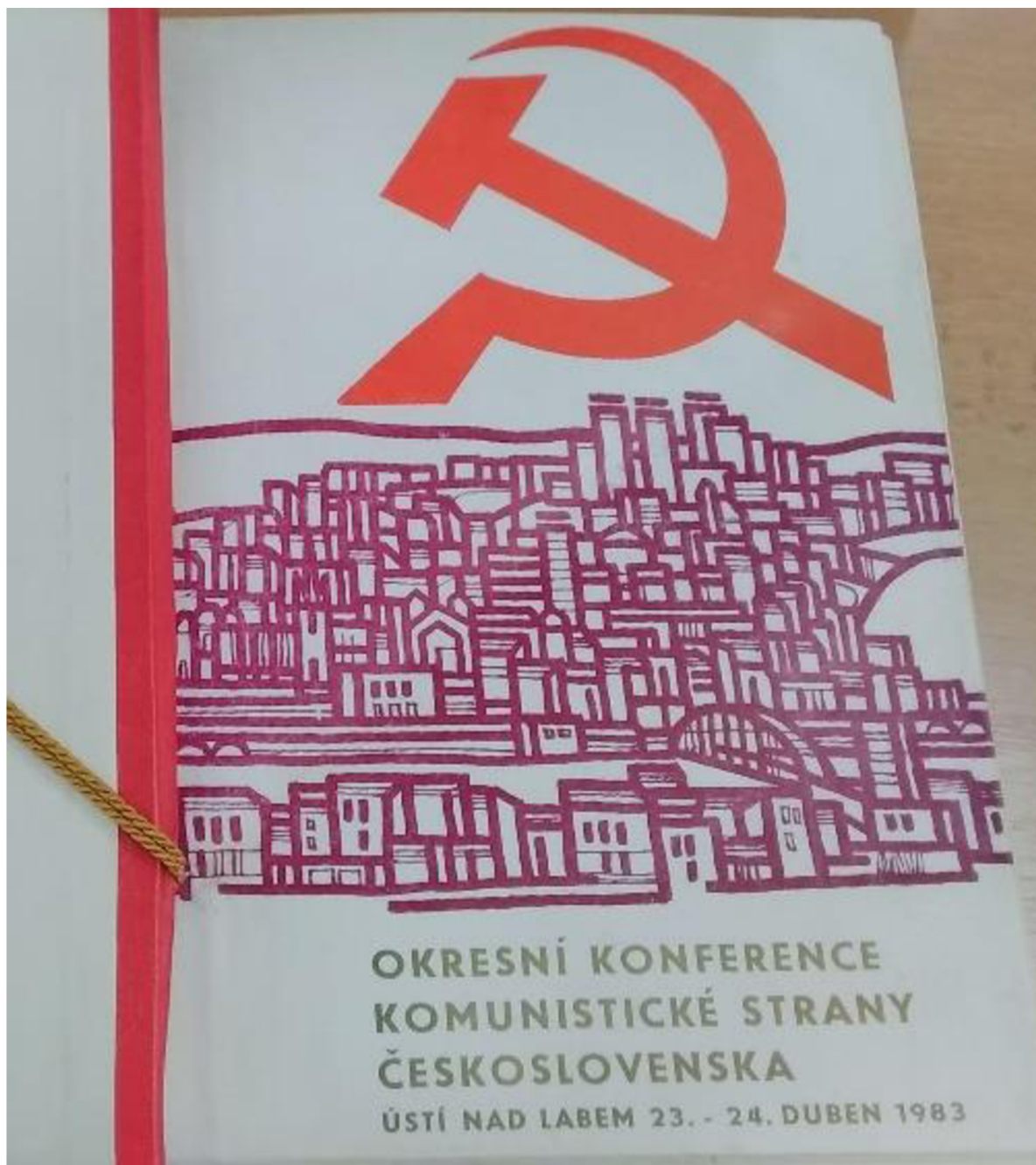
HLADÍKOVÁ, Věra. *Poválečný územní vývoj města*. [online]. [cit. 9.3. 2023]. Dostupné z: <https://www.usti-nad-labem.cz/dejiny/1945-95/ul-8-57.htm>

Charakteristika okresu Ústí nad Labem | ČSÚ v Ústí nad Labem. *Český statistický úřad | ČSÚ* [online]. [cit. 9.4. 2023]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xu/charakteristika_okresu_usti_nad_labem

Krajské a okresní organizace KSČ, *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. © 2008–2016 [cit. 9.3. 2023]. Dostupné z: <http://320dy2e.257.cz/cs/krajske-okresni-organizace-ksc>

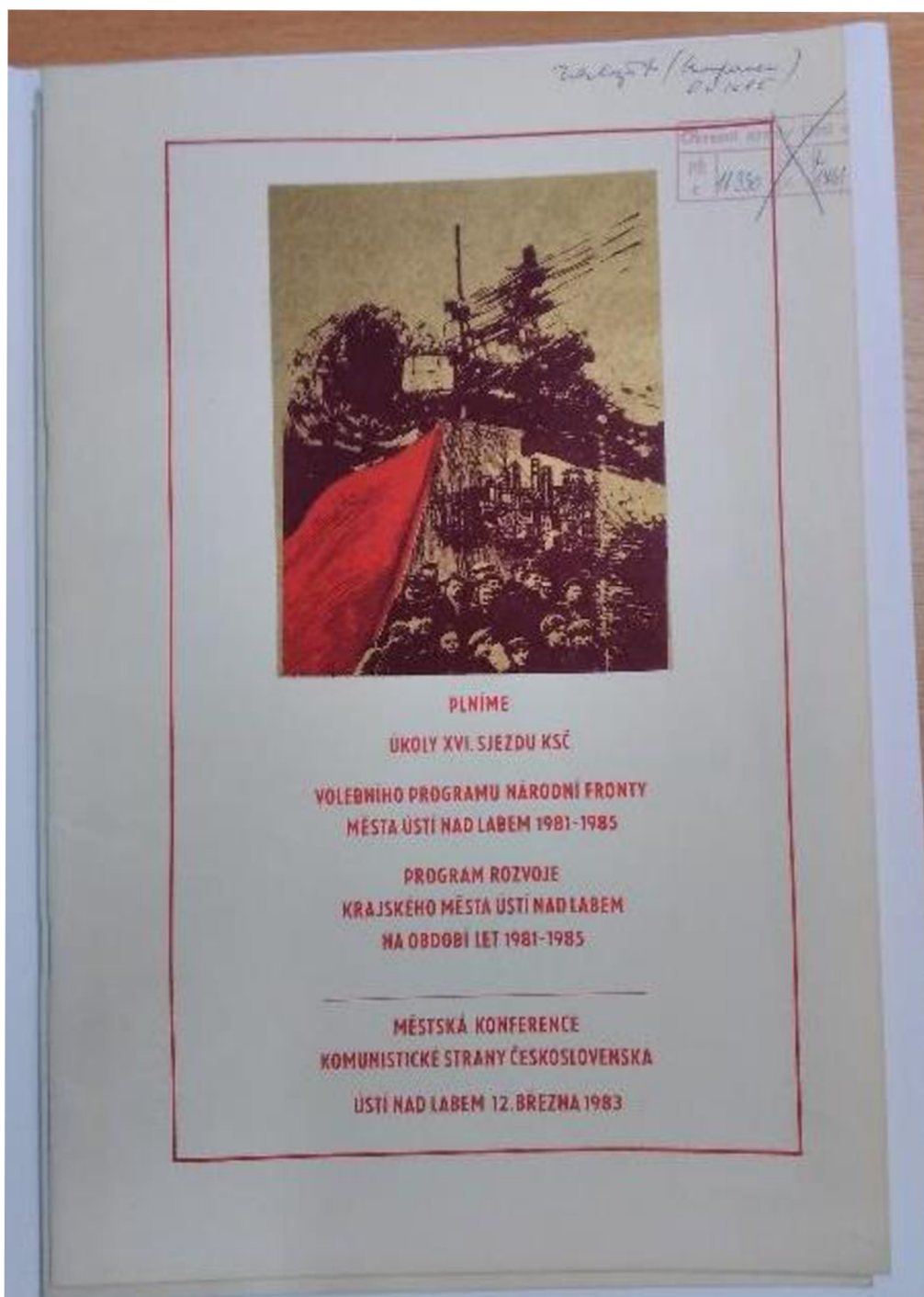
Obchodní dům Labe. *odlabe.cz* [online] © 2014–7. obchodní, a.s. [cit. 9.3. 2023]. Dostupné z: <http://www.odlabe.cz/cz/obchodni-dum-labe/>

7 Obrazová příloha

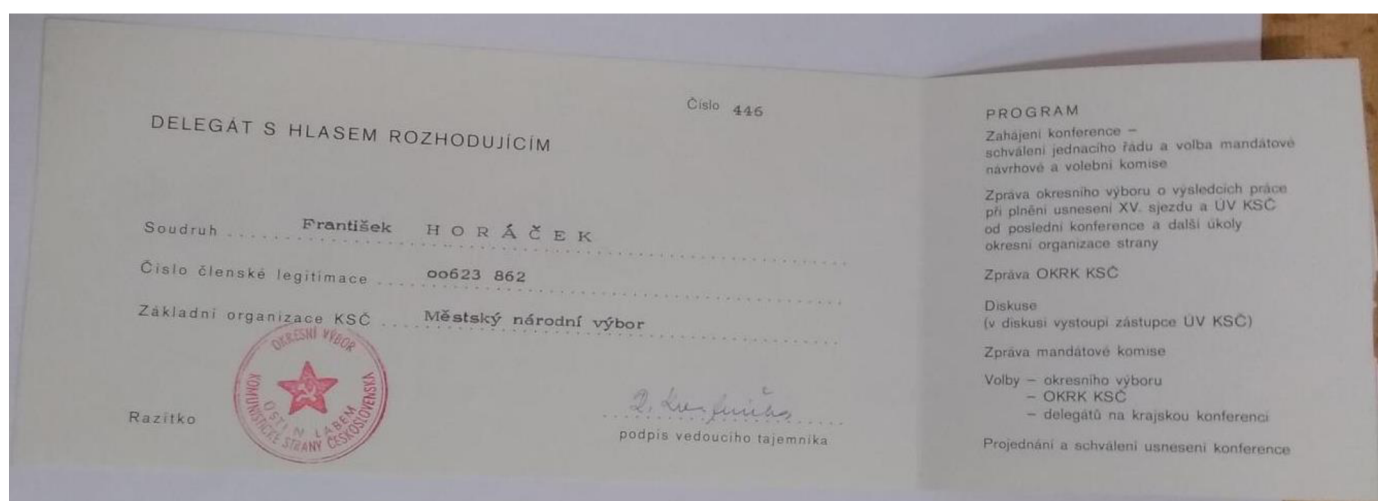
Obrázek 1: Tištěný materiál pro delegáty okresní konference KSČ v Ústí nad Labem, přední strana, 1983

Zdroj: Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A5, Okresní konference KSČ 23.–24.4. 1983

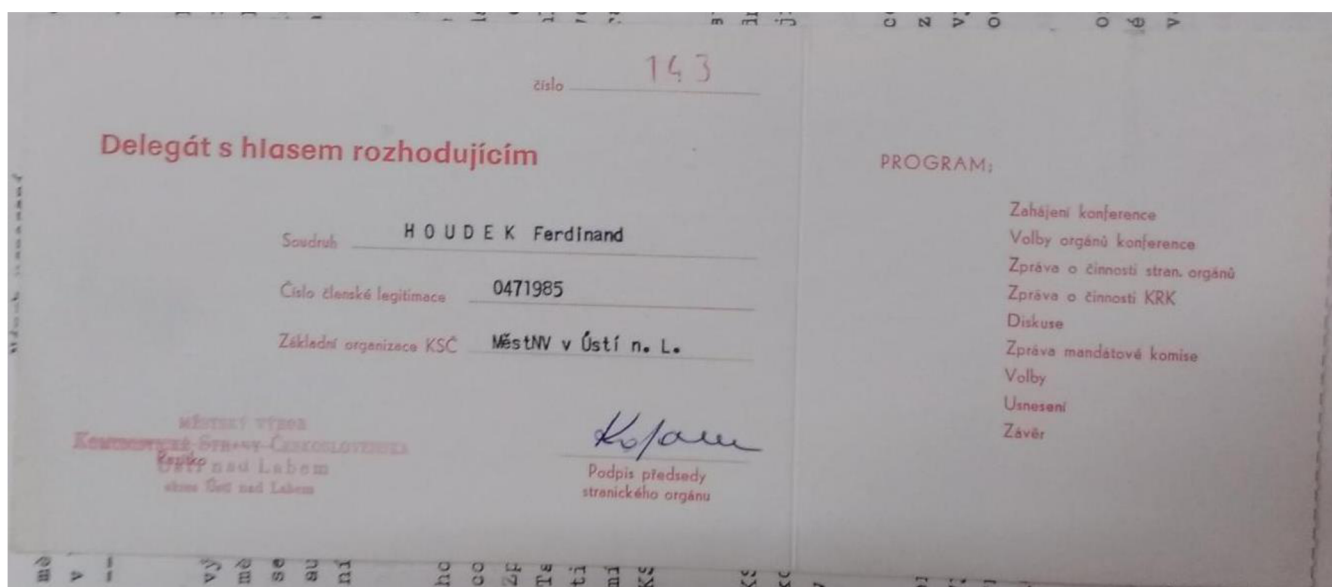
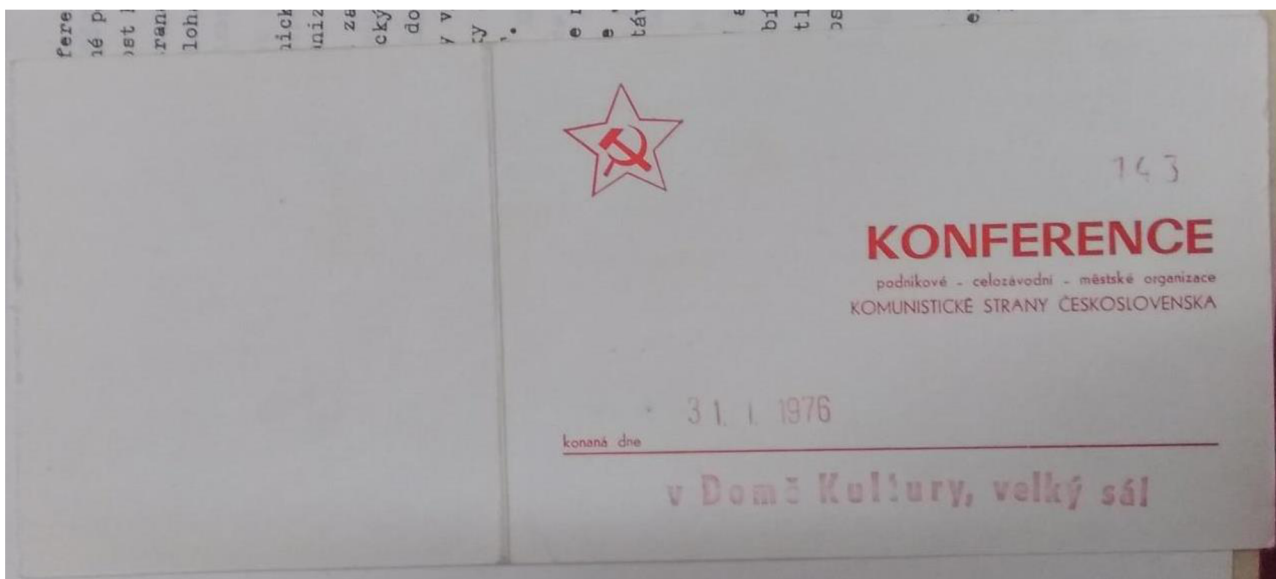
Obrázek 2: Tištěný materiál pro delegáty městské konference v Ústí nad Labem, přední strana, 1983

Zdroj: Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, městský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, karton: B2, Městská konference KSČ 31.3. 1973

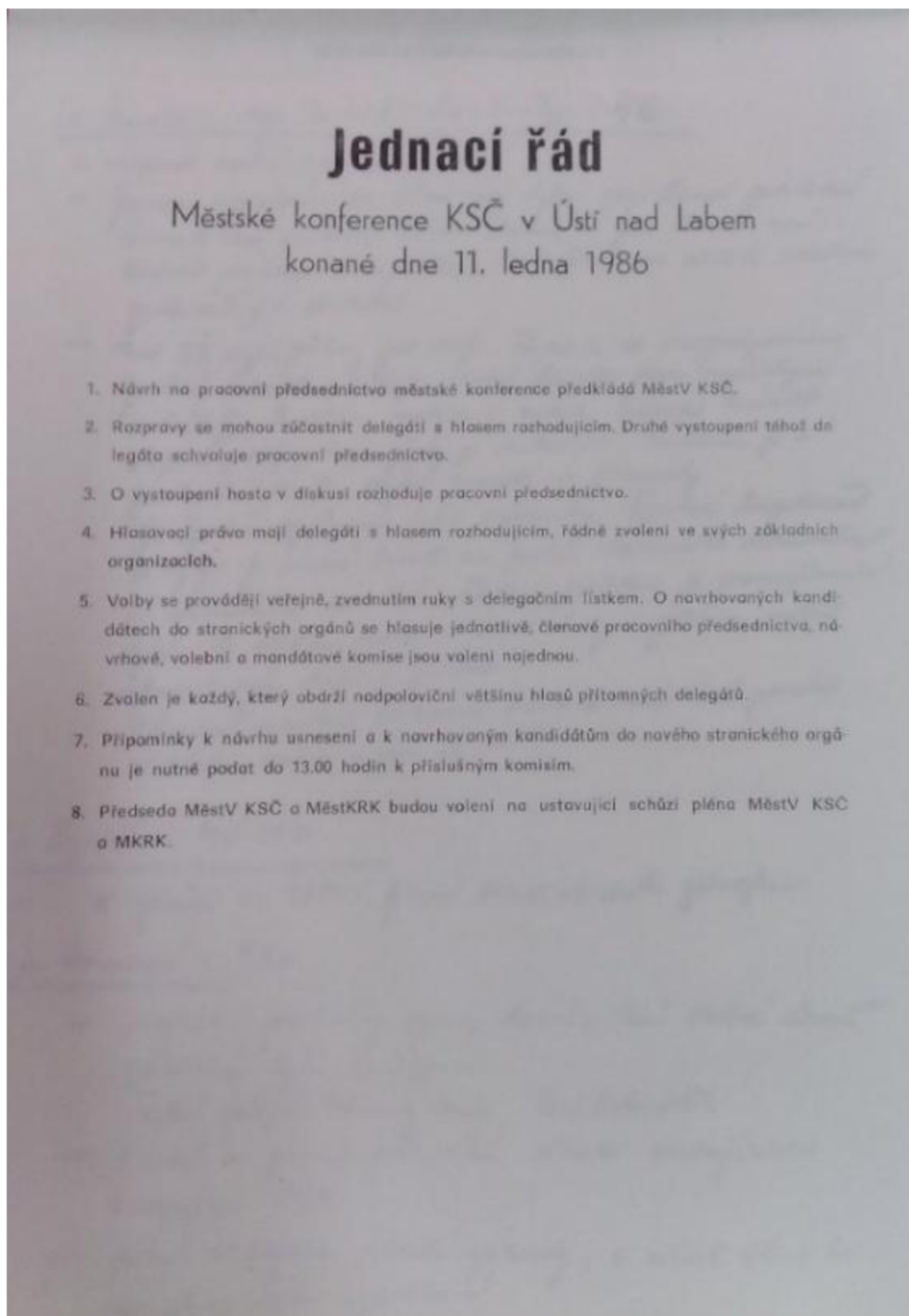
Obrázek 3: Pozvánka na okresní konferenci KSČ v Ústí nad Labem, přední a vnitřní strana, 1981

Zdroj: Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A4, Okresní konference KSČ 21.-22.2. 1981

Obrázek 4: Pozvánka na městskou konferenci KSC v Ústí nad Labem, přední a vnitřní strana, 1976

Zdroj: Archiv města Ústí nad Labem, KSC, městský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. B2, Městská konference KSC 31.1. 1976

Obrázek 5: Jednací řád městské konference KSČ v Ústí nad Labem, 1986

Zdroj: Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, městský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, karton: B3, Městská konference KSČ 11.1. 1986

2541

Politicko organizační zabezpečení výměny členských legitimací.

Na základě usnesení ÚV KSČ z ledna 1970 přistupuje celá naše strana k jednomu z hlavních úkolů - k výměně členských legitimací.

ÚV KSČ považuje samotný průběh výměny legitimací za nejdůležitější prostředek aktivizace stranických řad a dokončení očisty naší strany.

I výměně členských legitimací je nutno přistupovat s plnou odpovědností, bez kompromisů a v zásadách stanov strany.

Každá organizace, její funkcionáři i každý člen si musí vědomit, že výměnou členských legitimací je nutno dosáhnout očisty stranických řad od pravicově oportunistických živlů, které ještě ve straně zůstaly, o mobilizaci každého komunisty, o to, kdo do strany stojí a kdo má její řady opustit, jde o skvalitnění stranických řad a leninizaci celé strany.

V tomto smyslu je tedy nutno k výměně členských legitimací přistupovat.

Každá organizace a každý člen si musí být vědom toho, že ve straně nemohou mít místo členové, kteří ve složitých situacích srazou zásady strany. Nemají zde místo ti, kteří jen vyčkávají a čekají, jak vývoj dopadne, ti kteří pomocí členské legitimace chtějí dále budovat svou kariéru, oportunisté, kteří podléhají momentálním tlakům a za cenu opuštění zásad marxismu-leninismu, za cenu toho, že svým jednáním poškozují dobré jméno a autoritu strany.

Konečně nemohou být ve straně ani ti, kteří v zájmu získání lácečné popularity pro svoji osobu jsou ochotni riskovat oslabování naší dělnické třídy a sami svým jednáním a postoji k tomuto oslabování přispívat.

Ve straně má místo jen čestný a poctivý komunist, který chce obětavě pro stranu pracovat, který stojí vřady a za každých okolností za její politikou, kterou má obhájit a za ni také bojovat.

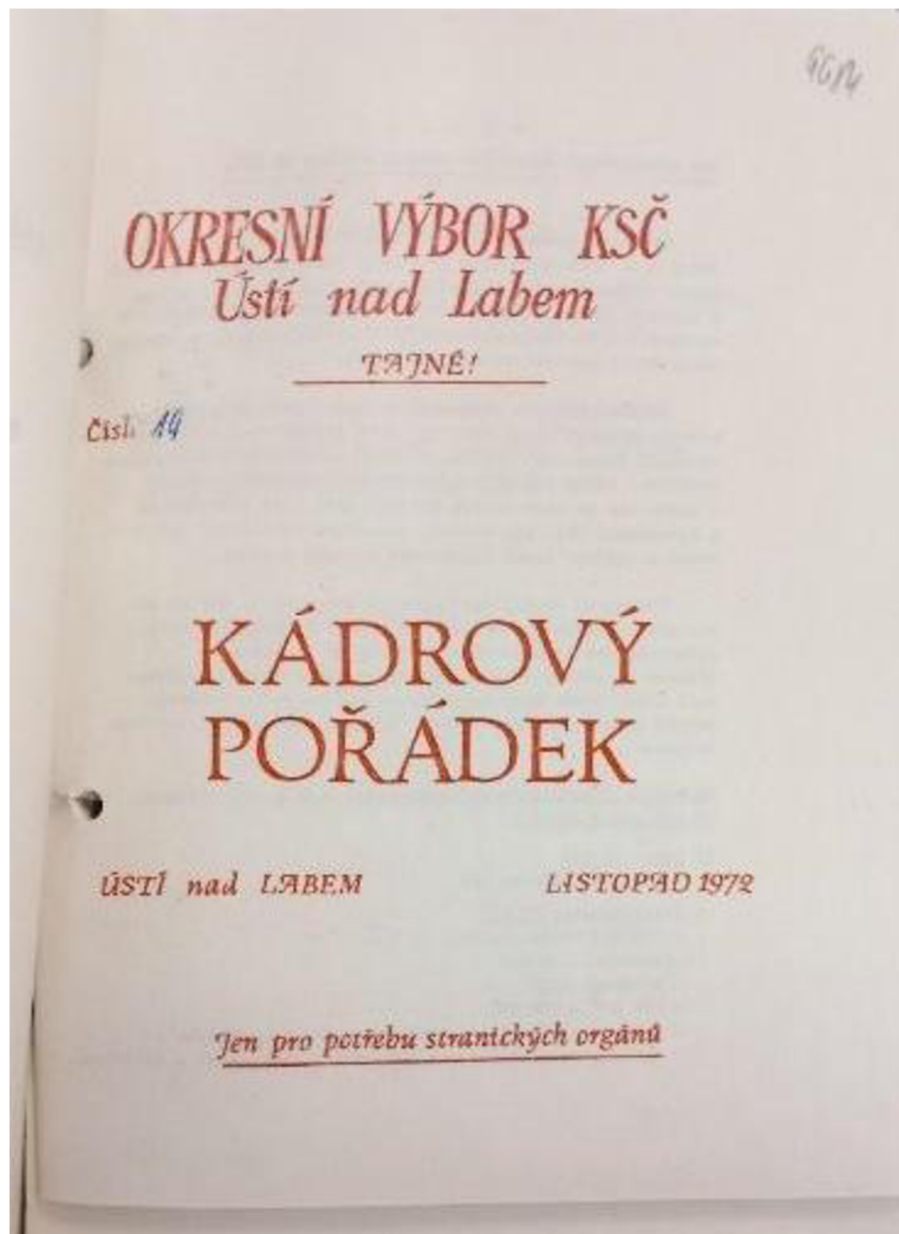
Všechny tyto zásady jsou obsaženy ve stanovách strany podle kterých také přistupujeme k výměně členských legitimací.

X

X

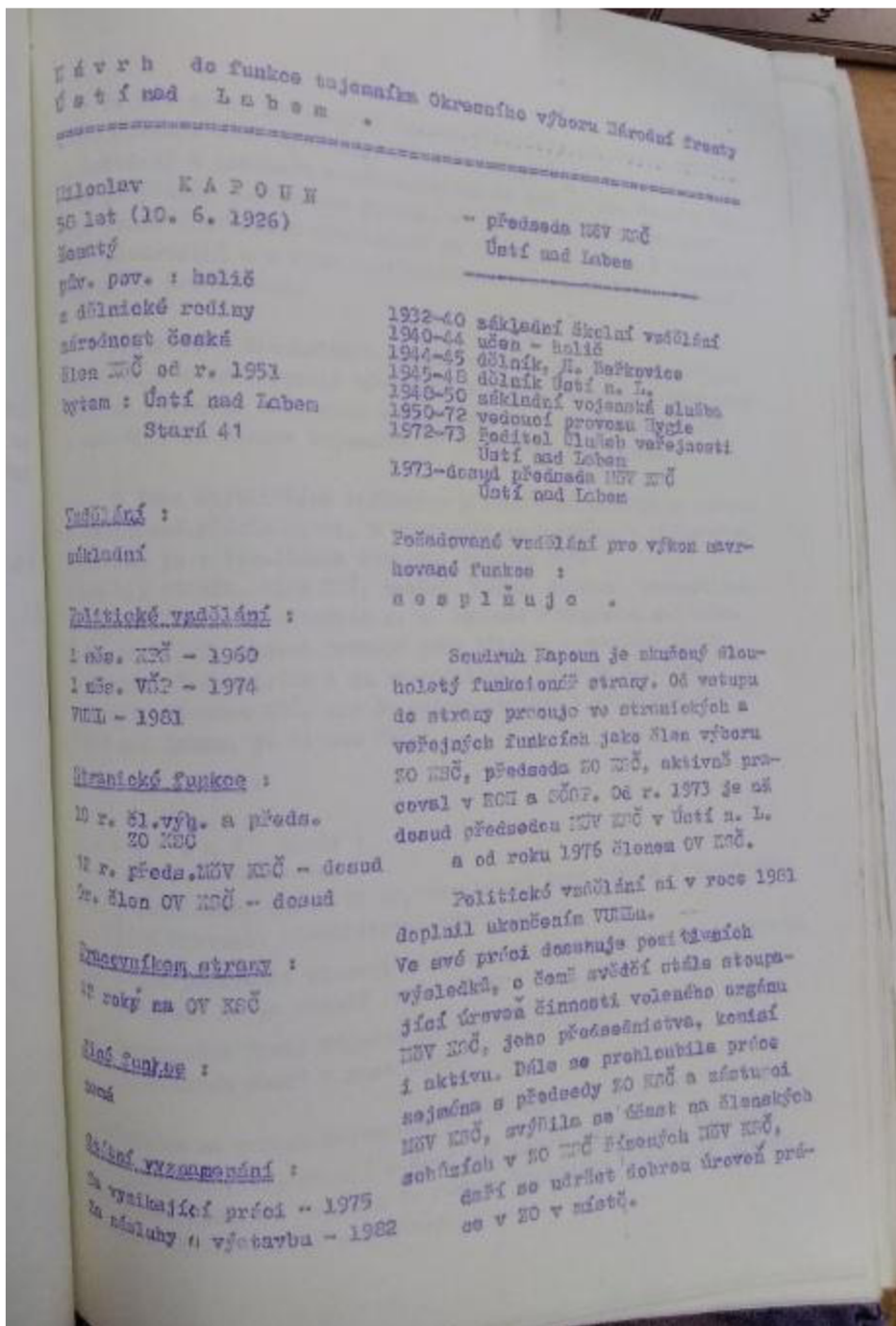
Obrázek 6: Pokyny OV KSČ k výměně členských legitimací, přední strana, 1970

Zdroj: Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Zasedání pléna OV KSČ 31.1. 1970, evid. č. A23

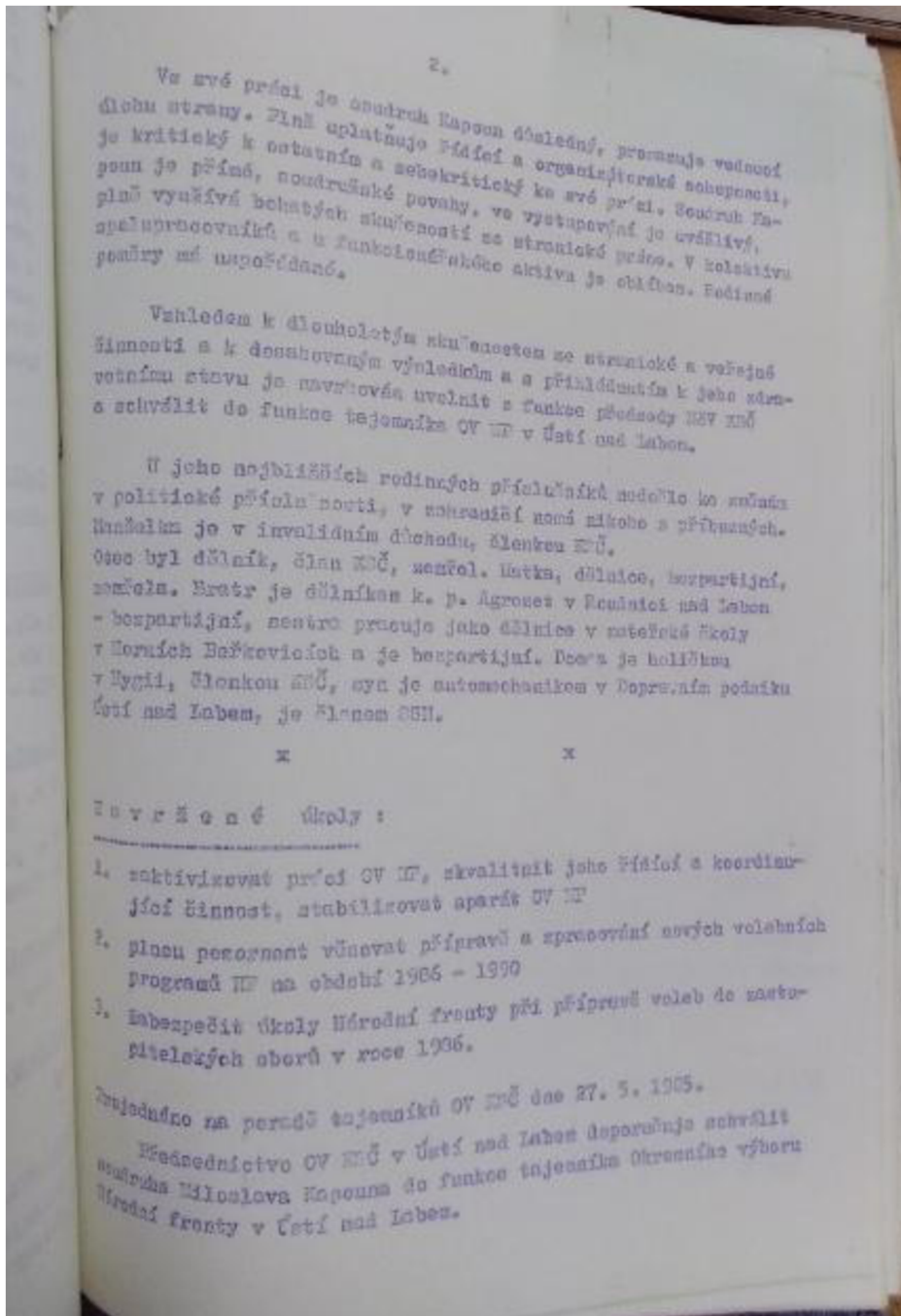
Obrázek 7: Kádrový pořádek OV KSČ Ústí nad Labem, přední strana, 1972

Zdroj: Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ, 1.11. 1972, evid. č. A130

Obrázek 8: Kádrová charakteristika předsedy MěV KSČ v Ústí nad Labem Miloslava Kapouna a návrh na jeho přeřazení do jiné funkce, první část, 1985

Zdroj: Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSČ 5.6. 1985, evid. č. A237

Obrázek 9: Kádrová charakteristika předsedy MěV KSC v Ústí nad Labem Miloslava Kapouna a návrh na jeho přeřazení do jiné funkce, druhá část, 1985

Zdroj: Archiv města Ústí nad Labem, KSC, okresní výbor Ústí nad Labem, Schůze předsednictva OV KSC 5.6. 1985, evid. č. A237

PODÍL PRÁCE ČESKÉHO SVAZU ŽEN

I my, ženy okresu Ústí nad Labem, organizované v Českém svazu žen, chceme všemi svými silami přispět k naplnění náročných, ale jak bylo řečeno i na 11. plénu ÚV KSČ, reálných a krásných cílů směřujících k dalšímu blahobytu a štěstí našich rodin, dalšího rozkvětu naší republiky.

Naše závazky jsou rok od roku vyšší, a také hodnotnější a konkrétnější. Například do letošního významného roku jdeme se závazkem:

- odpracovat při plnění volebního programu NF na Sedu míru 500 hodin
- na pomoc při výstavbě akcí trvalé hodnoty 5.000 hodin
- při zlepšení životního prostředí, výsadba nové zeleně, sadů, parků, dětských hřišť 27.000 hodin
- na pomoc při zemědělských pracích 4.000 hodin
- sebrat 45.000 kg odpadových surovin a 80 kg léčivých rostlin.

Na úseku politicko výchovné činnosti uskutečnit v rámci okresu 30 větších politicko výchovných akcí. V rámci ZO ČSČ pak uskutečnit - 240 přednášek a besed
- 310 akcí politicko výchovného charakteru

Dále pak získat na 500 nových členek ČSČ, převážně z řad mladých žen, 40 nových vedoucích PO a zájmových kroužků PO, 20 cvičitelek dětí a mládeže, převzít patronát nad 45 PO, ZDS, MŠ, družinami mládeže, apod. Získat dále 50 stálých nových předplatitelů Ručního práva a 300 odběratelů našeho svazového tisku.

BENEŠOVÁ Božena
tajemnice
OV Českého svazu žen

Obrázek 10: Zpravodaj, ukázka z tisku vydávaného OV KSČ, příspěvek Českého svazu žen, 1978

Zdroj: Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A4, Okresní konference KSČ 22.-23.4. 1978, Diskusní příspěvky II, Zpravodaj 1 okresní konference Komunistické strany Československa, Ústí nad Labem 22.-23.4. 1978. str. 5

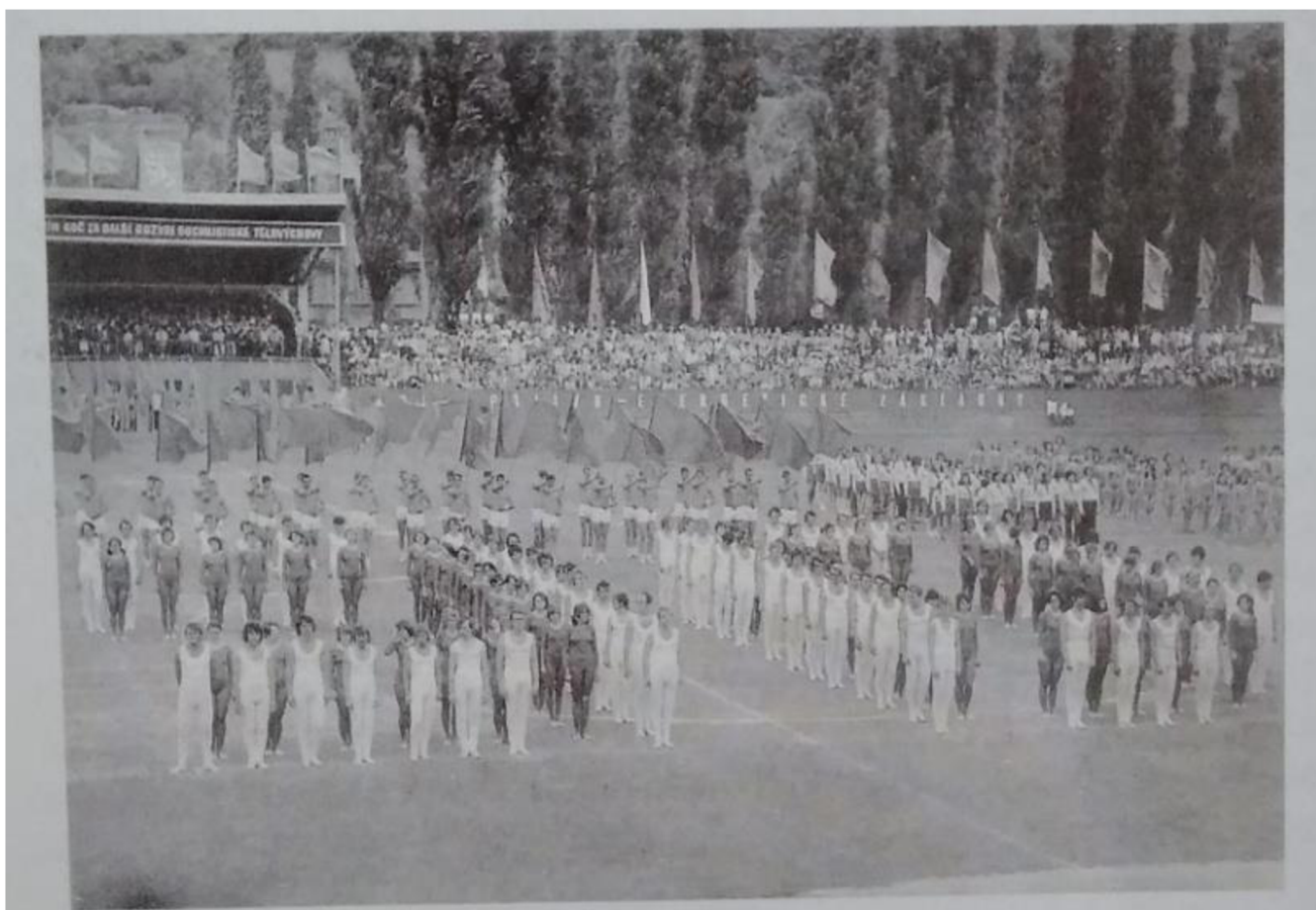
Obrázek 11: Pomník Rudé armády, 1981

Zdroj: Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A4, Okresní konference KSČ 21.–22.2. 1981, Tištěný materiál pro delegáty. str. 29

Obrázek 12: Pomník Klementa Gottwalda postaven roku 1971, 1973

Zdroj: Archiv města Ústí nad Labem, KSČ, okresní výbor Ústí nad Labem, inv. č. 1, evid. č. A3, Okresní konference KSČ 28.–29.4. 1973, Tiskový materiál pro delegáty. str. 3

Obrázek 13: Spartakiáda v Ústí nad Labem, 1975

Zdroj: KAISER, Vladimír a KAISEROVÁ, Kristina ed. *Dějiny města Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. ISBN 80-901-761-5-1. str. 305

Obrázek 14: Ocenění agitační práce Ústečanů v Den aktivistů KSČ, 1981

Zdroj: KAISER, Vladimír a KAISEROVÁ, Kristina ed. *Dějiny města Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. ISBN 80-901-761-5-1. str. 290

Obrázek 15: Obchodní dům Labe dostavěn roku 1974, 1976

Zdroj: Archiv města Ústí nad Labem, Městský výbor KSČ, inv. č. 1, evid. č. B2, Městská konference KSČ 31.1. 1976, Tištěný materiál pro delegáty. str. 31

Obrázek 16: Sídliště Stříbrníky vybudované za normalizace, 1973

Zdroj: Archiv města Ústí nad Labem, Městský výbor KSČ, inv. č. 1, karton: B2, Městská konference KSČ 31.3. 1973, Tištěný materiál pro delegáty. str. 14

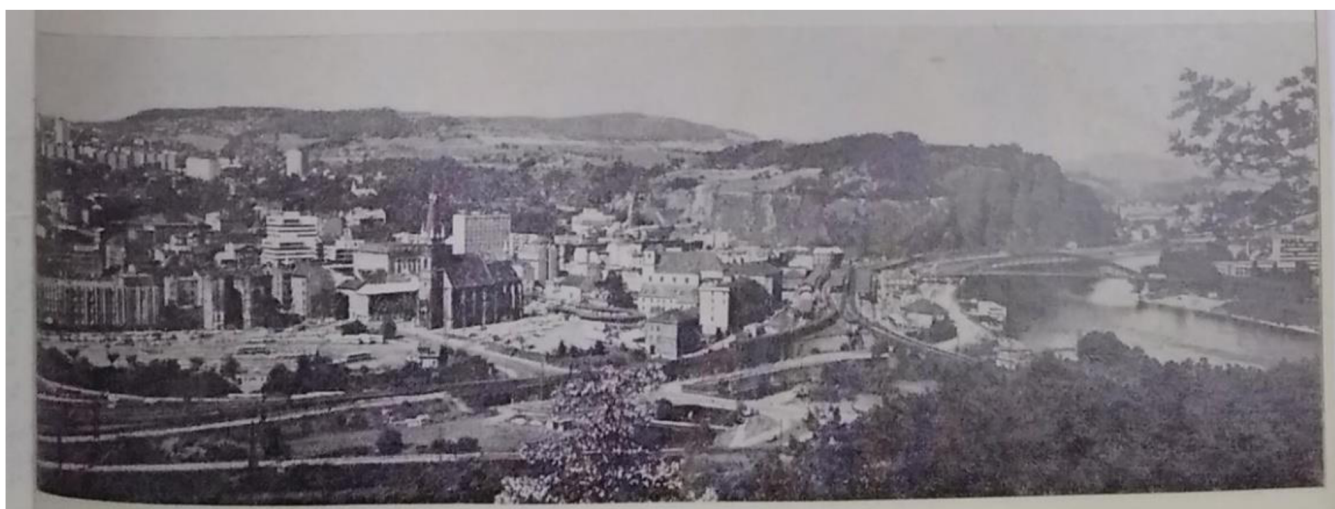
Obrázek 17: Sídlo krajského výboru KSČ (budova dnešního Magistrátu města Ústí nad Labem), 1975

Zdroj: KRSEK, Martin. *Ústí nad Labem*. Praha: Paseka, 2011. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-136-8. obrazová příloha: obrázek č. 131

Obrázek 18: Mírové náměstí v centru města Ústí nad Labem, 1976

Zdroj: Archiv města Ústí nad Labem, Městský výbor KSČ, inv. č. 1, evid. č. B2, Městská konference KSČ 31.1. 1976, Tištěný materiál pro delegáty

Obrázek 19: Pohled na město Ústí nad Labem a jeho okolí, 1978

Zdroj: Archiv města Ústí nad Labem, Okresní výbor KSČ, inv. č. 1, evid. č. A4, Okresní konference KSČ 22.–23.4. 1978, Tištěný materiál pro delegáty, str. 1